

การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่

นางสาวสุฉิรา ม่วงศรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE NEW IMAGE ADMINISTRATION SUNDAY BUDDHIST STUDY CENTER

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Educational Administration
Department of Educational Policy Management and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใน รูปลักษณะใหม่
โดย	นางสาวสุนิรา ม่วงศรี
สาขาวิชา	บริหารการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.ธีรภัทร กุโลภาส

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.บัญชา ชลาภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เอกชัย กี่สุขพันธ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ธีรภัทร กุโลภาส)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ นพพงษ์ บุญจิตราตุลย์)

สุฉิรา ม่วงศรี : การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ (THE NEW IMAGE ADMINISTRATION SUNDAY BUDDHIST STUDY CENTER) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
หลัก: อ. ดร.ธีรภัทร กุโลภาส, 159 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ 2) เพื่อหาแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลเป็น คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รวมทั้งสิ้น 430 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชายส่วนมาก วุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด อายุ 51 ปีขึ้นไปมากที่สุด ประสบการณ์การดำรงตำแหน่งปัจจุบันในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 6-10 ปีมากที่สุด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน สภาพปัจจุบันของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับ พิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย รองลงมาคือด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย รองลงมาคือด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดและด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ในภาพรวม พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม รองลงมาคือ ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน ส่วนด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำ ลายมือชื่อนิติศ
 ทางการศึกษา ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

สาขาวิชา บริหารการศึกษา

ปีการศึกษา 2557

5483446727 : MAJOR EDUCATIONAL ADMINISTRATION

KEYWORDS: ADMINISTRATION / BUDDHIST STUDY / NON-FORMAL SCHOOLS

SUCHIRA MUANGSRI: THE NEW IMAGE ADMINISTRATION SUNDAY BUDDHIST STUDY CENTER. ADVISOR: DHIRAPAT KULOPHAS, Ph.D., 159 pp.

The research is a survey Research. The aim of the research were 1) to study present state and desirable state of The New Image Administration Sunday Buddhist Study Center, and 2) to find the administration method of The New Image Administration Sunday Buddhist Study Center.

The research's result were: Most of samples are male, 66% of master's degree, age above 51 years, 6-10 years of present position's experience in The Sunday Buddhist Study Center and the most of answerer were instructor . The overall image of average of present states of The New Image Administration Sunday Buddhist Study Center was in great level ($\bar{x} = 3.99$). When consider in particular, The greatest average was in the preserve Thai culture ($\bar{x} = 4.28$) following to the temple role's recovery ($\bar{x} = 4.16$) and the administration of participation and total quality management ($\bar{x} = 4.00$). The average of the administration of participation management were at the least ($\bar{x} = 3.64$). The overall image of average of desirable state of The New Image Administration Sunday Buddhist Study Center was in great level ($\bar{x} = 4.17$). When consider in particular, The greatest average was in the preserve Thai culture ($\bar{x} = 4.40$) following to the temple role's recovery ($\bar{x} = 4.31$) and the administration of total quality management ($\bar{x} = 4.12$). The average of the administration of participation management were at the least ($\bar{x} = 3.95$). A comparison of priority needs of The New Image Administration Sunday Buddhist Study Center : the greatest priority needs index was the administration of participation management (PNIModified = 0.086) following to the self-decision-making of community (PNIModified = 0.064) and the temple role's recovery (PNIModified = 0.036). The priority needs index of the preserve Thai culture were at the least (PNIModified = 0.029).

Department: Educational Policy Management Student's Signature
and Leadership Advisor's Signature

Field of Study: Educational Administration

Academic Year: 2014

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. วลัยพร ศิริภิรมย์ และอาจารย์ ดร. อธิภัทร กุโล ภาสอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ เอกชัย กี่สุขพันธ์ ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ กรรมการ ที่ได้ให้ความกรุณาเป็นอย่าง ยิ่งในการ

ให้คำปรึกษาแนะนำข้อคิดเห็นพร้อมทั้งตรวจ ปรับปรุงแก้ไขทุกขั้นตอน ด้วยความเอาใจ ใส่เป็นอย่างดีตลอดเวลาที่ทำการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ แม่ชีหวานใจ ชูกร ผู้ที่เป็นกำลังใจและให้ทุนอุดหนุนใน การทำวิจัย พร้อมทั้งขอขอบคุณพี่น้องและครอบครัวที่เป็นแรงใจให้เช่นกัน จนทำให้งานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการศรีนวล ลักกิตโร ผู้อำนวยการสุชาติ ขำขจร อาจารย์

อรรถพล กิตติธนาชัย อาจารย์หทัยรัตน์ ยศแผ่น ที่กรุณาในการจัดหาข้อมูลสำหรับการ ทำวิจัยพร้อมทั้งให้คำแนะนำให้คำปรึกษาในการทำงานวิจัย ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำหรับการ ทำวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจเครื่องมือ จนเครื่องมือแล้วเสร็จ มีคุณภาพสำหรับ การวิจัยครั้งนี้

การวิจัยครั้งนี้ หากได้ก่อประโยชน์แก่วงการบริหารการศึกษาและวงการศึกษาด้วย ประการใดก็ตาม ข้าพเจ้าขอขอบคุณความดีเหล่านั้น เพื่อเป็นเครื่องบูชาแต่ คุณบิดามารดา คุณครูอาจารย์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้มอบชีวิตและมอบวิชาความรู้ให้กับข้าพเจ้า

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
นิยามศัพท์.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ประวัติความเป็นมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	7
โครงสร้างการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	11
นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	18
การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	77
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	80
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	80
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	82

การเก็บรวบรวมข้อมูล	85
การวิเคราะห์ข้อมูล	85
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	87
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	87
ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	89
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	117
สรุปผลการวิจัย	118
อภิปรายผลการวิจัย	127
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	142
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	142
รายการอ้างอิง	143
ภาคผนวก	147
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	148
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	153
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	159

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	แสดงการแบ่งเขตการปกครองของคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535.....	9
ตารางที่ 2	แสดงจำนวนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำแนกตามหน ภาค และจังหวัด....	10
ตารางที่ 3	แสดงแผนผังโครงสร้างและการบริหารของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์.....	15
ตารางที่ 4	ตารางแสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หนกลาง	81
ตารางที่ 5	ตารางจำนวนข้อคำถามตามกรอบแนวคิดทั้ง 5 ด้าน.....	84
ตารางที่ 6	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	87
ตารางที่ 7	สรุปสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่.....	89
ตารางที่ 8	สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม.....	90
ตารางที่ 9	สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน	93
ตารางที่ 10	สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการรักษาวินัยธรรมไทย	95
ตารางที่ 11	สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบาทบพาวัด	98
ตารางที่ 12	สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ	101
ตารางที่ 13	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	104
ตารางที่ 14	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน	108

ตารางที่ 15	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ การรักษาวัฒนธรรมไทย.....	109
ตารางที่ 16	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ การฟื้นฟูบทบาทวัด.....	112
ตารางที่ 17	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ	115

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยทั้งทางด้าน สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวิทยาศาสตร์ส่งผลให้สภาวะแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพราะความต้องการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญ แต่การพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญ ควรจะมีความสมดุลและยั่งยืน ดังนั้นรัฐบาลและทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคนให้สามารถเป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งในแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559 จัดทำขึ้นภายใต้กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559 และสอดคล้องเชื่อมโยงกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552-2559 ตลอดจนสภาพปัญหาจากการจัดและพัฒนาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งพบว่ามีปัญหาที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาทั้งด้านการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน ด้านคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ตลอดจนสภาพการบริหารและการจัดการศึกษาที่ยังต้องเพิ่มเติม ในด้านประสิทธิภาพ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2555)

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงยังส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดปัญหาหลายประการกับเยาวชน จาก สถิติของโครงการไชลด์วอตช์ (Child Watch) ได้สำรวจพฤติกรรมเด็กและเยาวชนกว่า 140,000 คน ในรอบปี 2551-2552 พบว่าเด็กไทยมีพฤติกรรมเสี่ยงทางสังคมในระดับสูงขึ้น เด็กอาชีวะและอุดมศึกษาเฉลี่ยร้อยละ 36 เคยมีเพศสัมพันธ์ โดยละ 56 บอกว่ารับได้กับการอยู่ก่อนแต่ง และที่ทำให้อัตราท้องไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นสูงขึ้นตลอดทั้งปีมีวัยรุ่นหญิงอายุต่ำกว่า 19 ปี ทำคลอด 68,385 ราย เฉลี่ยถึงวันละ 180 ราย เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ก็ถูกละเมิดทางเพศเพิ่มขึ้น มีเด็กถูกละเมิดทางเพศ 6,255 ราย เฉลี่ยวันละ 17 ราย ส่วนคดีอาชญากรรมมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นชัดเจน โดยเด็กต่ำกว่า 18 ปี ต้องคดีและถูกส่งเข้าสถานพินิจรวมทั้งปี 43,000 ราย เฉลี่ยวันละ 120 คน สำหรับด้านคุณธรรมจริยธรรม มีเด็กเพียงร้อยละ 10 ที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาสมาเสมอ เช่น ไปวัด ตักบาตร ทำบุญ หรือนั่งสมาธิ แต่เด็กร้อยละ 25 สวดมนต์ก่อนนอนเป็นประจำ ร้อยละ 90 เชื่อในกฎ

แห่งกรรมและการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ส่วนทรศนะของเด็กที่มีต่อภาวะคุณธรรมจริยธรรมของสังคม เด็กร้อยละ 60 รู้สึกว่ามีการทุจริตคดโกงในประเทศกันมาก (สถาบันรามจิตติ, 2556)

จากข้อมูลดังกล่าวจะพบว่า สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีแนวโน้มเป็นสังคมปัจเจกมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์และโลกไซเบอร์ ทำให้คนไทยมุ่งแสวงหาความสุข และสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยร่วมสมัยที่หลากหลาย ในรูปแบบการรวมกลุ่มของบุคคลที่สนใจเรื่องเดียวกัน มีการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง มากกว่าส่วนรวม ขณะที่ภาคส่วนต่างๆ ได้มีการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ แต่การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมยังอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหมดไป พฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีความเปราะบางจนนำไปสู่ปัญหาทางสังคมเพิ่มขึ้น รวมถึงสื่อทางสังคมในปัจจุบันมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของประชาชน แต่การเผยแพร่สื่อต่างๆ ยังไม่มีบทบาทต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรม สะท้อนได้จากรายการโทรทัศน์มีภาพของความรุนแรง ภาพที่ตอกย้ำการสร้างอคติเชิงลบต่อผู้อื่น ภาษาก้าวร้าว ความไม่เหมาะสมทางเพศ ขณะที่การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ต่างๆ ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศที่เข้าข่ายลามกอนาจารและการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ขณะที่เกมคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนอย่างมาก ซึ่งเกมส่วนใหญ่ที่นิยมเล่นเน้นการต่อสู้ใช้ความรุนแรง ไม่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม (สำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ, 2555)

การศึกษาจึงนับเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาคนของประเทศ ซึ่งนโยบายรัฐบาลด้านการศึกษาได้กำหนดไว้ชัดเจนในนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิตว่า เร่งพัฒนาคุณภาพ การศึกษา พัฒนาระบบการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม มุ่งการสร้างจริยธรรมในระดับปัจเจก รวมทั้งสร้างความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความเสมอภาค (นโยบายคณะรัฐมนตรี, 2554) และการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดย การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้น ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละ ระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552-2559 ได้กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ พัฒนาคอนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักการพัฒนา เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคม

คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรมภูมิปัญญา และการเรียนรู้

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นหน่วยงานที่มีส่วนส่งเสริมเผยแพร่หลักธรรมพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม จัดการเรียนรู้ การเผยแผ่ อบรมปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนซึ่งกรมการศาสนาได้กำหนดให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นหน่วยงานที่สนองนโยบายกระทรวงวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วประเทศ เป็นแหล่งเรียนรู้ศีลธรรมและเป็นแหล่งจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้มิติทางศาสนาบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างวัด บ้าน (ชุมชน) โรงเรียนให้กลับสู่สังคมไทยดังเช่นในอดีต วัดจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนด้านคุณธรรม จริยธรรม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) แต่จากการวิจัยของ สุภาพร มากแจ้ง (2542) พบว่าการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ปัจจุบันนั้น แยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาแห่งชาติ ทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านการจัดการ งบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหารและครูสอน ตลอดจนสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพสุทธการศึกษามิตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและในงานวิจัยของ ประเสริฐ อำมาตย์เอก (2541) ยังพบว่านักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการลาออกกลางคัน ทำให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้องปิดลง นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2550) พบว่าการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ผ่านมามีปัญหาทั้งในด้านของผู้บริหารขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารการศึกษา ขาดประสบการณ์ ขาดการประสานงานระหว่างศูนย์กับกรมการศาสนา รูปแบบการบริหารไม่แน่นอน ขาดระบบการติดตามงาน หลักสูตรไม่เป็นปัจจุบัน บุคลากรขาดแคลนทั้งปริมาณและคุณภาพ นอกจากนี้การบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ขาดบุคลากรในการปฏิบัติงานทำให้หน้าที่และงานบางอย่างบกพร่องไป ขาดงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียน ถึงแม้ว่าศูนย์ฯ พยายามจัดทุนการศึกษาและค่าช่วยสอนครูให้แต่ก็ยังไม่ทั่วถึง และในรายงานการวิจัยของ รายงานการวิจัยของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม พบว่าปัจจัยที่ส่งจะผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านโครงสร้างการทำงาน ระบบการทำงาน บุคลากร งบประมาณและความสัมพันธ์ชุมชนรอบด้าน

ในปี พ.ศ. 2555 กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้มีการพัฒนาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในรูปแบบและภาพลักษณ์ใหม่ เพื่อสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันด้วยการพัฒนาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างบูรณาการโดยได้วางนโยบายและการดำเนินงานแนวใหม่สำหรับเป็นแนวทางในการใช้บริหารศูนย์ศึกษา

พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555) ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ที่ผ่านมา ได้มีการดำเนินงานมาแต่ยังไม่มีการศึกษาถึงสภาพและปัญหาในการดำเนินงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หนกลาง ตามการแบ่งเขตการปกครองของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งมีศูนย์ฯ ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง กระจายอยู่ใน 23 จังหวัด ประกอบกับการวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีผู้ใดศึกษาเกี่ยวกับการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์และเพื่อกำหนดแนวทางในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ เพื่อให้ให้ข้อค้นพบซึ่งอาจจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพิ่มเติมและเพื่อการวางแผนและใช้สำหรับด้านนโยบายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำถามวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่เป็นอย่างไร
2. แนวทางในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
2. เพื่อกำหนดแนวทางในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่เฉพาะหนกลาง ตามการแบ่งเขตการปกครองของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งศูนย์ฯ ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง กระจายอยู่ใน 23 จังหวัด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้สรุปประมวลแนวคิดการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รูปลักษณะใหม่ของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม 5 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม
2. การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน
3. การรักษาวัฒนธรรมไทย
4. การฟื้นฟูบทบาทวัด
5. การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ

นิยามศัพท์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมายถึง ศูนย์ที่จัดการเรียนรู้ การเผยแผ่ อบรม ปลุกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยอันดั่งงามแก่เด็กและเยาวชนในส่วนภูมิภาคที่ได้จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550

การบริหารศูนย์ในรูปแบบใหม่ หมายถึง การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ โดย (1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (2) การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน (3) การรักษาวัฒนธรรมไทย (4) การฟื้นฟูบทบาทวัด และ (5) การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ

การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำในการกำหนดนโยบายและแผน รวมทั้งการประเมิน และร่วมรับประโยชน์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกสืบทอดและร่วมมือในการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนตัดสินใจการคิดริเริ่มดำเนินจัดกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองมีการประเมินศักยภาพและความต้องการของตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อยอดความคิดระหว่างสมาชิกของชุมชน

การรักษาวัฒนธรรมไทย หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมในสังคมไทย ดำเนินตามวิถีไทยทั้งในด้านความเชื่อ ศิลปะ ประเพณีในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

การฟื้นฟูบทบาทวัด หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแกนนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนบนพื้นฐานแห่งหลักธรรมของศาสนาแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นศูนย์รวมใจของชุมชน สร้างสรรค์สังคม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มุ่งเน้นคุณภาพในการดำเนินงานให้เกิดความพึงพอใจแก่ชุมชนโดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชนมุ่งสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีม มีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของ มีการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

กรรมการบริหารศูนย์ หมายถึง ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายธุรการหรือเลขานุการที่ทำหน้าที่ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนนักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบไปด้วย ครูสอนวิชาธรรมศึกษาและวิชาสามัญ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. กรรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สามารถนำข้อมูลมาใช้ประกอบการพัฒนาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ให้มีประสิทธิภาพต่อไป
3. หน่วยงานที่สอนด้านการศึกษา ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับเป็นพื้นฐานในการสร้างความรู้ ความเข้าใจเพื่อเป็นแนวทางและขอบเขตของ การศึกษาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. โครงสร้างการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
3. นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
4. การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เริ่มจัดตั้งขึ้นครั้งแรกในประเทศศรีลังกาโดยมีพระภิกษุชาวลังการเป็นผู้จัดตั้งจากนั้นจึงขยายไปยังหลายประเทศ สำหรับในประเทศไทย ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2496 – 2500 โดยพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ได้เดินทางไปดูกิจการพระพุทธศาสนาที่ประเทศพม่าและศรีลังกาและพบว่า พระสงฆ์ในประเทศพม่าและศรีลังกาทำการสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนเป็นผลสำเร็จอย่างสูงโดยมีการจัดการสอนเฉพาะวันอาทิตย์ เมื่อท่านเดินทางกลับมาประเทศไทยจึงได้ปรารภถึงการสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์ในประเทศพม่าและศรีลังกาแก่พระเจ้าหน้าที่บริหารและพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมีดำริว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สมควรที่จะจัดให้มีขึ้นในประเทศไทยเพราะเด็กและเยาวชนมีความสนใจในพระพุทธศาสนาอยู่แล้วซึ่งจะทำให้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อไปและยังเป็นการส่งเสริมในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง อีกทั้งเป็นการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนได้ศึกษาและรู้จักหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้ถูกต้องตามสมควรแก่วัย ประกอบกับในสมัยนั้น พระเจ้าหน้าที่และพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำบุตรหลานของข้าราชการ พ่อค้าและประชาชนทั่วไปที่สนใจมาฟังบรรยายธรรม ฟีกสมาธิในวันอาทิตย์ ซึ่งพากันวิ่งเล่นบริเวณลานวัดมหาธาตุฯ มาเล่านิทานและสอนธรรมะนอกจากนั้นทางโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้อาราธนาพระสงฆ์ดังกล่าวไปสอนธรรมะ อบรมศีลธรรมแก่นักเรียนและนักศึกษาอีกด้วย ดังนั้นจึงดำเนินการขอเสนออนุมัติต่อทางสภามหาวิทยาลัยเพื่อเปิดสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นและได้รับอนุมัติให้เปิดทำการสอน เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม

พ.ศ. 2501 จึงนับได้ว่าเป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งแรกในประเทศไทย (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555)

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นองค์กรที่มีการจัดการศึกษาแบบสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบนอกระบบโรงเรียน ให้การศึกษาอบรมประชาชนมีกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างในวันหยุดเรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของการพัฒนาเพื่อให้ประเทศได้มีศักยภาพในการแข่งขันและยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง มีศักดิ์ศรีในสังคมโลกบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทยโดยให้คนได้รับการพัฒนาจิตใจอย่างครบถ้วน ซึ่งในการพัฒนาจิตใจนั้นจำเป็นต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปลูกฝังให้ประชาชน โดยเริ่มจากวัยเด็กมีคุณธรรมและจริยธรรมอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่กำหนดให้จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมและแนวทางปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหลักการที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ควบคู่กับมีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นับเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งดำเนินการโดยพระภิกษุสงฆ์ อุบาสกและอุบาสิกาในความสนับสนุนและให้การอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555)

ผลจากการที่กรมการศาสนาประกาศให้มีระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2534 ซึ่งกำหนดแนวทางที่ชัดเจนด้านการจัดตั้งและการดำเนินงาน การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการสอน การประเมินผลการศึกษา พร้อมทั้งแนวทางการส่งเสริมอุดหนุนด้านงบประมาณ และประกาศตั้งสำนักงานบริหาร การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย เปิดดำเนินการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างแพร่หลาย จึงทำให้ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพิ่มจำนวนมากขึ้น เมื่อมีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นนี้ กรมการศาสนาจึงกำหนดหน้าที่ การส่งเสริมสนับสนุนเป็น 3 ด้าน คือ (1) ด้านบริหาร โดยการดูแลแนะนำ อำนวยความสะดวก การขอจัดตั้งศูนย์ฯ การจดทะเบียน การจัดทำสถิติข้อมูลและการบริหารงานทั่วไป (2) ด้านวิชาการ โดยการพัฒนาคุณภาพบุคลากรด้วยการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหาร อบรมครูผู้สอน ติดตามประเมินผลการศึกษา มอบประกาศนียบัตร พัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ตำรา สื่อละครกิจกรรม และ (3) ด้านงบประมาณ โดยการสนับสนุนการดำเนินงานด้วยการพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนเป็นค่าสมนาคุณครูผู้สอน ค่าทุนการศึกษานักเรียน และค่าวัสดุอุปกรณ์ หรือกล่าวโดยสรุปคือ ดูแลแนะนำ พัฒนาคุณภาพและให้ความอุปถัมภ์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555) ทั้งนี้ได้มีการจัดตั้งสำนักงานบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานนโยบาย

แผนงาน และสร้างสรรค์ความร่วมมือด้านวิชาการ การเรียนรู้ การเผยแพร่ การอบรมปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา สนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และการดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในภารกิจของกรมการศาสนา การตั้งสำนักงานบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย และการตั้งสำนักงานศูนย์กลางระดับหนและคณะกรรมการบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทยให้เป็นไปตามประกาศกรมการศาสนา (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555)

ในปัจจุบันมีการแบ่งเขตการปกครองของคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งปรากฏดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการแบ่งเขตการปกครองของคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

หน	ภาค	จังหวัด
กลาง	1	กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ
	2	พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี
	3	ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี
	13	ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด
	14	นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร
	15	ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์
เหนือ	4	นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์
	5	พิษณุโลก สุโขทัย ตาก อุตรดิตถ์
	6	ลำปาง พะเยา เชียงราย แพร่ น่าน
	7	เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน
ใต้	16	นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร
	17	ภูเก็ต ตรัง พังงา กระบี่ ระนอง
	18	สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส
ตะวันออก	8	อุดรธานี หนองคาย เลย สกลนคร หนองบัวลำภู บึงกาฬ
	9	ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด
	10	อุบลราชธานี ยโสธร มุกดาหาร ศรีสะเกษ นครพนม
	11	นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์
	12	ปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา สระแก้ว

ที่มา: พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

จะเห็นได้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการจัดตั้งศูนย์ขึ้นในแต่ละหน จำนวน 4 หน คือ หนกลาง หนตะวันออก หนเหนือและหนใต้ ตามการแบ่งการปกครองของคณะสงฆ์ดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รวมจำนวนทั้งสิ้น 3,763 ศูนย์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำแนกตามหน ภาค และจังหวัด

หน	ภาค	จังหวัด	จำนวนศูนย์
กลาง	1	กรุงเทพมหานคร นนทบุรี /ปทุมธานี สมุทรปราการ	130
	2	พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง/ สระบุรี	98
	3	ลพบุรี/สิงห์บุรี/ชัยนาท/อุทัยธานี	74
	13	ชลบุรี/ระยอง/จันทบุรี/ตราด	43
	14	นครปฐม/สุพรรณบุรี/กาญจนบุรี/สมุทรสาคร	54
	15	ราชบุรี/เพชรบุรี/สมุทรสงคราม/ ประจวบคีรีขันธ์	73
รวม	6	23	472
ตะวันออก	8	อุดรธานี/หนองคาย/เลย/สกลนคร/หนองบัวลำภู	324
	9	ขอนแก่น/มหาสารคาม/กาฬสินธุ์/ร้อยเอ็ด	100
	10	อุบลราชธานี/ยโสธร/มุกดาหาร/ศรีสะเกษ/ นครพนม/อำนาจเจริญ	559
	11	นครราชสีมา/ชัยภูมิ/บุรีรัมย์/สุรินทร์	419
	12	ปราจีนบุรี/นครนายก/ฉะเชิงเทรา/สระแก้ว	139
รวม	5	24	2,122
เหนือ	4	นครสวรรค์/กำแพงเพชร/พิจิตร/เพชรบูรณ์	84
	5	พิษณุโลก/สุโขทัย/ตาก/อุตรดิตถ์	272
	6	ลำปาง/พะเยา/แพร่/น่าน/เชียงใหม่	381
	7	เชียงใหม่/ลำพูน/แม่ฮ่องสอน	309
รวม	4	16	1,046
ใต้	16	นครศรีธรรมราช/สุราษฎร์ธานี/ชุมพร	55
	17	ภูเก็ต/ตรัง/พังงา/กระบี่/ระนอง	23
	18	สงขลา/พัทลุง/สตูล/ปัตตานี/ยะลา/นราธิวาส	53
รวม	3	14	131

ที่มา: พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

โครงสร้างการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดระเบียบการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้จัดตั้งที่วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณบ้านหรือชุมชนโดยมีหลักเกณฑ์สำคัญ ได้แก่ เป็นศูนย์การเรียนรู้ การเผยแผ่ อบรม ปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนโดยมีคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีครูผู้สอนเพียงพอกับจำนวนนักเรียนในอัตราครูผู้สอน 1 รูปหรือคน ต่อ นักเรียน จำนวนไม่เกิน 35 คน มีสถานที่เรียนเหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน นอกจากนี้ การขอจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานเอกชนที่มีความประสงค์จะขอจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยื่นคำขอจดทะเบียนตามแบบคำขอจดทะเบียนโดยให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมการศาสนาและต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเขต และเจ้าคณะจังหวัด ในส่วนภูมิภาค ให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดโดยต้องได้รับความเห็นชอบของเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอและเจ้าคณะจังหวัดและให้วัฒนธรรมจังหวัดเป็น นายทะเบียนและ เมื่อจดทะเบียนแล้วให้รายงานไปยังกรมการศาสนา (กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550

กรมการศาสนาได้กำหนดระเบียบว่าด้วยเรื่องของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำหลักธรรมไปพัฒนาให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมและมีคุณภาพของสังคมและเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนาเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามเป้าหมายและเหมาะสมยิ่งขึ้น กรมการศาสนาจึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 ฉบับวันที่ 16 พฤษภาคม 2550

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งอื่นใด ที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” หมายความว่า หน่วยการเรียนรู้การเผยแผ่ อบรม ปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนที่ได้จัดตั้งขึ้นตามระเบียบนี้ มีชื่อย่อว่า “ศพอ.”

“คณะกรรมการบริหาร” หมายความว่า คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

“ครูผู้สอน” หมายความว่า ผู้ทำหน้าที่ครู หรืออาจารย์ ที่ทำการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และครูพระสอนศีลธรรม

“ผู้เรียน” หมายความว่า ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนอยู่ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ข้อ 5 ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นผู้รักษาการตามระเบียบและให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติ รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมแบบรายงานตามระเบียบนี้

การจัดตั้งและดำเนินการ

ข้อ 6 ให้สำนักงานบริหารการศึกษพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานนโยบาย แผนงาน และสร้างสรรค์ความร่วมมือด้านวิชาการ การเรียนรู้ การเผยแผ่ การอบรมปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา สนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และการดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในภารกิจของกรมการศาสนา การตั้งสำนักงานบริหารการศึกษพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย และการตั้งสำนักงานศูนย์กลางระดับหน และคณะกรรมการบริหารการศึกษพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทยให้เป็นไปตามประกาศกรมการศาสนา

ข้อ 7 การจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้จัดตั้งที่วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณบ้านหรือชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ การเผยแผ่ อบรม ปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน

(2) มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์]

(3) มีครูผู้สอนเพียงพอกับจำนวนนักเรียนในอัตราครูผู้สอน 1 รูป/คน ต่อนักเรียนไม่เกิน 35 คน

(4) มีสถานที่เรียนเหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

ข้อ 8 ให้มีคณะกรรมการบริหารคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ เป็นประธาน รองผู้อำนวยการศูนย์

จำนวน 2 รูป/คน เป็นรองประธาน กรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่า 5 รูป/คน เลขาธิการ และจะมีผู้ช่วยเลขาธิการด้วยหรือไม่ก็ได้ โดยการแต่งตั้งของผู้อำนวยการศูนย์

ข้อ 9 คณะกรรมการบริหาร มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำ และควบคุมดูแลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในด้านต่างๆ คือ

- (1) นโยบายและแผนงานการบริหารจัดการ
- (2) วิชาการ
- (3) บุคลากร
- (4) การเงิน

ข้อ 10 การประชุมของคณะกรรมการบริหารศูนย์ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่า กึ่งหนึ่ง ของกรรมการทั้งหมดจึงเป็นองค์ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ ได้ให้รองประธานปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้าประธานกรรมการและรองประธานไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ 11 การประชุมของคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้เป็นไปตามข้อบังคับของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และจะต้องมีการประชุมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ทุกระยะ 6 เดือน

ข้อ 12 คณะกรรมการบริหารจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการบริหารศูนย์มอบหมายก็ได้ และให้นำความในข้อ 13 และ 14 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

ข้อ 13 คณะกรรมการบริหารศูนย์อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และจะพ้นจากตำแหน่งในกรณี ดังนี้

- 13.1 มรณภาพ หรือถึงแก่กรรม
- 13.2 พ้นจากความเป็นภิกษุ
- 13.3 ลาออก
- 13.4 เป็นบุคคลล้มละลาย
- 13.5 เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- 13.6 คณะกรรมการบริหารศูนย์มีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

ข้อ 14 ในกรณีที่กรรมการบริหารศูนย์ว่างลงตามข้อ 13 ให้ผู้อำนวยการศูนย์แต่งตั้ง กรรมการบริหารศูนย์แทนตำแหน่งที่ว่างลง และให้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง อยู่ในตำแหน่งเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ตนแทน

ข้อ 15 ผู้อำนวยการศูนย์อาจตั้งที่ปรึกษา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศูนย์ มีหน้าที่ให้คำแนะนำในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ข้อ 16 ผู้อำนวยการศูนย์ มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

(1) บริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้เป็นไปตามนโยบาย วัตถุประสงค์ และระเบียบของกรมการศาสนา

(2) บรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอน ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ รวมทั้งดำเนินการบริหารงานบุคคล ตามข้อบังคับของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ข้อ 17 ให้วัด มุลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานเอกชน ที่มีความประสงค์จะขอจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยื่นคำขอจดทะเบียนตามแบบคำขอจดทะเบียน ท้ายระเบียบนี้

ในกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมการศาสนา โดยได้รับความเห็นชอบจาก เจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเขต และเจ้าคณะจังหวัด

ในส่วนภูมิภาค ให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด โดยได้รับความเห็นชอบของ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด โดยให้วัฒนธรรม จังหวัดเป็นนายทะเบียนและ เมื่อจดทะเบียนแล้วให้รายงานไปยังกรมการศาสนา

โครงสร้างการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ ศีลธรรมในวัดดำเนินการในรูปของคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ มีผู้อำนวยการและเลขานุการเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง มีกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิโดยแต่งตั้งไม่น้อยกว่า 5 รูป/คน ประกอบกันเป็นคณะกรรมการบริหาร (กระทรวงวัฒนธรรม, 2550) ซึ่งปรากฏดัง ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงแผนผังโครงสร้างและการบริหารของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ที่มา: กระทรวงวัฒนธรรม (2550)

การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการสอน

ข้อ 18 การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามประกาศของกรมการศาสนา

ข้อ 19 ให้มีการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน งานวิชาการและสื่อการเรียนการสอน

ข้อ 20 ให้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน สังคม และท้องถิ่นนั้นๆ อย่างหลากหลาย

เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เผยแผ่หลักธรรมสู่เด็ก เยาวชน และประชาชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพของสังคมอาศัยอำนาจตามความในข้อ 18 ของระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 กรมการศาสนาจึงกำหนดการจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้จัดชั้นเรียน แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ

1.1 ชั้นต้น

1.2 ชั้นกลาง

1.3 ชั้นสูง

ข้อ 2 ให้จัดหลักสูตรการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 ชั้นต้น มีดังนี้

ก. วิชาบังคับ คือ

ธรรมศึกษาชั้นตรี

ข. วิชาเลือก โดยเลือก 1 วิชา ดังนี้

- (1) สุขศึกษา และพลศึกษา
- (2) ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์
- (3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (4) ภาษาไทย
- (5) คณิตศาสตร์
- (6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- (7) การงานและอาชีพ
- (8) ภาษาต่างประเทศ
- (9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสวันสำคัญ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญอื่นๆ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

2.2 ชั้นกลาง มีดังนี้

ก. วิชาบังคับ คือ

ธรรมศึกษาชั้นโท

ข. วิชาเลือก โดยเลือก ๑ วิชา ดังนี้

- (1) สุขศึกษา และพลศึกษา
- (2) ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์
- (3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (4) ภาษาไทย
- (5) คณิตศาสตร์
- (6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- (7) การงานและอาชีพ
- (8) ภาษาต่างประเทศ
- (9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสวันสำคัญ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วัน

อาสาพหุชาและ วันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญอื่นๆ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะและกิจกรรมบำเพ็ญ
สาธารณประโยชน์ต่างๆ ที่มุ่งเน้น ให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

2.3 ชั้นสูง มีดังนี้

ก. วิชาบังคับ คือ

ธรรมศึกษาชั้นเอก

ข. วิชาเลือก โดยเลือก ๑ วิชา ดังนี้

- (1) สุขศึกษา และพลศึกษา
- (2) ทศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์
- (3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (4) ภาษาไทย
- (5) คณิตศาสตร์
- (6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- (7) การงานและอาชีพ
- (8) ภาษาต่างประเทศ
- (9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ
80 ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสวันสำคัญ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา
วันอาสาพหุชาและวันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญอื่นๆ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะและกิจกรรม
บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ 3 ให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปิดสอนในวันอาทิตย์ โดยมีเวลาเรียนไม่
น้อยกว่า 3 ชั่วโมง และวันอื่นตามที่คณะกรรมการบริหารศูนย์เห็นสมควร โดยให้เป็นไปตามความ
เหมาะสมของท้องถิ่น

ข้อ 4 รายละเอียดที่ไม่ได้กำหนดไว้ในประกาศฉบับนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยศูนย์
ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550

การประเมินผลการศึกษา

ข้อ 21 ให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทำการสอนวิชาบังคับสัปดาห์ละไม่
น้อยกว่า 3 ชั่วโมง รวมเวลาตลอดปีการศึกษาไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมง

ข้อ 22 ให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทำการประเมินผลการศึกษาของนักเรียน
ประจำปีและตัดสินเป็นรายวิชา โดยวิธีสอบทั้งข้อเขียนและปฏิบัติ

ข้อ 23 การออกประกาศนียบัตรให้แก่ผู้จบการศึกษาตามหลักสูตรแต่ละชั้น ให้เป็นไปตามแบบประกาศนียบัตรท้ายระเบียบนี้

ในกรุงเทพมหานคร ให้อธิบดีกรมการศาสนาร่วมกับผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ออกประกาศนียบัตรให้แก่ผู้จบการศึกษา

ในส่วนภูมิภาค ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมกับผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ออกประกาศนียบัตรให้แก่ผู้จบการศึกษา

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำหลักธรรมไปพัฒนาให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมและมีคุณภาพของสังคม ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามเป้าหมายและตามความเหมาะสม กรมการศาสนาจึงได้วางระเบียบไว้และเรียกระเบียบนี้ว่า ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 และให้ยกเลิกระเบียบฉบับอื่นๆ ที่ประกาศใช้ก่อนหน้านี้นี้ หากระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งอื่นใด ที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทนโดยได้กำหนดหมวด 2 หมวด คือ หมวด 1 การจัดตั้งและดำเนินการ หมวด 2 การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการสอน ประกาศ ณ วันที่ 25 มิถุนายน 2550 (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555)

ข้อตกลงความร่วมมือกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการได้ตกลงความร่วมมือของการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาสู่ชุมชนท้องถิ่น เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2547 ในการบูรณาการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของอำนาจหน้าที่ของทั้งสองหน่วยงาน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ศิลธรรมจริยธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นรักถิ่นฐาน ห่วงแหนมรดกทางวัฒนธรรม และช่วยกันดูแลรักษาเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน และสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และมีผลเป็นรูปธรรมภายใต้ความร่วมมือ 4 ประการ คือ

1. ความร่วมมือในเรื่องการศึกษา อบรม และการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย ด้านศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม และหลักธรรมทางศาสนาต่าง ๆ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ความร่วมมือในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา การจัดกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ และเพิ่มทักษะด้านศิลปวัฒนธรรมแก่บุคลากรทางการศึกษา

4. ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ สืบสาน และสร้างสรรค์ มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

โดยทั้งสองฝ่ายจะร่วมมือกันดำเนินการ กล่าวคือ

1. ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ในเรื่องศิลปวัฒนธรรมให้นักเรียน นักศึกษาและครูอาจารย์ในแต่ละ ระดับการศึกษา

2. ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและการจัดหลักสูตรทางด้านศิลปวัฒนธรรม และ หลักสูตรทางศาสนาทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวในสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท

3. ให้การสนับสนุนร่วมมือในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถทางด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาโดยให้มีการประสานความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง

4. ร่วมผลิตและเป็นเครือข่ายในการพัฒนาบุคลากรทางวัฒนธรรม

5. ส่งเสริมการพัฒนาภูมิปัญญาไทย เพื่อการดำรงชีพอย่างมีความสุขยั่งยืน

6. ส่งเสริมให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ตลอดจนอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยจัดให้มีการอบรมและลงมือปฏิบัติจริง

7. ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานและบุคลากรด้านศิลปะ วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญา สามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาขึ้นให้เพียงพอ เพื่อสืบสานมรดกวัฒนธรรมของชาติ (กระทรวง วัฒนธรรม, 2555)

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นสมาคมองค์การบริหารส่วน จังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยและสมาคมองค์การบริหารส่วน ตำบลแห่งประเทศไทย

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นสมาคมองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทยโดยมีกรมการศาสนา กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สมาคมองค์การ บริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยและสมาคมองค์การ บริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย รวม 5 ฝ่าย ได้ร่วมกันจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือขึ้น โดยมี รายละเอียด ดังนี้ บันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ทำขึ้นเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2550 ณ กรมการ ศาสนา ระหว่างองค์กรภาคีทั้งห้าฝ่ายหรือเรียกว่า องค์กรภาคีเพื่อร่วมกันพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาสู่ชุมชนท้องถิ่น ได้แก่

1. ตกลงที่จะร่วมมือกันในการส่งเสริม เผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเพื่อให้คนในชุมชนท้องถิ่นนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนอย่างกว้างขวาง ทั่วถึงทุกชุมชน
2. ตกลงที่จะร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชน ในชุมชน ท้องถิ่นให้อยู่เย็นเป็นสุขอย่างสมานฉันท์
3. ตกลงที่จะร่วมมือกันในการเสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมทางศาสนา โดยนำสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาประชาชนในชุมชน ท้องถิ่นให้มีคุณภาพ มีปัญญา และยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต คุณธรรมจริยธรรม
4. ตกลงที่จะร่วมมือกันในการใช้มิติทางศาสนาแก้ไข และป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
5. ตกลงที่จะร่วมมือกันในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนและประชาชนโดยส่งเสริมให้มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ประจำตำบล ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ สามเณร ในภาคฤดูร้อนและเรียนธรรมศึกษา ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติหรือประกอบศาสนกิจทางศาสนาอื่นอย่างสม่ำเสมอ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในวันสำคัญทางศาสนาและวันอื่นๆ ในรูปแบบที่หลากหลายตามที่เหมาะสม
6. ตกลงร่วมกันที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องของเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับความรู้ทางศาสนา แผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรภาคีในทุกระดับนำไปใช้ขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งยินดีเป็นที่ปรึกษาในงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
7. ยินดีที่จะส่งเสริมให้องค์กรเครือข่ายในระดับต่างๆ นำความรู้และแผนพัฒนาคุณธรรม ที่ได้รับไปดำเนินการตามแนวทางที่กำหนด รวมทั้งพัฒนาต่อยอดเสริมสร้างกิจกรรมใหม่ ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นนั้นอย่างอิสระ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าด้วยหลักธรรมทางศาสนา (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

ข้อตกลงความร่วมมือด้านการศาสนาระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ความร่วมมือด้านการศาสนา มีแนวนโยบายคือ ให้ความร่วมมือในการเผยแผ่ศาสนาธรรม การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางศาสนา การส่งเสริมด้านศาสนสงเคราะห์ การส่งเสริมสนับสนุนด้านศาสนสัมพันธ์ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ความร่วมมือด้านการศิลปะ ตกลงให้ความร่วมมือในการปกป้อง คุ้มครอง อนุรักษ์ บำรุงรักษา พิพิธภัณฑสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการสร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ความร่วมมือด้านวัฒนธรรม ตกลงให้ความร่วมมือในการส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินการเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ และให้บริการแหล่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เช่น การ จัดตั้งหอวัฒนธรรม หรือพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน และศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในวัดและศาสนสถาน ส่งเสริมการสืบค้นข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ เกี่ยวข้องกับวัดและบุคลากรทางศาสนารวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนตาม แนววิถีพุทธ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่

ความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ประเสริฐ อรุณรัตน์ (2534) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ว่าเป็น โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การอบรมศีลธรรมจรรยาและความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ตลอดจนการฝึก ปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั่งงามแก่เด็กและเยาวชน นอกเหนือจากที่นักเรียนได้รับจาก โรงเรียนตามปกติ การสอนศาสนาให้แก่เด็กในรูปแบบของโรงเรียนสอนศาสนานั้นมีมานานแล้วทั้งใน ยุโรปที่นับถือศาสนาคริสต์ และกลุ่มชาวมุสลิมซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม

วีรพล โพธิ์เงิน (2552) ได้ให้ความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไว้ว่า เป็นองค์กรหนึ่งที่พระสงฆ์จัดตั้งขึ้นมา เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียนให้ การศึกษาอบรมประชาชนซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยแห่ง การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างในวันหยุดเรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจตามหลัก คำสอนทางพระพุทธศาสนา แล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สามารถดำรงตนอยู่ใน สังคมได้อย่างสันติสุข นับเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งดำเนินการโดยพระภิกษุสงฆ์ ให้ความ สนับสนุนภายใต้การอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา

สุระเชษฐ์ หนูเอี่ยม (2553) ได้กล่าวถึงความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแหล่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของชุมชน ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาซึ่งนับเป็นการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ศีลธรรม ศึกษาอบรมปมนิสัยและสร้างจิตสำนึก ให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาแต่แรกเริ่ม นับเป็นวิธีการในรูปแบบประเพณีไทยอย่างหนึ่งได้รักษา พระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงอยู่ได้ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน

กระทรวงวัฒนธรรม (2555) ได้ให้ความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ หมายถึง หน่วยการเรียนรู้ การเผยแพร่ อบรมปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมไทยอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน

กล่าวโดยสรุป ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมายถึง โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การอบรมศีลธรรมจรรยาและความรู้ด้านพระพุทธศาสนาตลอดจนการฝึกปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั่งงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นองค์กรหนึ่งที่เกิดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่

ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหารศูนย์ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำ และควบคุมดูแลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในด้านต่างๆ คือ

1. นโยบายและแผนงานการบริหารจัดการ เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย และการวางแผนการบริหารจัดการ การแต่งตั้งคณะทำงานและมีการจัดทำแผนงาน การกำหนดกิจกรรมตามแผนงาน การกำกับติดตาม การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2. วิชาการ เป็นการบริหารงานวิชาการภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้แก่ หลักสูตร การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู การจัดตารางสอน การจัดกลุ่มผู้เรียน เทคนิคการสอน อุปกรณ์ความเข้าใจในรายวิชา การวัดและประเมินผล และการจัดบริการห้องสมุดหรือมุมหนังสือ

3. บุคลากรการบริหารจัดการ การฝึกอบรม การมอบหมายงาน การกำกับติดตาม และการประเมินผลการทำงาน

4. การเงิน เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการและการเงิน ได้แก่ เครื่องมือใช้ในการปฏิบัติงาน การจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ การประสานงาน การจัดทำหลักฐาน การจับจ่าย การจัดสรรงบประมาณของภาครัฐ และการหาแหล่งเงินสนับสนุน

ต่อมาได้มีการปรับปรุงระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้มีการบริหารในรูปแบบลักษณะใหม่ให้สอดคล้องกับนโยบายเปิดประเทศอาเซียนของรัฐบาล ภายใต้การดำเนินงานของสำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ให้ประชาชนทุกคนเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้ประโยชน์ ทั้งในด้านการบริหารจัดการนโยบายและการดำเนินงานในเรื่องต่างๆ เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ที่มีมาตรฐานและคนในชุมชนยอมรับ ปัจจัยแห่งความสำเร็จขึ้นอยู่กับ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ให้ก้าวหน้าทันยุคสมัย โดยสร้างแนวทางในการดำเนินงานแนวใหม่ 8 ประการ ดังนี้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555)

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถพัฒนาศูนย์ฯ ในการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของประชาชน และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมยุคปัจจุบัน แนวคิดการจัดการแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวคิด

ที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชนในฐานะที่เป็นเจ้าของศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ รวมทั้งยังเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในปัจจุบัน การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยให้สมาชิกทุกคนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายและแผนงานแสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินและร่วมรับประโยชน์ เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบและความร่วมมือ นับเป็นกุญแจสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพของศูนย์ให้ประสบความสำเร็จ

2. การทำงานเป็นทีม เนื่องจากการพัฒนางานในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นงานที่มีลักษณะงานที่ต้องเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันและมีการใช้ความรู้ ความสามารถและเทคโนโลยีในการดำเนินงานที่หลากหลายซึ่งทุกคนต้องช่วยกันบริหารจัดการและดำเนินการภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงจะดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยผู้บริหารศูนย์ฯ จะต้องปลุกฝังให้ผู้ดำเนินการในศูนย์ มีจิตสำนึกในการร่วมเป็นเจ้าของ ทำงานร่วมกันเป็นทีมต้องสร้างบรรยากาศและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม โดยที่ทีมต่างๆ จะต้องมีความมุ่งมั่นร่วมกันที่จะสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน (Customer Satisfaction) และตนเองเพื่อสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

3. การปรับปรุงศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีบทบาทในเชิงรุก เป็นการเพิ่มบทบาทให้กับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้กว้างขวางและหลากหลาย โดยประเมินความต้องการของประชาชนล่วงหน้า และหาวิธีที่จะสนองความต้องการในเชิงรุก (Proactive Customer Driver Quality) ซึ่งจะแตกต่างจากในอดีตที่ศูนย์ฯได้ทำหน้าที่เพียงการตอบสนองความต้องการของประชาชนในเชิงรับ (Reactive Customer Driver Quality) ซึ่งในอนาคตจำเป็นที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะต้องนำเสนอสิ่งใหม่ๆ ให้กับประชาชนในชุมชนตลอดเวลาโดยส่งเสริมให้เกิดความแตกต่างทางความคิดซึ่งเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะช่วยให้เกิดการพัฒนาความคิดในรูปแบบต่างๆ เช่น ความคิดในเชิงสร้างสรรค์ (Different Thinking) คิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) คิดที่จะสร้างความแตกต่าง (Different Thinking) คิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) อันจะนำไปสู่การพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รวมทั้งการเปิดกว้างรับฟังทุกความคิด และติดตามความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนหลายแง่มุม สร้างวัฒนธรรมให้เกิดแนวความคิดใหม่ๆ และแตกต่างจากความคิดที่ผ่านมา เสริมสร้างเอกลักษณ์ทางความคิดที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งจะช่วยให้เกิดสร้างสรรค์งานที่มีคุณภาพ นำไปสู่การสร้างสรรค์คุณค่าของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่

4. การให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเองในการจัดกิจกรรมภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (Community Center) โดยชุมชนจะต้องรู้จักประเมินตัวเองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก รู้ศักยภาพและความต้องการของตนเอง มีการเรียนรู้ สร้างสรรค์ปัญญาเสริมสภาพในการ

แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้และความคิดระหว่างสมาชิกในสังคม ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ริเริ่มและการดำเนินการต่างๆ ในชุมชนด้วยตนเองอย่างจริงจัง อันจะส่งผลดีต่อความเข้มแข็งและ ศักยภาพของชุมชน เกิดผลต่อการพัฒนาด้วยตนเองในระยะยาว เพราะสังคมไทยในอนาคตจะเป็น สังคมที่ประกอบด้วยชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่ประชาชนมีความสามารถในการไตร่ตรอง แก้ปัญหาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการรู้เท่าทันในความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกทั้งใน ระดับชาติ และนานาชาติ อันเป็นสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งในเชิงประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจและ การสืบสานสายใยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีชีวิตที่มั่นคง สันติ และสืบทอด เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนได้อย่างมั่นคง

5. การรักษาวัฒนธรรมไทย โดยชุมชนต้อง “ช่วยสร้างสมดุลระหว่างความทันสมัยกับ คุณค่าแบบไทย” ที่เน้นค่านิยมและจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา เช่น ความโอบอ้อมอารี ความ ซื่อสัตย์สุจริต การกินพอดีอยู่พอดีกลมกลืนไปกับธรรมชาติ ความปรองดองในการอยู่ร่วมกับเพื่อน มนุษย์ ความมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทน อดออม มุมนานะ ทำงานด้วยขันติธรรม ยึดมั่นในหลักธรรม เพื่อให้ชุมชนไทยสามารถดำรงอยู่ได้ในบริบทโลกอย่างสมศักดิ์ศรีและมีความ ก้าวหน้ามั่นคงอย่างยั่งยืน

6. การฟื้นฟูบทบาทวัด พระพุทธศาสนามีความผูกพันกับสังคมไทยมาแต่อดีต เรียกได้ว่า สังคมที่แท้คือสังคมพุทธ ที่มีวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรมจนเป็นเอกลักษณ์ไทยมาจน ปัจจุบัน แม้กระแสค่านิยมและวัฒนธรรมตะวันตกจะเข้ามาส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของวิถี ชีวิตแต่รากฐานความเป็นพุทธยังคงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนไม่เสื่อมคลายเนื่องจากสังคมไทยมี พระพุทธศาสนาและวัด เป็นทุนทางสังคมและเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศที่สามารถ หล่อหลอมบุคคลให้เกิดการพัฒนาให้เป็นคนดีมีคุณธรรม วัดจึงเป็นกำลังสำคัญในการสร้าง ประเทศชาติให้อยู่เย็นเป็นสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรมที่ ดีงาม เสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชน ภายใต้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่ได้ สร้างสมาชิกที่ดีให้แก่ชุมชน การพลิกฟื้นบทบาทของวัดโดยให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นแกนสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมจึงเป็นแนวคิดที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาที่ ยั่งยืน

7. การปรับปรุงให้เป็น “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีคุณภาพ” โดยใช้การบริหาร คุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (TQM: Total Quality Management) บริหารศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่มุ่งเน้นคุณภาพ โดยสมาชิกทุกคนของชุมชนมีส่วนร่วม และมุ่งหมาย ผลสัมฤทธิ์ในระยะยาวด้วยการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ รวมทั้งการสร้างผลประโยชน์ต่อ สังคมไทยโดยมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ ที่เป็น “รูปลักษณ์แห่งคุณภาพ” ดังนี้

7.1 การมุ่งเน้นที่คุณภาพ (Quality Oriented) เป็นแกนหลักในการบริหารจัดการ คุณภาพในที่นี้ หมายถึง คุณภาพของการบริการที่สร้างความพอใจให้แก่ประชาชนผู้รับบริการ หรือ เป็นไปตามที่ประชาชนต้องการ คือ การยึดความต้องการของประชาชน เป็นศูนย์กลางในการบริหาร และดำเนินการ (Customer Focus)

7.2 การปรับปรุงกระบวนการ (Process Improvement) การที่จะสามารถตอบสนอง ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการได้นั้น จะต้องมองการทำงานอย่างเป็นกระบวนการ ต่อเนื่องกันไปโดยยึดกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบครบวงจร งานหรือกิจกรรมที่จำเป็นต้องเคลื่อนตัวได้ อย่างต่อเนื่องไปตามลำดับอย่างเป็นกระบวนการจนทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยความ ร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกของชุมชนทุกคน รวมทั้งจะต้องมีการปรับปรุงพัฒนาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ เพื่อสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนผู้มาใช้บริการ

7.3 การให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม (Total Involvement) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ จะเป็นศูนย์ฯ ที่ผู้บริหารและชุมชนทุกคนทุกระดับมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงสู่ “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์คุณภาพ” (Quality Center) การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม เพราะคนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญและ ทรัพยากรที่ทรงคุณค่าต่อความสำเร็จของศูนย์ฯ และจะต้องถือว่าคนในชุมชนเป็นผู้รู้ปัญหาและ สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ดีที่สุด การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมนี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ สำคัญเพราะจะทำให้ชุมชนมีความผูกพันกับงานที่ทำ มีความรู้สึกรักและเป็นเจ้าของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

7.4 การสร้างแรงจูงใจในการเข้าไปใช้ชีวิตเป็นสถานที่ตั้งศูนย์ (Location Improvement) โดยปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เป็นที่ตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปรับปรุงพัฒนา พื้นที่ให้มีความสะอาด ร่มรื่น สะดวก สบาย สงบ สว่าง เป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ โดยรอบ บริเวณที่ตั้งศูนย์ให้มีความเหมาะสมที่จะรองรับการจัดตั้งศูนย์

8. การทำงานแบบบูรณาการ (Integration) โดยการปรับบทบาทของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เข้มแข็งอยู่แล้วให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ ที่สามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับคนในชุมชนแบบครบวงจร ภายใต้การสนับสนุนของกรมการศาสนาอย่างใกล้ชิด รวมทั้งสามารถบูรณาการ เชื่อมโยงโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนของกระทรวงวัฒนธรรมอัน จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเชิงบวกอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและทั่วถึง โดยการรวมพลังของทุกภาคส่วนในชุมชนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ความ เป็นอยู่ของประชาชนบนพื้นฐานแห่งหลักธรรมทางศาสนาและแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง เป็นรูปธรรม โดยมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์รูปแบบใหม่เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติการซึ่ง เป็นที่ยอมรับของชุมชนทั่วประเทศ

จากแนวคิดการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ โดยประมวลแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ ประกอบด้วย การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน การรักษาวัฒนธรรมไทย การฟื้นฟูบทบาทวัดและการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ รายละเอียดดังนี้

การบริหารแบบมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจได้พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง (Top - down) มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom - up) ผู้วิจัยนำเสนอการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. เจตนารมณ์ของการมีส่วนร่วมบริหารการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ผู้ปกครอง ชุมชน เอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยจัดสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ได้ นั่น เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) กล่าวว่าต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1.1 สถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ (Vision) ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจะต้องเปิดใจกว้างและคิดว่าสถานศึกษามีใช่แหล่งความรู้เพียงแห่งเดียว แต่มีความรู้ที่อยู่ล้อมรอบสถานศึกษานั้นยังมีอีกมากมาย การยอมรับว่าภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นมีคุณค่า จะเป็นหนทางที่ทำให้สถานศึกษาเปิดรับการบูรณาการระหว่างภูมิความรู้ของสถานศึกษาและภูมิความรู้จากชาวบ้านเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง ในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาที่สอนด้านเทคโนโลยีได้มีการประดิษฐ์เครื่องใช้สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เช่น ท้องที่บางแห่งปลูกมะม่วงหิมพานต์มากนักเรียนจึงได้คิดค้นเครื่องกะเทาะเม็ดมะม่วงหิมพานต์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น เป็นต้น สำหรับด้านครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษานั้น จะต้องมีโอกาสวิชาชีพหรือเรียกว่า ครูมืออาชีพ ดังนั้น ครู อาจารย์จะต้องมีการพัฒนาความรู้อยู่เสมอ

2.2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญและการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ในเรื่องนี้ทางราชการจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ เพราะเท่าที่ค้นพบจากการวิจัย คณะกรรมการสถานศึกษาฯ ยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนดีพอ และการคัดเลือกสรรหาบุคคลดังกล่าว จะต้องได้ผู้ที่สมัครใจและมีความเข้าใจในการศึกษา ซึ่งถ้าหากได้คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ก็จะเป็นส่วนที่ผลักดันให้การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพเพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมีข้อมูลและทราบความต้องการของชุมชนดีพอ ซึ่งย่อมจะมองเห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหานอกจากนี้การจัดการศึกษาในอนาคตจะเป็นเรื่องของทุกคนไม่ใช่เรื่องของทางราชการแต่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนแต่ก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้คณะกรรมการสถานศึกษาฯ จึงเป็นบุคคลสำคัญในการระดมสรรพกำลังในการศึกษาโดยเฉพาะเรื่องของกองทุนศึกษา

2.3 การเรียนการสอน ในการจัดเตรียมการสอน เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องมีความพร้อมในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เพื่อให้เด็กได้เรียนอย่างเหมาะสมสำหรับกระบวนการเรียนรู้จะต้องให้เด็กทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดนั่นก็คือการยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (child centered) สถานศึกษาจะต้องร่วมกับภาคเอกชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา ใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ สถานศึกษาจะต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนากับชุมชน อย่างไรก็ตามบุคคลภายนอกมีสิทธิ์ที่จะติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา เช่น ผลการเรียน การใช้เงิน การจัดกิจกรรม การบริหารสถานศึกษา และจะต้องมีรายงานให้สาธารณชนทราบ โดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาฯ มีหน้าที่ติดตามควบคุมกิจการของสถานศึกษาและจะต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด

2.4 หลักสูตร นับว่าเป็นหัวใจของการศึกษา เปรียบเสมือนเป้าหมายของการเดินทางหรือเข็มทิศของการศึกษา เพราะถ้าหลักสูตรไม่มีเข็มทิศในการเดินทางก็จะไม่ทราบว่าจุดหมายคืออะไรอยู่ที่ไหน กลายเป็นการเดินทางอย่างไร้จุดหมาย ดังนั้นหลักสูตรจะต้องได้มาตรฐานสากล ผู้ทำให้หลักสูตรได้มาตรฐาน นอกจากกระทรวงศึกษาธิการแล้ว สถานศึกษา ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาฯ จะต้องเป็นผู้ร่วมกันพิจารณากำหนด โดยยึดความต้องการของสังคมเป็นเกณฑ์ นอกจากนี้การวัดผลจะต้องเที่ยงตรง ตลอดจนใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยจึงจะสอดคล้องกับการเรียนการสอน หลักสูตรที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่น เช่น มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในรูปแบบเดียวกันหรือต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนที่มาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย หรือประสบการณ์การทำงาน นอกจากนี้การจัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากที่นักวิชาการกล่าวถึงองค์ประกอบของเจตนารมณ์ของการมีส่วนร่วมบริหารการศึกษาข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้บริหารในสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และความรู้จากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ทำให้เกิดคุณค่าขององค์ความรู้ใหม่ นอกจากนี้ การจัดสรรบุคลากรในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานก็ต้องเป็นผู้

ที่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการปฏิรูปศึกษาอย่างแท้จริง รวมถึงความพร้อมของการจัดเตรียมการการเรียนการสอนและหลักสูตร ก็ต้องได้มาตรฐานสากลจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยรวมถึงสถานศึกษา ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องเป็นผู้ร่วมกันพิจารณา กำหนด นอกจากนี้การจัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

2. ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วม

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538) ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง รูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกัน (Involvement) ของสมาชิกในการประชุมหรือเพื่อดัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวประชาชน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วม การตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

Berkley (1975) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำงานเท่าที่สามารถจะปฏิบัติได้

Erwin (1976) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

จากความหมายของการมีส่วนร่วม ดังที่นักวิชาการกล่าวไว้แล้วข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมกันของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบและมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

3. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

โกวิทช์ พวงงาม (2545) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ

3.1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

3.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน

3.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำ ไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไปจึงอาจประสบความยากลำบาก

สรุปได้ว่าขั้นตอนของการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน หมายถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียกับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น การวางแผนดำเนินกิจกรรม การลงทุนและการปฏิบัติงาน และการติดตามและประเมินผลงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาจากการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน

4. ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไป แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน ครอบครัว ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้
 - 3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - 3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

- 3.3 ตนนี้น้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่นๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
2. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
 - 2.1 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
 - 2.2 วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องๆ
 - 2.3 ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่างๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาที่วางแผนนั้น
 - 2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
 - 2.5 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นๆ
 - 2.6 ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน
 - 2.7 ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

สรุปได้ว่าระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หมายถึง ผู้ให้ข้อมูล ครอบครัว ชุมชน การรับข้อมูลข่าวสาร และการตัดสินใจในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย เช่น น้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่า เท่ากัน และมากกว่าเจ้าของโครงการในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด ส่วนการมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่นๆ นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทางพัฒนาชุมชนในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหาเพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องๆ ร่วมระดมความคิดถึงทางเลือกต่างๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสม ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหา ร่วมติดตาม ประเมินผล และร่วมรับผล หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังนี้ (ชิต นิลพานิช และคณะ (2532))

1. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดยยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล
2. หลักการจัดความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมี อิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว
3. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ ร่วมสนับสนุนนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน
4. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิดของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ ประชาชนมีโอกาสทดลองคิดปฏิบัติจะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา
5. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการ พัฒนาได้
6. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงานและทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

สรุปความหมายการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมายถึงกระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำในการกำหนดนโยบายและแผน รวมทั้งการประเมินและร่วมรับประโยชน์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและร่วมมือในการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540) กล่าวว่า การตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการ หมายถึงการเลือกปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติ หรือการเลือกทางดำเนินการที่เห็นว่าดีที่สุดทางใดทางหนึ่งจากทางเลือกหลายๆ ทาง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการหรือการวินิจฉัยสั่งการ คือ การซึ่งใจไตร่ตรองและตัดสินใจเลือกทางดำเนินการที่เห็นว่าดีที่สุดทางใดทางหนึ่งจากหลายๆ ทางเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ

ชนงกรณ์ กุณทลบุตร (2547) กล่าวว่า การตัดสินใจทางการจัดการ หมายถึงการที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทำการเลือกทางเลือกใดจากหลายทางเลือกเพื่อให้แผนการบรรลุวัตถุประสงค์

บรยองค์ โทยินดา (2548) กล่าวว่า การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจ หมายถึงการที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาพิจารณาตัดสินใจและสั่งการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะการวินิจฉัยสั่งการจะเป็นการเลือกทางเลือกดำเนินการที่ดีที่สุดในบรรดาทางเลือกหลายๆ ทาง

สมคิด บางโม (2550) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติซึ่งมีหลายทางเป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่าง เพื่อความสำเร็จตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ในทางปฏิบัติการตัดสินใจมักเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน และมีวิธีการแก้ปัญหาให้วินิจฉัยมากกว่าหนึ่งทางเสมอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วินิจฉัยปัญหาว่าจะเลือกสั่งการปฏิบัติ โดยวิธีใดจึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุดและบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น

สรุปได้ว่า การตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการด้วยตนเองของชุมชน หมายถึง ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาที่มีหน้าที่รับผิดชอบพิจารณาซึ่งใจไตร่ตรองตัดสินใจเลือกและสั่งการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่เห็นว่าดีที่สุดในทางใดทางหนึ่งจากทางเลือกหลายๆ ทางหรือการเลือกทางดำเนินการปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติ และมีวิธีการแก้ปัญหาให้วินิจฉัยมากกว่าหนึ่งทางเสมอ ที่มักเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการและบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น

1. ประเภทของการตัดสินใจ

วรพจน์ บุษราคมวดี (2551) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณาหรือประเมินอย่างดีแล้วว่าเป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร ในขณะที่การตัดสินใจจะเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ และเกี่ยวข้องกับหน้าที่การบริหารหรือการจัดการเกือบทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจเพื่อการวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การประสานงานและการควบคุม เป็นต้น ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการตัดสินใจผู้บริหารที่ทำการตัดสินใจเลือกทางเลือกภายใต้สถานการณ์ต่างๆ นั้น อาจต้องทำการตัดสินใจในลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสารที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและเหตุการณ์ในอนาคตสำหรับการแบ่งประเภทของการตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับข้อมูลที่มีอยู่เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามผู้ตัดสินใจสามารถคาดคะเนสถานการณ์ทั้งหมดที่จะเป็นไปได้ในอนาคตนั้น เป็นเพียงการระบุความเป็นไปได้ของสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งผู้ตัดสินใจยังไม่ทราบถึงความแน่นอนของสถานการณ์จะเกิดขึ้นและสถานการณ์ทั้งหมดนั้นก็ยังมีเพียงสถานการณ์เดียวเท่านั้นที่จะเกิดขึ้น นอกนั้นอาจเป็นเพียงสถานการณ์ที่มีโอกาสเป็นไปได้แต่ไม่ได้เกิดขึ้นจริงก็ได้จากความหมายข้างต้นผู้บริหารแต่ละคนอาจให้ความหมายและความสำคัญของการตัดสินใจที่แตกต่างกันออกไปในรายละเอียดของแต่ละสถานการณ์ ในส่วนที่พิจารณาเหมือนกัน ได้แก่

1.1 กระบวนการการตัดสินใจ เป็นการตัดสินใจที่ต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์และพิจารณาถึงข้อมูลที่เกิดขึ้นจากนั้นผู้บริหารจึงทำการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมและดีที่สุดสำหรับกระบวนการตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนการแสวงหาข้อมูล การออกแบบการตัดสินใจ รวมทั้งการตัดสินใจเลือกทางเลือกเพื่อให้สามารถเลือกทางเลือกได้ดีที่สุด ดังนั้นในการวิเคราะห์และพิจารณาจะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ และผ่านกระบวนการตัดสินใจนั่นเอง

1.2 การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับทางเลือก การตัดสินใจเป็นความพยายามในการสร้างทางเลือกให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ ทางเลือกที่น้อยอาจปิดโอกาสความคิดสร้างสรรค์หรือทางเลือกที่ดีกว่าได้ ดังนั้นผู้บริหารจึงมีความจำเป็นต้องมีการฝึกฝนในการสร้างทางเลือกที่หลากหลาย และมีความสร้างสรรค์อีกด้วย การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับทางเลือก ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นการตัดสินใจที่ไม่ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ล่วงหน้าเป็นการตัดสินใจที่แตกต่างออกไปจากสถานการณ์ปกติ ที่ไม่ได้มีการกำหนดโครงสร้างการตัดสินใจไว้

1.3 การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับโครงสร้างขององค์กร ผู้บริหารในแต่ละระดับจะมีบทบาทและหน้าที่ในการตัดสินใจที่แตกต่างกัน เช่น ผู้บริหารระดับสูงจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ผู้บริหารระดับกลางจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารระดับปฏิบัติจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการดำเนินงานให้สำเร็จตามระยะเวลา และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างขององค์กรเป็นการตัดสินใจในงานประจำ โดยทั่วไปจะเป็นกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นต้น เพื่อให้ทุกคนทราบและถือปฏิบัติ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานและแนวทางการปฏิบัติไว้ล่วงหน้าในองค์กร

1.4 การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคลากร การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบุคคล กลุ่ม และทั้งองค์กร ซึ่งพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องมีความเข้าใจและมีจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับบุคคล กลุ่ม และองค์กรที่ดี จึงจะทำให้การตัดสินใจประสบความสำเร็จได้ สำหรับการตัดสินใจที่มีลักษณะสร้างสรรค์ที่เป็นการตัดสินใจที่เกิดจากความคิดริเริ่มของผู้บังคับบัญชาเป็นสิ่งสำคัญและเป็นการตัดสินใจโดยคนๆ เดียว ส่วนการตัดสินใจโดยกลุ่มเป็นการตัดสินใจที่มีความสลับซับซ้อนที่ไม่สามารถตัดสินใจโดยคนๆ เดียวได้ จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายก็จำเป็นที่จะต้องมีการตัดสินใจโดยกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ในการแบ่งประเภทของการตัดสินใจ สามารถแบ่งได้ ดังนี้

1) การตัดสินใจแบบโครงสร้าง (Structure) บางครั้งเรียกว่าแบบกำหนดไว้ล่วงหน้า เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำ จึงมีมาตรฐานในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาอยู่แล้วโดยวิธีการในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดจะถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เช่น การหาระดับสินค้าคงคลังที่เหมาะสมหรือการเลือกกลยุทธ์ในการลงทุนที่เหมาะสมที่สุด เมื่อมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดค่าใช้จ่ายต่ำที่สุดหรือเพื่อให้เกิดกำไรสูงสุด การตัดสินใจแบบโครงสร้างนี้จึงมัก

ใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ ความรู้ทางด้านวิทยาการการจัดการ การวิจัยเพื่อการดำเนินงานเข้ามาใช้เป็นต้น ตัวอย่างของการตัดสินใจ ได้แก่ การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับสินค้าคงคลัง การวิเคราะห์งบประมาณ การตัดสินใจด้านการลงทุน ระบบการจัดส่ง เป็นต้น

2) การตัดสินใจแบบไม่เป็นโครงสร้าง (Unstructured) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาที่มีรูปแบบไม่ชัดเจนหรือมีความซับซ้อน จึงไม่มีแนวทางในการแก้ปัญหาแน่นอนเป็นปัญหาที่ไม่มีการระบุวิธีแก้ไว้อย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้าง การตัดสินใจกับปัญหาลักษณะนี้ จะไม่มีเครื่องมือ

3) การตัดสินใจแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi structure) เป็นการตัดสินใจแบบผสมระหว่างโครงสร้างและไม่เป็นโครงสร้าง ปัญหาแบบกึ่งโครงสร้างนี้จะใช้วิธีแก้ปัญหาแบบมาตรฐานและการพิจารณาโดยมนุษย์รวมเข้าไว้ด้วยกัน คือ มีลักษณะเป็นกึ่งโครงสร้าง แต่มีความซับซ้อนมากขึ้นขั้นตอนจึงไม่ชัดเจนว่าจะมีขั้นตอนอย่างไร ปัญหาบางส่วนเขียนเป็นแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ได้ แต่ปัญหาบางส่วนไม่สามารถเขียนออกมาในรูปของแบบจำลองได้ เช่น การทำสัญญาทางการค้า การกำหนดงบประมาณทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

สรุปได้ว่าประเภทของการตัดสินใจ หมายถึงผู้บริหารจะต้องมีกระบวนการในการพิจารณาและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างครบถ้วน เพื่อนำมาออกแบบและเลือกทางเลือกในการตัดสินใจให้ดีที่สุด แบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ (1) การตัดสินใจแบบโครงสร้าง เกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำ (2) การตัดสินใจแบบไม่เป็นโครงสร้าง เกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่มีรูปแบบไม่ชัดเจนหรือมีความซับซ้อน ซึ่งไม่มีเครื่องมือ และ (3) การตัดสินใจแบบกึ่งโครงสร้าง จะใช้วิธีแก้ปัญหาแบบมาตรฐานและการพิจารณาโดยมนุษย์รวมเข้าไว้ด้วยกัน

2. องค์ประกอบของการตัดสินใจ

การตัดสินใจมีองค์ประกอบที่ต้องพิจารณา (วรพจน์ บุษราคัมวดี, 2551) มี 4 ประการ ได้แก่

2.1 ผู้ทำการตัดสินใจ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะการตัดสินใจจะดีหรือไม่ขึ้นกับบุคคลผู้ตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้ตัดสินใจจำเป็นต้องมีข้อมูล มีเหตุผล มีค่านิยมที่ถูกต้องสอดคล้องต่อการบรรลุเป้าหมายองค์กร แต่ในบางครั้งถ้าผู้ทำการตัดสินใจขาดข้อมูลที่ถูกต้องขาดเหตุผลและมีค่านิยมที่มาสอดคล้องแล้วจะทำให้ผลของการตัดสินใจไม่ดีพอได้ ผู้ทำการตัดสินใจบางเรื่องต้องมุ่งสู่การตัดสินใจเป็นกลุ่มบางเรื่องบางกรณีก็ตัดสินใจโดยคนเดียว ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องวิเคราะห์สถานการณ์ให้ถูกต้อง

2.2 ประเด็นปัญหาที่ต้องตัดสินใจ เป็นองค์ประกอบที่สองที่ต้องให้ความสำคัญ ปัญหาที่ต้องตัดสินใจนั้นจำแนกได้หลายประการ เช่น จำแนกตามโรคโครงสร้างและระบบงานบกพร่องโรคพฤติกรรมบกพร่อง และโรคเทคโนโลยีและวิทยาการบกพร่อง เมื่อกำหนดปัญหาได้ชัดว่าเป็นปัญหาเรื่องอะไรก็สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

2.3 ทางเลือกต่างๆ ที่บรรลุเป้าหมายได้ เป็นองค์ประกอบที่สามที่ต้องคำนึง ผู้บริหารต้องพยายามที่จะค้นหาทางเลือกที่ดีกว่าอยู่เสมอและสร้างทางเลือกให้มากกว่า 2 ทางเลือก ในปัจจุบันการบริหารองค์การมุ่งสู่การสร้างทางเลือกสู่การผลิตสินค้าและบริการที่ถูกกว่า มีคุณภาพสูงกว่ามีความรวดเร็ว มีการบริการที่ประทับใจมากกว่า นอกจากนี้ควรจะสร้างทางเลือกเพื่อมุ่งสู่การเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อองค์การอีกด้วย

2.4 สภาวะการณ์ที่ทำการตัดสินใจ ในการตัดสินใจจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาวะการณ์ที่ทำการตัดสินใจเป็นแบบใด ซึ่งมี 3 ประการ ได้แก่ สภาวะการณ์ที่แน่นอน เป็นสภาวะการณ์ที่ผู้ทำการตัดสินใจทราบทางเลือกต่างๆ และทราบถึงผลที่จะเกิดขึ้นของแต่ละทางเลือกอย่างดีด้วย การตัดสินใจดังกล่าวย่อมมีโอกาสสูงที่สุดมากที่ สุด เช่น ตัดสินใจนำเงินฝากธนาคารยืมค่านวดอกเบี้ยได้ชัดเจนในระยะสั้นและยาว สภาวะการณ์ที่เสี่ยง เป็นสภาวะการณ์ที่ผู้บริหารตัดสินใจทราบทางเลือกต่างๆ และทราบโอกาส ความน่าจะเป็นที่จะเกิดขึ้นผู้บริหารจะตัดสินใจเมื่อโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์มากกว่าเสียประโยชน์ การตัดสินใจในสภาวะการณ์เสี่ยงผู้ทำการตัดสินใจต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจเรื่องทฤษฎีความน่าจะเป็นและแขนงการตัดสินใจ และสภาวะการณ์ที่ไม่แน่นอน เป็นสภาวะการณ์ที่ผู้ทำการตัดสินใจอาจทราบทางเลือกต่างๆ แต่ไม่ทราบผลที่อาจเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือกโดยไม่สามารถคาดคะเนความน่าจะเป็นของแต่ละทางเลือกภายใต้สภาวะการณ์ดังกล่าว ผู้ทำการตัดสินใจจึงไม่ควรตัดสินใจใดๆ ลงไปจนกว่าจะมีข้อมูลสารสนเทศที่น่าเชื่อถือมากกว่าที่มีอยู่

องค์ประกอบในการตัดสินใจ (วิฑูรย์ ตันศิริคงคล, 2542) มีอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกคือ ปัญหา หรือ เป้าหมายในการตัดสินใจ ส่วนที่สอง คือเกณฑ์ในการตัดสินใจและส่วนที่สามคือทางเลือก อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนหลังนั้นมักจะไม่มีอยู่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นในบางกรณีการตัดสินใจต้องพิจารณาถึงปัจจัยภายนอกด้วย ซึ่งก็คือ ความเสี่ยง และ ความไม่แน่นอน การพิจารณาองค์ประกอบนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในกระบวนการตัดสินใจ เพราะถ้าหากองค์ประกอบนั้นไม่มีคุณภาพ ก็จะทำให้กระบวนการตัดสินใจผิดพลาด ณ จุดเริ่มต้น ซึ่งจะส่งผลให้ผลการตัดสินใจผิดพลาดในที่สุด

3. ความสำคัญของการตัดสินใจ

การตัดสินใจเป็นบทบาทหน้าที่ที่บอกถึงความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติ (วรพจน์ บุษราคัมวดี, 2551) ความสำคัญของการตัดสินใจ ได้แก่

1. มีทางเลือกหลายทาง การตัดสินใจเพื่อปฏิบัติในแต่ละทางเลือก อาจจะอยู่ในรูปของนโยบายในการปฏิบัติงาน เทคนิคหรือขั้นตอนการดำเนินงานซึ่งการที่มีทางเลือกหลายทาง ถ้าอาศัยดุลพินิจส่วนตัวของผู้บริหารเพื่อการตัดสินใจนั้นอาจจะผิดพลาดขึ้นได้ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องอาศัยเครื่องมือหรือเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมในด้านต่างๆ เข้ามาช่วยผู้บริหารเพื่อทำการตัดสินใจ

2. การที่มีข้อมูลในปัจจุบันมีจำนวนมาก ถ้าผู้บริหารนำข้อมูลพินิจส่วนตัวมาใช้ในการตัดสินใจบ่อยครั้งแล้ว โอกาสนี้จะเกิดความผิดพลาดและขาดความรอบคอบ จึงอาจเกิดขึ้นตามมาได้ด้วย เนื่องจากผู้บริหารไม่สามารถนำข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมดนั้นมาพิจารณาได้ครบถ้วนสมบูรณ์

3. เพื่อลดความขัดแย้งเนื่องจากพื้นฐานความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ของแต่ละบุคคล มีความแตกต่างกัน ดังนั้นในการตัดสินใจถ้าหากผู้บริหารไม่อาศัยหลักเกณฑ์หรือเครื่องมือที่เหมือนกันมาทำการตัดสินใจแล้วอาจจะทำการตัดสินใจแตกต่างกันออกไป จนทำให้บุคลากรเกิดความขัดแย้งขึ้นได้

4. เพื่อลดความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอน ในการตัดสินใจของผู้บริหารที่ปราศจากกฎเกณฑ์หรือเครื่องมือแล้ว โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดนั้น มีโอกาสเกิดขึ้นได้ แต่การตัดสินใจโดยใช้เครื่องมือที่มีความถูกต้องและเหมาะสมเข้ามาช่วยโอกาสของการตัดสินใจที่ผิดพลาดนั้นจะสามารถลดลงได้

4. ขั้นตอนในการตัดสินใจ

การตัดสินใจเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่เป็นกระบวนการ (Process) และต้องมีการพิจารณาข้อมูลต่างๆ อย่างรอบคอบ จากนั้นจึงทำการกำหนดทางเลือกและเลือกทางที่ดีที่สุดขึ้นมาและนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป ซึ่งแนวความคิดของนักวิชาการได้แบ่งขั้นตอนการตัดสินใจไว้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน โดยทั่วไปกระบวนการตัดสินใจจะมีความแตกต่างกันในด้านการจัดกลุ่มของแต่ละขั้นตอนสำหรับกระบวนการตัดสินใจ (ชนงกรณ์ กุณฑลบุตร, 2547) ดังนี้

1) การกำหนดปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา สำหรับขั้นตอนแรกของการตัดสินใจจะเป็นการกำหนดปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาให้เกิดความชัดเจนก่อน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับองค์กรบางครั้งยากต่อการระบุว่ามีสาเหตุใด เช่น องค์กรประสบปัญหาเกี่ยวกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นซึ่งอาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อระบุและกำหนดปัญหาให้ชัดเจนว่าเกิดจากสาเหตุอะไร โดยทั่วไปการแบ่งประเภทของปัญหา ได้แก่ ปัญหาที่เป็นมาตั้งแต่อดีตและปัญหามีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ปัญหาที่ทราบล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นและควรเตรียมการป้องกันหรือปัญหาเฉพาะด้านเป็นปัญหาที่เกิดจากสาเหตุเดียว และสามารถแก้ไขสำเร็จได้ง่าย เป็นต้น ดังนั้นการกำหนดปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาจึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร

2) การกำหนดทางเลือกต่างๆ ที่จะใช้แก้ปัญหา เมื่อผู้บริหารสามารถกำหนดปัญหาได้ชัดเจนแล้ว โดยจะต้องมีการกลั่นกรองข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งหมด เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรเพื่อค้นหาปัจจัยต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของปัญหาที่มีระดับความรุนแรงแตกต่างกัน ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะถูกนำมากำหนดเป็นทางเลือกเพื่อแก้ไข

ปัญหา ทางเลือกที่กำหนดในขั้นตอนนี้อาจมีหลายทางเลือก เช่น ทางเลือกในการแก้ปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอาจเกิดขึ้นได้ตั้งแต่การปรับวิธีการทำงานของฝ่ายผลิต การฝึกอบรมทีมงานเพื่อเพิ่มทักษะการผลิต การปรับปรุงการออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

3) การประเมินผลทางเลือกต่างๆ ที่ได้กำหนด หลังจากวิเคราะห์ปัญหา ทำการกำหนดทางเลือกต่างๆ ที่จะใช้แก้ปัญหา จากนั้นจึงทำการประเมินผลทางเลือกต่างๆ ซึ่งเป็นแนวทางการนำปัญหาไปสู่การแก้ไข ในขั้นตอนนี้ผู้ตัดสินใจจะวิเคราะห์และประเมินว่าทางเลือกใดสามารถแก้ไขปัญหาลดได้ดีที่สุด ทางเลือกใดควรจะทำก่อนและหลัง มีการใช้กระบวนการซึ่งน้ำหนักเพื่อพิจารณาถึงผลดีและผลเสียในแต่ละทางเลือกด้วย นอกจากนี้จะต้องพิจารณาด้วยว่าการตัดสินใจในทางเลือกหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่นๆ ตามมาได้ ดังนั้นควรวิเคราะห์และประเมินทางเลือกอย่างรอบคอบสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นการพิจารณาปัญหาจากภายในองค์กรมากกว่าภายนอก เช่น บุคลากรอุปกรณ์ขาดแคลน แนวทางแก้ไขสามารถทำได้โดยการเพิ่มบุคลากรการจัดซื้ออุปกรณ์เพิ่ม เป็นต้น

กระบวนการตัดสินใจที่มีเหตุผลที่ยอมรับกันทั่วโลกนั้นมีอยู่ 6 ขั้นตอนด้วยกัน คือ (วิฑูรย์ ตันศิริคงคล, 2542)

ขั้นที่ 1 ให้คำจำกัดความประเด็นของปัญหา

ต้องเข้าใจประเด็นสำคัญหรือประเด็นหลักของปัญหาอย่างถ่องแท้และสร้างสรรค์ ที่สำคัญที่สุดต้องกลายอมรับว่าปัญหาในโลกแห่งความจริงนั้นมีความสลับซับซ้อน และต้องพยายามหลีกเลี่ยงสมมติฐานที่ไม่ถูกต้อง และระมัดระวังไม่ให้เกิดความลำเอียงชอบพอในทางเลือกหนึ่งโดยเฉพาะ

ขั้นที่ 2 กำหนดเกณฑ์หรือปัจจัยในการตัดสินใจที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม

การที่ต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจก็เพราะว่า ทางเลือกนั้นมีอยู่หลายทางด้วยกันและแต่ละทางเลือกก็มีจุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกัน และผู้อ่านแต่ละคนก็มีระดับความพึงพอใจในเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมไม่เหมือนกัน ดังนั้นเกณฑ์ในการตัดสินใจจะเป็นตัวชี้ว่าผู้อ่านมีความพอใจในทางเลือกไหน

ขั้นที่ 3 วิจัยเปรียบเทียบเกณฑ์หรือปัจจัยในการตัดสินใจ

เนื่องจากแต่ละคนมีระดับความพึงพอใจไม่เท่ากัน จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยเปรียบเทียบลำดับความสำคัญของเกณฑ์ หรือปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อที่จะได้ทราบถึงความพึงพอใจของแต่ละคนว่าแตกต่างกันอย่างไรโดยใช้เหตุผล ถ้าให้ความสำคัญโดยปราศจากการเปรียบเทียบแล้ว เหตุผลก็จะไม่เกิดแต่ความลำเอียงจะเข้ามาแทนที่

ขั้นที่ 4 กำหนดทางเลือก

ขั้นนี้เป็นการระบุถึงแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายในการตัดสินใจ เวลา คือ ตัวแปรที่สำคัญที่สุดในการกำหนดทางเลือกการตัดสินใจที่ชาญฉลาดจะไม่ใช้เวลามากเกินไปในการ

แสวงหาทางเลือก เพื่อนำมาวินิจฉัยในกระบวนการตัดสินใจ ควรจะหยุดแสวงหาทางเลือกก็ต่อเมื่อ ต้นทุนในการค้นหามีความสำคัญเกินกว่าประโยชน์ของข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกที่จะได้รับ

ขั้นที่ 5 วินิจฉัยเปรียบเทียบหรือจัดอันดับทางเลือกต่างๆ ภายในเกณฑ์ในการตัดสินใจแต่ละเกณฑ์

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดในกระบวนการตัดสินใจ เนื่องจากต้องใช้ความสามารถในการวินิจฉัยคาดการณ์ในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นต้องฝึกฝนความสามารถในการประเมินผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตของทางเลือกแต่ละทางเลือกโดยปราศจากอคติ ทั้งนี้เพื่อให้การวินิจฉัยที่จะมีต่อไปในอนาคตมีความถูกต้องสมบูรณ์และแม่นยำ

ขั้นที่ 6 คำนวณหาทางเลือกที่ดีที่สุดโดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญเป็นเกณฑ์

นำเอาลำดับความสำคัญของแต่ละทางเลือกมาคูณกับลำดับความสำคัญของแต่ละเกณฑ์ หรือปัจจัย แล้วนำผลคูณนั้นมารวมกัน ซึ่งจะเป็นค่าลำดับความสำคัญรวมทางเลือกที่มีค่าลำดับความสำคัญรวมสูงที่สุด หรือน้ำหนักสูงที่สุดควรจะได้รับเลือก

การตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาระหว่างบุคคลซึ่งเป็นสิ่งที่วัดและประเมินได้ยาก แต่ก็มักจะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสิ่งที่ได้ทำหรือได้ตัดสินใจลงไปเสมอหลายปีที่ผ่านมา มีคนจำนวนมากได้พัฒนาเทคนิคเพื่อจัดการกับความยุ่งยากดังกล่าวโดยเทคนิคเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งในบทนี้จะแสดงให้เห็นภาพรวมของกระบวนการตัดสินใจ ญัฐยา สินตระการผล (2550) กล่าวไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 : การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนความสำเร็จ

ขั้นแรกก็คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่มีประสิทธิผล ถ้าคุณคิดว่างานตอนนี้ดูเหมือนไม่มีความจำเป็นก็ขอให้ลองมองรอบตัวคุณดู ถ้าบริษัทของคุณเหมือนกับบริษัทอื่นๆ หลายแห่ง คุณก็จะพบว่าทางเลือกต่าง ๆ ซึ่งตรงกันข้ามหรือสวนทางกับการตัดสินใจที่ดีอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น การทะเลาะเบาะแว้งหรือการโต้เถียงกันนั้นเป็นสิ่งที่ขัดขวางการเจรจาหรือการพูดคุยกันอย่างมีเหตุผลในขณะที่ผู้บริหารเองก็ไม่สามารถรักษาระดับความสมดุลของความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ ในวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการออกคำสั่งและการควบคุม การตัดสินใจต่างๆ นั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับความคิดเห็นของผู้มีอำนาจในองค์กร

ขั้นที่ 2 : การกำหนดกรอบของประเด็นปัญหาอย่างเหมาะสม

การตัดสินใจจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับประเด็นที่กำลังพิจารณา และพิจารณาว่าประเด็นเหล่านั้นจะมีผลกระทบอย่างไรต่อเป้าหมายของบริษัทการกำหนดลักษณะของปัญหาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังที่คุณจะเห็นต่อไปว่า คุณจะไม่สามารถทำการตัดสินใจที่ดีได้ ถ้าหากคุณล้มเหลวในการกำหนดกรอบของปัญหาอย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 3 : การสร้างทางเลือก

หลังจากที่มีการกำหนดกรอบของประเด็นปัญหาอย่างเหมาะสมแล้ว ผู้ทำการตัดสินใจจะต้องกำหนดทางเลือกต่างๆ ขึ้นมาเพราะหากปราศจากทางเลือกแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นการตัดสินใจอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 4 : การประเมินทางเลือก

เมื่อคุณมีทางเลือกที่เหมาะสมและสมเหตุสมผลแล้ว ก็ถึงเวลา ที่คุณต้องประเมินความเป็นไปได้ของทางเลือกดังกล่าวพร้อมทั้งประเมินความเสี่ยง และผลกระทบที่จะตามมาของแต่ละทางเลือก ซึ่งในการประเมินทางเลือกนี้ เราก็มักมีเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์มากมาย ซึ่งรวมไปถึงซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ต่างๆด้วย

ขั้นที่ 5 : การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

เมื่อได้ดำเนินการตามทุกขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้นอย่างถูกต้องและทีมงานที่มีอำนาจตัดสินใจได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการตัดสินใจแล้ว สมาชิกในทีมก็จะสามารถประเมินแต่ละทางเลือกได้อย่างสมเหตุสมผล ในทางทฤษฎีเมื่อมาถึงจุดนี้เราก็จะมีความชัดเจนในการตัดสินใจแล้ว อย่างไรก็ตามในความเป็นจริง ความชอบส่วนบุคคล ความมีอคติ ความคลุมเครือหรือความเข้าใจไม่ตรงกัน รวมทั้งความเห็นที่แตกต่างและขัดแย้งกันของสมาชิกในทีมล้วนส่งผลให้การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง

บทสรุป

การตัดสินใจก็เป็นเช่นเดียวกับกิจกรรมทางธุรกิจอื่นๆ ที่จะมีประสิทธิผลและมีคุณภาพดียิ่งขึ้นก็ต่อเมื่อมีการนำกระบวนการเข้ามาใช้จัดการ ซึ่งถ้าหากไม่มีกระบวนการเป็นแนวทางแล้ว การตัดสินใจก็อาจขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะต่างๆ เท่านั้น

5. กลยุทธ์การตัดสินใจ

องค์ประกอบหลักของกระบวนการตัดสินใจแบ่งออกเป็น 4 ประการ (พิทยา สิทธิอำนาจ, 2535) ได้แก่

การตีกรอบ การตั้งโครงสร้างของคำถาม การให้นิยามว่าอะไรคือสิ่งที่จะต้องตัดสินใจและกำหนดในวิธีการเบื้องต้นว่าอะไรเป็นสิ่งที่ทำให้ต้องเลือก ทางเลือกหนึ่งเหนือทางเลือกอื่น ในการตีกรอบผู้ตัดสินใจควรคิดถึงภาพการมองซึ่งตนและคนอื่นจะมองเห็นเรื่องนั้นๆ และตัดสินใจว่าแง่มุมใดที่เห็นว่าสำคัญ และแง่มุมใดไม่สำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเสาะหาข้อเท็จจริงที่รู้ได้และค่าการประมาณที่สมเหตุสมผลของสิ่งต้องการใช้ประกอบการตัดสินใจ ผู้ตัดสินใจที่ดีจะบริหารการเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารด้วยความ

พยายามอย่างตั้งใจที่หลีกเลี่ยงความล้มเหลวจำพวกการมีความเชื่อมั่นในตัวเองมากเกินไปในสิ่งที่พวกเขาเชื่ออยู่ตอนนี้และแนวโน้มที่จะหาข้อมูลข่าวสารซึ่งมีแต่จะยืนยันอคติเหล่านั้น

การหาบทสรุป การตีกรอบและสืบข่าวคราวได้ดี ไม่ได้รับประกันว่าการตัดสินใจนั้นเป็นเรื่องชาญฉลาด คนเราไม่สามารถทำการตัดสินใจได้ดีเสมอไปจากการคาดคะเน การใช้สัญชาตญาณเพียงอย่างเดียวแม้ว่าจะมีข้อมูลที่ได้อยู่ตรงหน้า แนวทางที่เป็นระบบจึงบีบคุณให้พิจารณาแง่มุมหลายๆ แแง่มุม และมักจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีขึ้นกว่าการนั่งคิดอย่างไม่เป็นระบบ

การเรียนรู้ที่จะล้มเหลว จากข้อมูลคนเราทุกคนต้องการจะตั้งระบบเพื่อการเรียนรู้จากผลของการตัดสินใจ สิ่งนี้มักจะหมายถึงการเก็บบันทึกสิ่งที่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น จากนั้นก็ทบทวนบทเรียนที่ได้จากข้อมูลป้อนกลับของของตนเองในครั้งต่อไปที่การตัดสินใจในเหตุการณ์ที่คล้ายกัน

ขั้นตอนทั้งสี่ขั้นดังที่กล่าวแล้วข้างต้นจะเป็นแกนสำคัญของกระบวนการตัดสินใจในเกือบทุกกระบวนการ อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจไม่จำเป็นต้องทำติดต่อกันไปแต่ที่จริงข้อมูลที่ค้นพบในขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ควรจะมีการสร้างแรงบันดาลใจและมีการปรับกรอบการตัดสินใจให้ใหม่อยู่เสมอ ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาที่ซับซ้อนมากๆ (เช่น การย้ายที่อยู่ของบริษัท) อาจจะต้องทำการตัดสินใจย่อยๆ อยู่หลายครั้ง เป็นชุดๆ แต่ละส่วนจะเกี่ยวข้องกับการตั้งกรอบการตัดสินใจย่อยๆ ความพยายามในการเก็บข้อมูลข่าวคราวหลายๆ หน และขั้นตอนในการเข้าสู่บทสรุป

6. กระบวนการตัดสินใจ

กระบวนการตัดสินใจที่ดีมีประสิทธิภาพนั้น (วิฑูรย์ ตันศิริคงคล, 2542) แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 7.1 ง่ายที่จะทำความเข้าใจ
- 7.2 เน้นไปที่ประเด็นสำคัญหรือประเด็นหลัก
- 7.3 มีความสอดคล้องกันของเหตุผล
- 7.4 สามารถนำเอาปัจจัยประกอบการตัดสินใจที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมมาวินิจฉัยเปรียบเทียบได้
- 7.5 ใช้ได้กับการตัดสินใจที่เป็นส่วนบุคคลและที่เป็นกลุ่มหรือหมู่คณะ
- 7.6 มีโครงสร้างเลียนแบบกระบวนการคิดของมนุษย์
- 7.7 ก่อให้เกิดการประนีประนอมและการสร้างประสามติ
- 7.8 ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษมาคอยควบคุมชี้แนะ

สรุปได้ว่าการตัดสินใจเป็นกระบวนการของข้อมูลที่จะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดและถูกต้อง เช่นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำ หรือปัญหาที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ อีกทั้งปัญหาที่ต้องร่วมมือถึงการมีส่วนร่วมระดมสมองช่วยแก้ไขและตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งแบ่งเป็นมีโครงสร้าง ไม่มี

โครงสร้าง และกิ่งโครงสร้าง ส่วนการตัดสินใจที่สำคัญก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้ทำการวิเคราะห์ปัญหา ประเด็นปัญหา ทางเลือกและสภาพการณ์ที่ทำการตัดสินใจ พิจารณาถึงการกำหนดปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุ จากนั้นก็ต้องกำหนดทางเลือก กลั่นกรอง วิเคราะห์และประเมินผล มุ่งสู่นวัตกรรมใหม่บรรลุมิติวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างสูงสุด

7. ความหมายและประเภทของกลุ่มองค์กรชุมชน

เครือข่ายองค์กรเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่มีขอบเขต และโครงสร้างที่แน่นอน เครือข่ายทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคน ระหว่างกลุ่มหรือองค์กร ให้มีการต่อเนื่องติดต่อกันด้วยรูปแบบหลากหลาย มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของเครือข่ายองค์กรชุมชนไว้ ดังนี้

ความหมายของเครือข่ายองค์กรชุมชน

เอกมล อ่อนศรี (2544) ให้ความหมายเครือข่ายองค์กรชุมชน คือ รูปแบบการประสานงานของบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรที่สมัครใจและเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีระยะเวลายาวนานพอสมควรที่สามารถจะช่วยเหลือกันในยามปัญหา โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความอิสระ หรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น โดยเครือข่ายเป็นตัวเชื่อมโยงที่อาจเป็นรูปของการรวมตัวแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็นหรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ชัดเจน เครือข่ายความร่วมมือเป็นไปได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล องค์กร และสถาบัน อาจมีขอบข่ายและขนาดตั้งแต่เล็กๆ ภายในชุมชนไปจนถึงระดับจังหวัดภูมิภาคหรือระหว่างประเทศกับประเทศ

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543) ให้ความหมายเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานบุคคล กลุ่ม หรือ องค์กร หลายองค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีวิธีการ มีเป้าหมายเป็นของตนเอง เมื่อฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือ หรือขอความร่วมมือกับกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารถติดต่อกันได้

ชนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2542) เครือข่ายองค์กรชุมชนต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน และการติดต่อสัมพันธ์กันของสมาชิกที่ต่างมีอำนาจอิสระของตน

เสรี พงศ์พิศ (2539) กล่าวถึง เป้าหมายของเครือข่ายทุกระดับ คือ ความร่วมมือกันใน 4 กิจกรรมที่สำคัญ คือ

1. แบ่งปันความรู้และประสบการณ์ โดยการศึกษาดูงานการสัมมนา การฝึกอบรมทั้งในหมู่บ้านและในเมืองการศึกษาดูงานไม่ได้เพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นความรู้สึนึกคิด จิตสำนึกและความรู้สึกร่วมผูกพันที่เกิดขึ้น กลายเป็นพี่น้องทางสังคมวัฒนธรรมที่พร้อมจะเกื้อกูลกัน

2. แบ่งปันทรัพยากร ผลการศึกษาดูงานและเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ทำให้ได้รับรู้ปัญหาของกันและกัน และเกิดแนวคิดที่จะช่วยเหลือกันขึ้น

3. แลกเปลี่ยนผลผลิตเป็นการจัดการผลผลิตและการตลาดร่วมกัน จากกรณีขอบเขตจำกัดภายในหนึ่งหมู่บ้านชุมชน ได้ขยายความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและชุมชนระหว่างจังหวัด ระหว่างภาคในประเทศต่อไป

4. ช่วยเหลือกันทางการเงิน การออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ธุรกิจชุมชน และกลุ่มกิจกรรมจำกัด ขอบเขตภายในแต่ละองค์กร การสร้างเครือข่ายทำให้ขยายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับกลุ่มระหว่างชุมชนกับชุมชน

อูทัย ดุลยเกษม (2530) ได้แสดงความคิดเห็นองค์ประกอบเครือข่ายองค์กรชุมชนเข้มแข็งควรมีองค์ประกอบ คือ

1. ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ดีและเป็นผู้มีคุณธรรม
2. องค์กรชุมชนต้องมีทุน หรือระดมทุนทั้งจากภายในองค์กรและจากภายนอกองค์กร
3. มีกิจกรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้
4. มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันอย่างทั่วถึง
5. มีสมาชิกสืบทอดหรือการสร้างผู้นำใหม่
6. มีการใช้ทุนทางสังคมให้เกิดกิจกรรมเรียนรู้
7. มีกิจกรรมต่อเนื่อง
8. มีการประสานงานภายในเครือข่าย
9. มีการวางแผนที่ชัดเจน
10. มีอำนาจตัดสินใจหรือปกครองตนเอง

หลักการของเครือข่าย และลักษณะของเครือข่าย

1) ลักษณะของเครือข่าย กรมพัฒนาชุมชนได้แบ่งเครือข่ายไว้ 2 ประเภท คือ

เครือข่ายเชิงเดี่ยว หมายถึง เครือข่ายที่มีสมาชิกมาจากองค์กรที่มีลักษณะทำงานเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน เช่น เครือข่ายกองทุนชุมชนสมาชิก คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนกลุ่มอาชีพทอผ้า กองทุนกลุ่มอาชีพจักสาน หรือเป็นเครือข่ายตามคุณลักษณะสมาชิกเครือข่ายเชิงประเด็น เช่น เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน เครือข่ายอาสาพัฒนาชุมชน เครือข่ายอาสาสมัครสร้างพลังแผ่นดิน เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เป็นต้น

เครือข่ายเชิงผสม หมายถึง เครือข่ายที่มีสมาชิกมาจากกลุ่ม/องค์กรหลายพื้นที่ และดำเนินกิจกรรมอันหลากหลาย เช่น ศูนย์ประสานองค์กรชุมชนระดับตำบล สมาชิกเครือข่ายได้แก่องค์กรในหมู่บ้าน เช่น ผู้นำชุมชนได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม

สตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนชุมชน กลุ่มองค์กร อาสาสมัครในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานหมู่บ้าน กลุ่มเครือข่ายป่าชุมชน

หลักการของเครือข่าย

กรมการพัฒนาชุมชน (2549)) ได้กล่าวถึงหลักการของเครือข่าย คือ

- 1) เน้นความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ
- 2) ใช้กระบวนการประชาคมเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน
- 3) เป็นศูนย์กลางประสานการทำงานระหว่างองค์กรชุมชน
- 4) มีการดำเนินงานตามประเมินผลการดำเนินงานโดยมีตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่จัดระดับความเข้มแข็งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับความเข้มแข็ง ปานกลาง และอ่อนแอ

ประโยชน์ของเครือข่าย

กรมการพัฒนาชุมชน (2549) ระบุถึงประโยชน์ของเครือข่ายคือ

- 1) เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ ทักษะต่างๆ ทำให้เกิดความรู้ใหม่ในประเด็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ชัดเจน
- 2) มีทางเลือกในการแก้ไขปัญหาได้หลายช่องทาง โดยร่วมกันคิดและแบ่งงานอย่างเป็นระบบ ลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองทรัพยากร
- 3) เกิดพลังต่อรองในการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ให้กับสมาชิกเครือข่าย
- 4) เกิดความสามัคคีไว้วางใจ ยอมรับซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกรักท้องถิ่นมากขึ้น
- 5) เกิดช่องทางการสื่อสารได้ หลายช่องทางมากขึ้น

ในประเทศไทย มีศัพท์อยู่หลายคำที่หมายถึงองค์กรชุมชนหรือกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นชาวชนบท เช่น องค์กรชาวบ้าน องค์กรชุมชน องค์กรประชาชน องค์กรท้องถิ่น องค์กรเพื่อการช่วยเหลือตนเอง ธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คณะกรรมการการพัฒนาหมู่บ้าน องค์กรบริหารส่วนตำบล ศัพท์เหล่านี้มีความหมายที่แตกต่างกันบ้างตามวัตถุประสงค์การใช้งาน ในที่นี้จะใช้คำว่า “กลุ่มเกษตรกร” หรือ “องค์กรชุมชน” เป็นศัพท์ที่หมายถึงองค์กรหรือกลุ่มเกษตรกรซึ่งชาวบ้านชนบท นอกคำศัพท์ที่ใช้มีความแตกต่างกันแล้ว การให้คำจำกัดความหรือความหมายและการจำแนกประเภทของกลุ่มเกษตรกรหรือองค์กรชาวบ้าน ก็มีความแตกต่างกันด้วย นันทิยา หุตานวัตร (2549) ได้ให้ความหมายโดยองค์กรที่ทำงานพัฒนาชนบท ได้แก่

องค์กรชุมชนในความหมายของกรมพัฒนาชุมชนว่า องค์กรประชาชน คือ การรวมตัวของประชาชนในหมู่บ้านหรือตำบลในรูปของกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มเอง หรือสนองวัตถุประสงค์ของชุมชน หรือแม้กระทั่งสนองตามวัตถุประสงค์ของทางราชการ หรือหน่วยงานเอกชนที่ให้การสนับสนุน กลุ่มที่จัดตั้งอาจเป็นการจัดตั้ง

อย่างไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ไม่มีกฎหมายรองรับ แต่อาจมีระเบียบราชการ หรือระเบียบกลุ่มที่จัดทำขึ้นเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และกลุ่มที่เป็นทางการซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีกฎหมายรองรับ จะเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลและแต่กรณี

องค์กรชุมชนในความหมายของกรมส่งเสริมการเกษตร เสนอว่า สถาบันเกษตรกรคือ กลุ่มของเกษตรกร และสมาชิกในครอบครัวที่เข้ามารวมตัวกัน มีสถานภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายกลุ่มเกษตรกรตามจำแนกตามลักษณะการทำอาชีพเกษตร เช่น กลุ่มเกษตรกรทำนา กลุ่มเกษตรกรทำนาไร่ กลุ่มกลุ่มเกษตรกรทำสวน กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ กลุ่มเกษตรกรทำนาประมงและกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์น้ำ

สรุป การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน หมายถึง การให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเองในการจัดกิจกรรมภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยชุมชนจะต้องรู้จักประเมินตัวเองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก รู้ศักยภาพและความต้องการของตนเองมีการเรียนรู้ สร้างสรรค์ปัญญาเสริมภาพในการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้และความคิดระหว่างสมาชิกในสังคมให้ชุมชนมีส่วนในการตัดสินใจริเริ่มและการดำเนินการต่างๆ ในชุมชนด้วยตนเองอย่างจริงจัง อันจะส่งผลดีต่อความเข้มแข็งและศักยภาพของชุมชน เกิดผลต่อการพัฒนาด้วยตนเองในระยะยาวเพราะสังคมไทยในอนาคตจะเป็นสังคมที่ประกอบด้วยชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่ประชาชนมีความสามารถในการไตร่ตรองแก้ปัญหาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการรู้เท่าทันในความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ อันเป็นสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งในเชิงประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจและการสืบสานสายใยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีชีวิตที่มั่นคง สันติ และสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนได้อย่างมั่นคง

การศึกษาวัฒนธรรมไทย

คำว่าวัฒนธรรมนั้นมีนักปราชญ์ให้ความหมายไว้มากมาย แนวคิดแต่ละท่านมีทั้งเหมือนกัน คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน เพราะวัฒนธรรมเป็นการตีกรอบให้คนในสังคมได้แนวทางปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ

1. ความหมายของวัฒนธรรม

ล้นทม จอนจวบทรง (2557) กล่าวว่า วัฒนธรรมสามารถมองได้ในหลายมิติ ทั้งจากมิติที่จับต้องได้ในวัตถุต่างๆ เช่น บ้าน วัด อาคาร เสื้อผ้า ถ้วยชาม เครื่องใช้ต่างๆ วัฒนธรรมส่วนนี้เป็นวัฒนธรรมเชิงวัตถุ ส่วนวัฒนธรรมในมิติที่จับต้องไม่ได้เป็นวัฒนธรรมในรูปแบบของค่านิยมซึ่งเป็นสิ่งที่คนในสังคมใช้เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติและความเชื่อซึ่งเป็นแนวทางกำหนด การคิดและความรู้สึกต่อสถานการณ์ต่างๆ ของคนในสังคม วัฒนธรรมทั้ง 3 มิติได้กำหนดให้แต่ละสังคมมีลักษณะ

ของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ซึ่งมีผู้ศึกษาลักษณะของวัฒนธรรมในแต่ละประเทศในแต่ละทวีปไว้มากมาย แต่การศึกษาที่โด่งดัง แสดงลักษณะวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

อมรา พงศาพิชญ์ (2544) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ ดังนั้นวัฒนธรรมก็คือระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาแล้ว จึงสอนให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ ฉะนั้นวัฒนธรรมต้องมีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอด

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต (2543) ได้รวบรวมความหมายเกี่ยวกับคำว่า วัฒนธรรม ดังนี้

ภาษาไทย คำว่า “วัฒนธรรม” เป็นคำที่เกิดจากการรวมคำ 2 คำ ในลักษณะสมาสเข้าด้วยกัน คือ วัฒนธรรม หรือ วัฒนธรรม แปลว่าความเจริญงอกงาม รุ่งเรืองก้าวหน้า ส่วนคำว่า ธรรม แปลว่าการกระทำหรือข้อที่ควรปฏิบัติ เช่น เเบญจศีล แปลว่าข้อห้าม เเบญจธรรม แปลว่าข้อควรปฏิบัติ ดังนั้น วัฒนธรรมหมายถึงข้อกำหนดให้มนุษย์ปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านกาย วาจา และใจ ไปพร้อมๆ กัน จะมีเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งไม่ได้

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีของมนุษย์ส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้เลียนแบบกันได้ เอาอย่างกันได้วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งอันผลิตผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้จากคนสมัยก่อนสืบทอดกันมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ ในส่วนร่วมที่เป็นลักษณะเดียวกันและสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี

วัฒนธรรม คือความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นหรือเรียกกันว่า “มรดกทางสังคม” เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจากบรรพบุรุษและถ่ายทอดไปให้แก่ผู้อื่น

วัฒนธรรม คือปัญญา ความรู้สึกและกิริยาอาการที่มนุษย์สำแดงออกให้เป็นอย่างต่างๆ และเป็นนิสัย ความประพฤติในส่วนรวมซึ่งไม่มีขึ้นเองตามธรรมชาติ สภาพแห่งความเจริญความงอกงาม และมีวิวัฒนาการเป็นความเจริญอยู่เรื่อย ถือเป็นมรดกแห่งสังคม เพราะมนุษย์เป็นทายาทรับช่วงไว้เป็นจารีตประเพณีสืบทอดกันไว้ไม่ขาดตอนจนเป็นวิถีของสังคม ก่อให้เกิด ความผาสุก ความเจริญในชีวิต

วัฒนธรรมครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกวิถีชีวิตในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อความนิยมความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ในควบคุมและให้ประโยชน์จากธรรมชาติ

วัฒนธรรม คือผลของกิจกรรมหรือการกระทำทุกอย่างที่สังคมไทยได้สร้างขึ้นมาจากความรู้ และประสบการณ์ของคนไทยในสังคมเดียวกัน และคนไทยส่วนใหญ่ต่างยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม โดยสร้างเป็นกฎเกณฑ์ แบบแผน เพื่อนำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกัน ทั้งนี้ สมาชิกในสังคมไทย

ต่างยึดมั่นในคุณธรรม และศีลธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนาเป็นการแสดงออกถึงความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้านทำให้สังคมไทย มีความสามานสามัคคีกันและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข มีการสืบทอดต่อกันไปจนกลายเป็นมรดกทางสังคมไทย

ราชบัณฑิตยสถาน (2524) ให้ความหมายคำว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช 2485 หมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมเป็นคำมาจากภาษาสันสกฤตและบาลีมีสองคำมาสมาสกัน คือ วัฒนธรรม กับ ธรรม วัฒนธรรม มาจากภาษาบาลีแปลว่า แปลว่า เจริญ ธรรมะ มาจากภาษาบาลี แปลว่า ความดี แปลว่า สภาพอันเป็นเหตุแห่งความเจริญงอกงาม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ 2 ประการ คือ 1) วัฒนธรรมในความหมายทั่วไป วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของคนในสังคมเป็นแบบแผนปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ซาบซึ้งและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ และ 2) วัฒนธรรมในความหมายเชิงปฏิบัติ วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงามซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ มนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับธรรมชาติจำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ จิตใจ สังคม และวัตถุ มีการส่งสมสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหนึ่งจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งจนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดผลิตรกรรมและผลิตผลทั้งที่เป็นธรรมและนามธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2528) กล่าวว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

จากความหมายที่นักวิชาการกล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า วัฒนธรรมหมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง การส่งสมสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหนึ่งจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งจนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดผลิตรกรรมและผลิตผลทั้งที่เป็นธรรมและนามธรรม

2. ความสำคัญของวัฒนธรรม

มนุษย์เชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม เพราะชอบอาศัยอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมจะมีการสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาใช้ในในกลุ่มของตน ต่อมาเมื่อความสัมพันธ์กับกลุ่มสังคมอื่น ซึ่งล้วนแต่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองย่อมมีการปะทะสังสรรค์และมีการรับเอาวัฒนธรรมจากสังคมนั้น ๆ มาใช้ การรับเอาวัฒนธรรมมาใช้ในสังคมของตนนั้นอาจจะเอามาใช้โดยตรงเลยก็ได้ แต่บางอย่างนำมาเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมเดิมของตน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายหรือสถานที่ปลูกสร้างให้เป็นที่อยู่ (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2543)

ณรงค์ เสียงประชา (2541) ได้สรุปความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

- 1) วัฒนธรรมช่วยให้มนุษย์สะดวกสบายขึ้น ช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ มนุษย์พ้นจากอันตรายและสามารถเอาชนะธรรมชาติได้ เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย
- 2) วัฒนธรรมช่วยเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันย่อมจะมีความผูกพันเป็นพวกเดียวกัน
- 3) เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติ ชาติที่มีวัฒนธรรมสูงย่อมได้รับการยกย่อง และเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติ
- 4) เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติหรือสังคมที่มีเอกภาพทางวัฒนธรรม
- 5) ช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองถาวร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าชาตินั้นมีรูปแบบของการดำเนินชีวิตที่ดี มีทัศนคติในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมยึดมั่นในหลัก ขยัน ประหยัด อุตุน ความมีระเบียบวินัยที่ดี มีเทคโนโลยีที่มีคุณภาพช่วยในการทำกิจกรรมต่างๆ ฯลฯ สังคมนั้นก็จะเจริญรุ่งเรือง

เฉลิมมาลัย ราชภัณฑารักษ์ (2544) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ว่ามนุษย์สามารถคิดสร้างวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็น 3 ประการ ได้แก่

1. ความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ความต้องการปัจจัยสี่ประการ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ส่วนวัฒนธรรมที่สนองความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ วิธีการหาอาหาร วิธีการปรุงอาหาร วิธีการปลูกสร้างบ้านเรือน วิธีการทำเครื่องนุ่งห่ม วิธีการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้สำหรับวิธีการนั้นๆ

2. ความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความต้องการความรักความอบอุ่น ความมั่นคงทางจิตใจ ความรื่นเริงบันเทิงใจ ส่วนของวัฒนธรรมที่สนองความต้องการทางจิตใจคือ ศาสนา ความเชื่อ การละเล่นรื่นเริงต่างๆ

3. ความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น เป็นสังคมส่วนของวัฒนธรรมที่สนองความต้องการด้านนี้ ก็คือ กฎข้อบังคับความประพฤติระหว่างบุคคลรวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่จะทำให้ชีวิตกลุ่มดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

เมื่อมนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาตอบสนองความต้องการจำเป็นในการดำเนินชีวิตแล้วต่อมามนุษย์ก็ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการความสุข ความสะดวกสบายในชีวิตในเรื่องต่างๆ จนมีผลทำให้เกิดความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

ชาลี ถาวรานุรักษ์ (2534) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมว่าเป็นเรื่องของการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมความมั่นคงถาวรของชาติและศีลธรรม จริยธรรมของประชาชนในด้านมานุษยวิทยาและสังคมวิทยาได้ให้ความสำคัญของวัฒนธรรมไทยไว้หลายอย่าง สรุปได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดและกำเนิตระเบียบแบบแผนประเพณี ข้อบังคับ กฎหมาย สิ่งของเครื่องใช้ของสังคมโดยมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในกลุ่มสังคมใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้น
3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งควบคุมสังคมและสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นขึ้นแก่สังคมเพราะวัฒนธรรมรวบรวมทั้งศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน ประเพณี ศีลธรรม คุณธรรม ฯลฯ ตลอดจนผลตอบแทนในการปฏิบัติและบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืน

วัฒนธรรมที่แสดงถึงกฎระเบียบและป้องกันไม่ให้เกิดความชั่ว เนื่องจากมนุษย์อยู่รวมกลุ่มกันเป็นสังคม จึงสร้างกฎระเบียบขึ้นมาบังคับเพื่อใช้เป็นเครื่องควบคุมกลไกของสังคมให้ดำเนินไปด้วยความระียบเรียบร้อย อันจะทำให้สมาชิกในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีความสุขและได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายที่กำหนดไว้โดยเท่าเทียมกัน ซึ่งถือว่าเป็นบรรทัดฐานทางสังคม เช่น ข้อบังคับ กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี วิธีประชา ค่านิยม ตลอดจนถึงความเคารพศรัทธาต่างๆ เป็นต้น วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกันของสังคมมนุษย์เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตนให้มีแบบแผนอย่างเดียวกันทั้งหมด อนึ่ง วัฒนธรรมดังกล่าวยังเป็นเครื่องป้องกันเพื่อมิให้มนุษย์ทำความชั่วอีกด้วย เพราะบุคคลผู้มีวัฒนธรรมย่อมมีความรังเกียจความชั่ว โดยมีความละเอียดใจทำให้ไม่กล้าทำความชั่ว บุคคลผู้มีวัฒนธรรมในจิตในนั้นเป็นผู้มีคุณธรรมขั้นพื้นฐานเหล่านี้คือ เบญจศีล เบญจธรรม มีความเมตตากรุณา มีอาชีพสุจริต ยึดถือความสัตย์ มีสติปัญญา มีhiri และโอตัมปะเป็นธรรมาภรณ์ประดับจิตใจตลอดเวลา วัฒนธรรมที่แสดงถึงการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ประดิษฐ์ขึ้นมา บุคคลที่มีวัฒนธรรมคือผู้ที่มีชอบทำแต่กรรมดีละเว้นกรรมชั่วพัฒนาสิ่งที่เป็นเครื่องอุปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกสบายต่อการดำรงชีวิต มีความเป็นอยู่ในสังคมที่เจริญยิ่งขึ้น เพราะการทำความดีบ่งบอกถึงผู้มีวัฒนธรรม เมื่อเราได้ทำความดีก็ย่อมรับผลของความดีนั้นเป็นสิ่งตอบแทน สมดังพุทธดำรัสว่า

ยาทิสั่ง วะปะเต พีซัง ตาทิสั่ง ละกะเต ผะลัง

กัลยามะการี กัลยามัง ปาปะการี จะ ปาปะกัง

แปลว่า บุคคลหวานพีซเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2543)

3. หน้าที่ของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเช่นเดียวกับสังคมมีหน้าที่หลายประการ แต่หน้าที่ที่สำคัญของวัฒนธรรมมีดังต่อไปนี้ คือ (มหาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530)

1) เป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น รูปแบบของครอบครัว ชายมีภรรยาได้กี่คน เช่น ชายไทยที่นับถือศาสนาอิสลามมีภรรยาได้ 4 คน หรือหญิงมีสามีได้กี่คน เป็นต้น

2) เป็นตัวกำหนดทบทวนความสัมพันธ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น ในสังคมไทยผู้ชายจะบวชเมื่อมีอายุครบ 20 ปี หรือเด็กควรปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ผู้มีอายุสูงกว่า เช่น เมื่อพบแล้วยกมือไหว้พูดจาเรียบร้อย เป็นต้น

3) ทำหน้าที่ควบคุมสังคม (Social control) เช่น การมีประเพณีต่างๆ ที่ผู้ฝ่าฝืนจะได้รับการตำหนิจากสังคม เช่น ในสังคมไทยถือว่าการกระทำของหญิงที่หนีตามผู้ชายโดยมิได้มีการขออนุญาตตามประเพณีนั้น เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง สมควรได้รับการตำหนิจากสังคมเพื่อนบ้านจะไม่มีการคบค้าสมาคมด้วย (sanction)

4) ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ (Trade Mark) ที่แสดงว่าสังคมหนึ่งแตกต่างไปจากอีกสังคมหนึ่ง เช่น วัฒนธรรมการพบปะกันในสังคมไทยที่มีการยกมือไหว้แต่ในสังคมญี่ปุ่นใช้การคำนับกัน เป็นต้น

5) ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (Foster the Unity) เกิดความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) จงรักภักดีและอุทิศให้กับสังคม (Loyalty and Devotion) ทำให้สังคมมีความอยู่รอด (Survival) เช่นในสังคมญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการสู้รบระหว่างญี่ปุ่นและอเมริกาฝูงบินกามิกาเซของญี่ปุ่นกล้าหาญมาก เพราะฝูงบินนี้นักบินไปกับเครื่องบินเพื่อทำลายเรือรบของอเมริกาและตัวเองต้องตาย วัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิชินโต ทำให้นักบินญี่ปุ่นมีพฤติกรรมหรือการกระทำเช่นนั้น คือ เป็นการกระทำที่แสดงความจงรักภักดีอุทิศตนให้กับสังคมเพื่อรักษาสังคมให้อยู่รอด

6) วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้าง หล่อหลอม (Molding) บุคลิกภาพทางสังคมให้กับสมาชิก (Social Personality) เช่น กลุ่มเพื่อนสนิท (peer group) มีอิทธิพลในการถ่ายทอดแบบแผน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม การกระทำบางอย่างให้กับบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มที่จะรับมาไว้เป็นแต่ละส่วนของตนและสร้างขึ้นมาเป็นบุคลิกภาพโดยไม่รู้ตัว กลุ่มจะถ่ายทอดวัฒนธรรม

ให้กับสมาชิกของกลุ่ม ได้แก่แบบแผนหรือวิธีการแลกฎเกณฑ์การดำเนินชีวิต ทำให้สมาชิกแต่ละคนได้รับการหล่อหลอมบุคลิกภาพแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม เช่น การมีสัมมาคาราวะต่อผู้อาวุโส ในสังคมชนบทไทย เป็นต้น

7) ทำให้สมาชิกแต่ละคนและสังคมตระหนักถึงความหมายและวัตถุประสงค์การมีชีวิต ของตน เช่น ในสังคมไทยวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อบางอย่างของคนบางกลุ่มเชื่อว่าเกิดมาใช้กรรม เพราะฉะนั้นการดำเนินชีวิตของมนุษย์กลุ่มนี้ เมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับชีวิตของตนก็คิดว่าเป็นเรื่องกฎแห่งกรรมที่คนเกิดมาแล้วต้องชดใช้ เป็นต้น

8) สร้างหรือจัดแบบแผนความประพฤติการปฏิบัติ เพื่อว่าบุคคลจะได้ปฏิบัติโดยไม่จำเป็นต้องคิดหาวิธีปฏิบัติโดยไม่จำเป็น ในข้อนี้หมายความว่า วัฒนธรรมจะกำหนดแบบความประพฤติไว้ หน้าที่ของสมาชิกสังคมคือปฏิบัติตาม เช่น ในสังคมไทย นักเรียนพบครู พบพระสงฆ์ จะต้องเคารพ กราบไหว้ เป็นต้น

4. ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture Change)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ได้อธิบายไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของประชาชาติหนึ่งๆ ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุแต่อัตราการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม 2 ประเภทนี้เป็นไปไม่เท่ากัน โดยทั่วไปวัฒนธรรมที่มีใช้วัตถุเปลี่ยนแปลงช้ากว่านอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหรือโดยการวางแผนก็ได้

Kingsley Davis (1949) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมทุกสาขา เช่น ศิลปะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิทยา ปรัชญา ฯลฯ เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและกฎเกณฑ์ของการจัดระเบียบทางสังคม

วัชรา คลายนาทร (2530) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ สิ่งประดิษฐ์ของสังคมทั้งที่เป็นวัตถุและมีใช้วัตถุ ซึ่งได้แก่ ภาษา ศิลปะ ศิลธรรม ดนตรี ประเพณี ฯลฯ

บุญเติม พันรอบ (2528) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวิถีประชา การเปลี่ยนแปลงจารีต กฎหมาย ความเชื่อหรือศาสนา สิ่งประดิษฐ์และวัตถุอื่นที่ประชาชนในการดำรงชีวิตอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่านิยม ความเชื่อ การรับรู้และความเข้าใจซึ่งเป็นทัศนคติภายในของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัตถุเช่น สิ่งของเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้นและมีใช้วัตถุเช่น ระบบค่านิยม บรรทัดฐาน เป็นต้น ซึ่งทำให้แบบแผน วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

5. ประเภทของวัฒนธรรม

บรรเทิง พาพิจิตร (2549) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมไทยซึ่งถือว่าการแบ่งประเภทในทางปฏิบัติไว้ 4 ประเภท คือ

คติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมเกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องจิตใจอันได้มาจากศาสนา

เนติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือว่ามี ความสำคัญพอกับกฎหมาย

วัตถุธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน ยารักษาโรค เครื่องมือ เครื่องใช้

สหธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางสังคม คือ คุณธรรมต่างๆที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยถ้อยอาศัยกันแล้วยังรวมไปถึงระเบียบมารยาทที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด เช่น การแสดงความเคารพ การแต่งกายในโอกาสต่างๆ

เมื่อพิจารณาโดยสรุปแล้วก็จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ วัฒนธรรมทางวัตถุกับวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุนั้นเอง อย่างเช่น การแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท วัฒนธรรมทางความคิด มีความเชื่อ วิธีการ กระบวนการ ฯลฯ วัฒนธรรมทางบรรทัดฐาน มีวิธีประชา เช่น มารยาท ธรรมเนียม สมัยนิยม ฯลฯ จารีต เช่น สิ่งต้องห้าม กฎทางศีลธรรม กฎหมาย เช่น กฎข้อบังคับ กฎหมาย วัฒนธรรมทางวัตถุ มีเครื่องมือ เครื่องจักร ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม

ประเภทของวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช 2485 ได้ แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้เป็น 4 ประเภท คือ

วัตถุนิยม ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เกี่ยวกับการกินที่อยู่ดี เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน เครื่องใช้ไม้สอย โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปวัตถุ สาธารณสมบัติ การประกอบอาชีพเพื่อพูนรายได้เป็น การยกฐานะและความเป็นอยู่ของคนให้สูงขึ้น

สหธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางสังคมหมายถึง คุณธรรมต่างๆทำให้คนเราอยู่ร่วมกันอย่าง ผาสุก ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน รวมทั้งระเบียบมารยาทที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด เช่น มารยาทในการไปร่วมงานมงคล มารยาทในการรับแขก มารยาทในการพูด มารยาทในการรับประทานอาหาร

คติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ และได้มาจากศาสนา ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความเสียสละ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา การใช้ปัญญาในทางที่ถูกที่ควร

นิติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบ ประเพณีที่ยอมรับนับถือว่ามี ความสำคัญพอกับกฎหมาย เช่น การรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมายซึ่งต้องเคารพ

กฎหมายของบ้านเมือง ใช้สิทธิของตนตามกฎหมายโดยสุจริต ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นและรวมถึงกฎหมายต่างๆที่ใช้บังคับในปัจจุบัน

ประเภทของวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) วัตถุธรรม คือ วัตถุต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น บ้านเรือน ข้าวของ เครื่องใช้ เสื้อผ้า อาหาร เป็นต้น

2) เนติธรรม คือ กฎระเบียบ แบบแผนความประพฤติที่กำหนดขึ้นเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โดยมักมีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตาม เช่น กฎหมาย ระเบียบวินัยต่างๆ

3) สหธรรม คือ วัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกัน เป็นแบบแผนความประพฤติกที่ยอมรับกันดีว่ามีความเหมาะสม แต่ไม่มีบทลงโทษชัดเจนเหมือนเนติธรรม เช่น การเข้าแถวเพื่อรับบริการต่างๆ ระเบียบในการประชุม มารยาทที่ควรปฏิบัติในโอกาสต่างๆ

4) คติธรรม คือ ปรัชญา แนวคิด ศาสนา ความเชื่อที่ยึดถือเป็นแนวทาง ส่วนมากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับจิตใจ ศรัทธา เป็นต้น

วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อคนไทยและสังคมไทยหลายประการ ดังนี้

1. เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญและเชิดชูเกียรติของบุคคลและประเทศชาติ
2. เป็นเครื่องที่แสดงถึงบุคลิกลักษณะประจำชาติและดำรงความเป็นชาติไทย
3. เป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข
4. เป็นเครื่องช่วยให้คนไทยภูมิใจในชาติไทย
5. เป็นเครื่องช่วยในการสร้างสัมพันธ์กับนานาชาติ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันและนำมาปรับใช้กับสังคมไทย

วิล จีโรจพันธุ์และคณะ (2548) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ คือ

1. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเสมือนกรอบล้อมให้ชีวิตอยู่ในขอบเขตที่นิยมกันว่าดีและถูกต้อง แม้กฎหมายบ้านเมืองก็ยังไม่บังคับจิตใจหรือมีอิทธิพลเหนือจิตใจมนุษย์ได้ เพราะได้ยีนได้ฟังได้รับการอบรมอยู่กับวิถีชีวิตแบบนั้นมาตั้งแต่เกิด

2. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์เข้าใจสภาพชีวิตมนุษย์โดยทั่วไปดียิ่งขึ้น เพราะเป็นที่ประมวลแห่งความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความกลัว ความนิยม ระเบียบแบบแผนอื่นๆ

3. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องให้ความบันเทิงแก่มนุษย์ชาติเดิมมาแต่ตั้งเดิมในทุกวัย ทุกโอกาส วัยเด็ก มีการละเล่นของเด็ก มีการทายปริศนา มีการฟังการเล่านิทานวัยหนุ่มสาวก็มีเพลงปฎิพากย์ (ร้องโต้ตอบเป็นเชิงเกี่ยวพาราสักัน) มีการละเล่นต่างๆ มีประเพณีเนื่องในเทศกาล เช่น ลอยกระทง เวียนเทียน สงกรานต์ เป็นต้น วัยชรา ก็มีการเล่านิทานให้ลูกฟัง ร้องเพลง กล่อมเด็ก กล่อมลูกหลาน ตลอดจนการดูการละเล่น โขน ละคร หนัง ลิเก เป็นต้น

4. วัฒนธรรมพื้นบ้านมีคุณค่าทั้งทางศิลปะ และเป็นศาสตร์ของวิทยาการทุกแขนง

5. วัฒนธรรมพื้นบ้านทำให้เกิดความนิยมภาคภูมิใจในท้องถิ่นของคน
6. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นมรดกหรือสมบัติของชาติ ในฐานะที่เป็นพื้นฐานที่เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เรื่องเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์แต่ละชาติแต่ละภาษา มีการจดจำและปฏิบัติต่อกันมา
7. วัฒนธรรมพื้นบ้านทำให้รู้จักสภาพชีวิตในท้องถิ่น

6. รูปแบบของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

จากความหมายและขอบข่ายจะเห็นว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านมีความหมายและขอบข่ายที่กว้างขวางประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่มีคุณค่า วิมล จิโรจน์พันธุ์ และคณะ (2548) กำหนดอย่างกว้างๆ ได้ 3 ประเภท

ประเภทประสมประสาน

- 1) ความเชื่อ รวมตลอดถึงการถือโชคลาง คาถาอาคม การทำเสน่ห์ และเครื่องรางของขลัง
- 2) การละครของชาวบ้าน หรือการละเล่นพื้นเมือง (Folk Dramas) และระบำเต้นของชาวบ้าน
- 3) ประเพณีพื้นเมืองหรือพิธีกรรม
- 4) งานมหรหรรรมหรือพิธีการฉลอง
- 5) การละเล่นหรือกีฬาพื้นเมืองและการเล่นของเด็ก
- 6) ยากกลางบ้าน หรือสมุนไพรร

ประเภทที่ไม่ต้องใช้ภาษาเป็นสื่อ ก็สามารถสร้างความเข้าใจได้

- 1) สถาปัตยกรรมหรือสิ่งก่อสร้างของชาวบ้าน
- 2) ศิลปะชาวบ้าน
- 3) งานฝีมือของชาวบ้าน
- 4) เครื่องแต่งกายของชาวบ้าน
- 5) อาหารการกินของชาวบ้าน
- 6) อากัปกิริยาชาวบ้าน การอวย การโกรธ การตอบรับ และปฏิเสธ
- 7) ดนตรีพื้นเมือง

ประเภทที่ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อสร้างความเข้าใจ

- 1) นิทานพื้นบ้าน เช่น นิทานประเภทเทพนิยาย นิยาย นิทานประจำถิ่น นิทานวีระบุรุษ นิทานเกี่ยวกับสัตว์นิทานอธิบายเหตุ นิทานตลกขบขัน นิทานร่าเริง
- 2) ภาษาถิ่น
- 3) บทกวี
- 4) ปริศนาคำทาย

7. ลักษณะของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

วัฒนธรรมพื้นบ้าน มีลักษณะที่ขึ้นอยู่กับสภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ (2548) แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

วัฒนธรรมพื้นบ้านในเมือง

จากการที่สังคมในเมืองมีอัตราการเพิ่มประชากรเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ประสบปัญหาทางด้านการดำรงชีวิต และด้านการประกอบอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จนทำให้กลายเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน แต่อย่างไรก็ตามยังมีประชากรในเมืองบางกลุ่มยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านเดิมไว้ เช่นเดิม

วัฒนธรรมพื้นบ้านในชนบท

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการดำรงชีวิตของคนในชนบทมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทันสมัยมากขึ้น แต่ชีวิตส่วนใหญ่ของกลุ่มชนบทยังคงผูกพันอยู่กับอาชีพการเกษตร โดยทั่วไปที่เรียกว่าวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมของชาวบ้านในชนบทนั่นเอง

บรรเทิง พาพิจิตร (2549) วัฒนธรรมไทยได้รับการสร้างสรรค์มาจากคนไทยเองตั้งแต่สมัยโบราณแล้วแต่บางส่วนก็ได้รับมาจากสังคมอื่นนำมาใช้ทั้งหมดหรือนำมาเป็นบางส่วน หรือนำมาปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับค่านิยม เหมาะสมกับการใช้สอย และในที่สุดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็คือวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยได้รับการพัฒนามาโดยลำดับอันเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประกอบกับปัญหาความต้องการและความสามารถของคนไทย จึงก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ การหล่อหลอมรวมกันและได้วัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะเป็นวัฒนธรรมขึ้นมาพร้อมมีลักษณะเด่นๆ ให้ปรากฏหลายอย่าง คือ

1) การมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ สังคมไทยรับเอาพุทธศาสนาเป็นที่นับถือของชาวไทยมาตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงสุโขทัย และแม้ว่าในระยะต่อมาสังคมไทยจะมีศาสนาและลัทธิศาสนาอื่นเข้ามาเผยแพร่ แต่คนไทยส่วนมากก็ยังคงเป็นพุทธศาสนิกชนนับถือพุทธศาสนาถึง 95 เปอร์เซ็นต์

2) การมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สังคมไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน พระมหากษัตริย์ทรงมีบทบาทต่อสังคมไทยสนองพระบรมราชโองการอยู่ก็ตามแต่ในทางปฏิบัติแล้ว ประชาชนจงรักภักดีและเทิดทูนพระมหากษัตริย์ คนไทยเรามีความเคารพและยึดมั่นในองค์พระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมประชาชน จะพบเห็นได้จากการถวายความจงรักภักดีในวาระการเสด็จในท้องที่ต่างๆ ประกอบกับคุณงามความดีที่พระองค์ทรงสร้างไว้แก่ชุมชน จึงช่วยเสริมสร้างให้สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญต่อสังคมอย่างยิ่ง

3) อักษรไทยและภาษาไทย สังคมไทยมีอักษรใช้มาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยและได้รับการพัฒนาอักษรไทยโดยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชภาษาไทยประกอบด้วยตัวอักษรและตัวเลขที่ใช้กัน

เพียงไม่กี่ชาติ จัดเป็นเอกลักษณ์ที่น่าภูมิใจในควมมีวัฒนธรรมเฉพาะของไทย ภาษาไทยมีลักษณะที่ไม่มีเสียงควบกล้ำ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ลิ่น พัน เป็นต้น คำแต่ละคำเป็นคำสำเร็จรูปมีความหมายสมบูรณ์ในตัว นำเอาไปใช้เข้าประโยคทันทีไม่ต้องเปลี่ยนแปลงส่วนใดๆ เช่น มีด ขวาน กิน นอน หนัก เบา เป็นต้น เป็นคำเดียวอาจมีหลายความหมายใช้ได้หลายหน้าไม่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำเลย เช่นคำว่า “เขา” อาจเป็นบุรุษที่ 3 หรืออวัยวะส่วนหนึ่งของสัตว์ที่อยู่บนหัว เป็นต้น การเรียงลำดับคำความหมายสำคัญเมื่อเรียงเข้าประโยคจะต้องเรียงตามตำแหน่งหน้าที่ การเรียงผิดจะทำให้ความหมายผิดไป เช่น แดงถูกตี ถ้าเรียงใหม่เป็นแดงตี ความหมายจะต่างจากเดิม เสียงต่ำจะทำให้ความหมายผิดไป เช่น น้ำ น้ำ อ้า อ้า มีการใช้รากศัพท์และภาษาสุภาพตามฐานะบุคคล เช่น คำว่า กิน อาจใช้เป็นรับประธาน ทาน เสวย เป็นต้น คำขยายนามอยู่ข้างหลังนามเสมอ เช่น คนอ้วน ผมแดง มีลักษณะนามโดยละเอียด ยากต่อความเข้าใจของคนต่างชาติ เช่น ช้าง 2 เชือก บ้าน 2 หลัง เป็นต้น

4) ประเพณีไทย ประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา เป็นสิ่งแสดงถึงวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันว่ามีความเป็นมาอย่างไร ประเพณีส่วนมากเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและอาจมีคติลัทธิศาสนาอื่นผสมอยู่ด้วย ประเพณีไทยบางอย่างที่นิยมนับถือปฏิบัติกัน เช่น ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการตาย ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีตามเทศกาลมานี้จัดเป็นประเพณีนิยมอย่างหนึ่งซึ่งสืบเนื่องมาแต่โบราณ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสืบทอดทำนุบำรุงพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยมีการทำบุญถวายสิ่งของเครื่องใช้และอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ผู้รักษาศาสนา

5) วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต อันได้แก่ ปัจจัย 4 มี เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหาร และยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งกายของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีการรับวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวตะวันตกมาใช้มากขึ้น ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การแต่งกายของผู้ชายมักเป็นแบบง่าย ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน แต่สำหรับผู้หญิงจะเป็นไปตามสมัยนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในเมือง ที่อยู่อาศัย เรือนไทยเหมาะสมกับสภาพธรรมชาติของสังคมไทย เรือนไทยมีลักษณะสูงโปร่งไม่มีห้องมากนัก รับลมเย็นได้ตลอดเวลา ป้องกันแดดฝนได้เป็นอย่างดีปัจจุบันมีคณนิยมปลูกเรือนไทยน้อย เพราะราคาสูง จึงสนใจแบบบ้านชาวตะวันตกมากกว่าอาหาร อาหารของคนไทยสมัยก่อนมีลักษณะต่างๆ น้ำพริกปลาร้า ผักแกงส้ม แกงเลียง เป็นต้น รับประธานทั้งสามมือ ปัจจุบันคนไทยเป็นนักบริโภค ชอบแสวงหาอาหารแปลกๆ รับประธาน ชอบนำอาหารต่างชาติปรุงรับประธาน ยารักษาโรค คนไทยยังนิยมการรักษาโรครักษาด้วยใจเจ็บตามแผนโบราณ และถ้าไม่ใช่ยาแผนโบราณก็จะไปซื้อยาที่ร้าน ตามคำแนะนำของคนขายยา ทำให้คนไทยมีสุขภาพพลานามัยไม่ค่อยดี ปัจจุบันคนไทยนิยมรักษาโรครักษาด้วยใจเจ็บตามสถานพยาบาลมากขึ้น

6) ศิลปกรรมของไทย ศิลปกรรมเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากความเพียรพยายามของมนุษย์ ในการที่จะปรับปรุงแต่งสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ให้สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย สวยงาม รวมทั้งเป็น อาหารทางใจ วัฒนธรรมในด้านนี้มี วรรณคดี เป็นศิลปกรรมที่แสดงออกในรูปของตัวหนังสือการแต่ง ความเป็นเรื่องราว ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกทางอารมณ์ แต่งแต่งด้วยคติเตือนใจ ดนตรี เป็นศิลปะ เกี่ยวกับการบรรเลงให้เกิดเสียงที่ไพเราะ สิ่งที่ใช้บรรเลง ตีด สี ตี เป่า ดนตรีอาจแยกออกเป็นดนตรี ไทย เช่น วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย วงมโหรี ดนตรีสากลเข้ามามีอิทธิพลต่อดนตรีไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 การบรรเลงแตรวงเริ่มมีขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ 4 มาเป็นลำดับ ดนตรีสากลที่แสดงในสังคมไทยจะพบ เห็นได้ง่าย เช่น แตรวง และโยธวาทิต การเล่นเกมกีฬา บวชนาค เป็นต้น จิตรกรรม เป็นศิลปะ เกี่ยวกับการวาดเขียน ระบายสี ให้เกิดเป็นภาพหรือลวดลาย จิตรกรรมไทยนิยมที่ไม่มีเงา เป็นภาพ แบบๆ ศิลปะคล้ายๆของอินเดีย ลังกา ดังจะพบได้จากภาพตามผนังโบสถ์ มักจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ ศาสนาประติมากรรม เป็นงานสร้างสรรค์เกี่ยวกับ การปั้น การแกะสลัก หล่อ หุบ ตี เคาะ ให้เกิด รูปร่างประติมากรรมที่นิยม ได้แก่ พระพุทธรูป ประติมากรรมเพื่อการตกแต่ง ได้แก่ ซ่อฟ้า และบัว ปลายเสา เป็นต้น สถาปัตยกรรม เป็นศิลปะการออกแบบก่อสร้างสถาปัตยกรรมไทยมีความสวยงามมี เอกลักษณ์เฉพาะดังจะพบเห็นได้จากปราสาทราชวัง วัด โบสถ์ วิหาร สิ่งเหล่านี้แสดงถึงคุณค่าทาง ศิลปะ

7) จรรยา มารยาท และจิตใจของคนไทย คนไทยมีลักษณะสุภาพอ่อนน้อมและรู้จักปรับตัว ให้เข้ากับสังคมได้ดี มีการแสดงความเคารพ ที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของสังคมอื่น เช่น การอ้อม แยม ทักทายปราศรัย การไหว้ การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ ในด้านจิตใจของคนไทย จาก การได้รับขนอิทธิพลจากพุทธศาสนาทำให้คนไทยมีความกตัญญูเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจโอบอ้อมอารี ต่อคนทั่วไป ให้เกียรติแก่ผู้อาวุโส รักเกียรติ และรักศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

8) การพักผ่อนหย่อนใจของคนไทย คนไทยชอบดำเนินชีวิตอย่างสบาย มีการพักผ่อน ควบคู่กันไปกับการทำงาน การพักผ่อนของคนไทยแยกพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ การพักผ่อนหย่อน ใจของคนในเมือง การพักผ่อนหย่อนใจของชาวชนบทการพักผ่อนหย่อนใจของคนในเมือง แยก พิจารณา ได้ 2 ประเภท คือ พักผ่อนนอกบ้านกับพักผ่อนในบ้าน การพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้าน ได้แก่ ดูภาพยนตร์ ดูร้านสรรพสินค้า สถานโบว์ลิ่ง สระว่ายน้ำ บาร์ สวนสาธารณะ เป็นต้น การพักผ่อน หย่อนใจในบ้าน ได้แก่ การดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือ เลี้ยงสัตว์ เล่นกีฬา ทำสวนครัว เป็นต้น การ พักผ่อนหย่อนใจของชาวชนบท อาจมีกิจกรรมสังสรรค์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้าน เช่น การเล่นเกม การเล่นพื้นเมือง เช่น ซักเยอ กระโดดเชือก ตะกร้อ มวยไทย เล่นว่าว เป็นต้น

นอกจากนี้ลักษณะของวัฒนธรรมไทยยังแบ่งออกเป็น

1. วัฒนธรรมไทยแบบเกษตรกรรม นับตั้งแต่อดีตคนไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการเพาะปลูกข้าว ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทย เช่น พิธีแรกนาขวัญ พิธีสู่วัฒนข้าว เป็นต้น
2. วัฒนธรรมไทยมีแบบแผนทางพิธีกรรม มีขั้นตอน รวมถึงองค์ประกอบในพิธีหลายอย่าง เช่นการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำศพ พิธีมงคลสมรส เป็นต้น
3. วัฒนธรรมไทยเป็นความคิด ความเชื่อ และหลักการ ที่เป็นองค์ความรู้ซึ่งเกิดจากการสั่งสมและสืบทอดกันมา เช่น ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และศาสนา ค่านิยมการรักนวลสงวนตัวของสตรี เป็นต้น
4. วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมแบบผสมผสาน นอกจากคนไทยจะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองแล้ว ยังมีการรับวัฒนธรรมของชาติอื่นมาด้วย เช่น การไหว้ จากอินเดีย การปลูกบ้านโดยใช้คอนกรีต จากวัฒนธรรมตะวันตกหรือการทำสวนยกร่อง จากวัฒนธรรมจีน เป็นต้น
5. วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ ไม่ว่าจะเป็น การดำเนินชีวิต บรรทัดฐานทางสังคม ศิลปกรรม วรรณกรรม พิธีกรรม ตลอดจนประเพณีต่างๆ เช่น การตักบาตรเทโว ประเพณีการตักบาตรเทโว ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีถวายสลากภัต เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญต่อลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย

8. ประโยชน์ของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมพื้นบ้านมีประโยชน์ในหลายด้าน วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ (2548) ได้กล่าวไว้คือ

ประโยชน์ทางการศึกษา

- 1) ให้ความรู้เรื่องของวิทยาการ เพื่อการอยู่ดีมีสุข เป็นที่รู้จักเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งที่แปลกใหม่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์
- 2) ให้การศึกษาอบรมการสร้างสรรค์ระเบียบวินัย คุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมในท้องถิ่น
- 3) ให้ความรู้ด้านภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ
- 4) ให้เกิดสติปัญญาไหวพริบ และเกิดความซาบซึ้งสุนทรหะทางจิตใจ

ประโยชน์ทางสังคม

- 1) ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม โดยยึดหลักถ้อยทีถ้อยอาศัยและร่วมกิจกรรมด้วยกันอย่างมีความสุข
- 2) ทำให้มีชีวิตร่วมกับสังคมอื่นได้อย่างมีความสุข โดยการเรียนรู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสังคมในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่

- 3) ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ร่วมมือร่วมใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- 4) ทำให้เกิดความรักความหวงแหนภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

- 1) ทำให้เกิดผลผลิตที่เพิ่มพูนรายได้และมีงานทำ
- 2) ทำให้เกิดการประหยัด จากการใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่นของตนเอง โดยไม่ต้องซื้อหาจากที่อื่น
- 3) ทำให้เกิดอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างพออยู่พอกินตามสภาพของท้องถิ่น

9. ถ่ายทอดวัฒนธรรม

วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ (2548) ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรม ได้แก่

1) การส่งเสริมและเผยแพร่ วัฒนธรรมพื้นบ้านบางอย่างเป็นวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งควรจะสนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ที่จังหวัดต่างๆ ได้จัดงานเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมให้กันอย่างแพร่หลาย เช่น การตักบาตรดอกไม้ของอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี หรือการทำตุ๊กตาชาววัง ตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

2) ทางการศึกษา สถาบันต่างๆในสังคมควรมีส่วนร่วมในการให้การศึกษาเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่สถาบันองค์กรภาครัฐและเอกชน สถาบันทุกสถาบันควรมีส่วนร่วมนำความรู้ ความคิดในด้านของวัฒนธรรมพื้นบ้านของตน ปลูกฝังและถ่ายทอดให้กับชุมชนรุ่นหลังเกิดความซาบซึ้งและภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และภูมิใจบรรพบุรุษ เช่น นำความรู้เรื่องของวัฒนธรรมพื้นบ้านมาสอนโดยการปรับเนื้อหาให้เข้ากับสภาพและสิ่งแวดล้อม หรือนำวิทยากรท้องถิ่นมาร่วมสืบทอดโดยการเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านต่อไปสถาบันครอบครัว เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ศิลปะ และวัฒนธรรมไทยควรมีโอกาสให้การอบรมสั่งสอนถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของวัฒนธรรมพื้นบ้านให้ลูกหลานเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ภาษาถิ่นดั้งเดิมของบรรพบุรุษ หรือให้การศึกษาในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ด้านสื่อมวลชน สื่อมวลชนทุกประเภทควรมีบทบาท และความรับผิดชอบการนำวัฒนธรรมพื้นบ้านมาเผยแพร่ และให้ความรู้แก่ประชาชนโดยมิได้มุ่งหวังด้านธุรกิจอย่างเดียว

10. การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนไทย วิชัช ฎโยธิน และคณะ (2548) กล่าวว่าวิธีการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย มีดังนี้

1) ศึกษา ค้นคว้าและการวิจัยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งที่มีการรวบรวมไว้แล้วและยังไม่ได้ศึกษาเพื่อทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตเพื่อให้เห็นคุณค่าทำให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ต่อไป

2) ส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่าร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างเหมาะสม

3) รมรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญ ของวัฒนธรรมว่าเป็นเรื่อง ที่ทุกคนต้องให้การรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานการบริการความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

4) ส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยการใช้ ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

5) สร้างทัศนคติ ความรู้และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่เสริมสร้างฟื้นฟูและการดูแลรักษา สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของชาติและมีผลโดยตรงของความ เป็นอยู่ของทุกคน

6) จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงานเพื่อให้ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรร ตัดสินใจและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม กับการดำเนินชีวิตทั้งนี้สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมมาก ยิ่งขึ้นด้วย

การรักษาวัฒนธรรมไทยตามที่นักวิชาการให้ไว้หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมในสังคมไทย ดำเนินตาม วิถีไทยทั้งในด้านความเชื่อ ศิลปะ ประเพณีในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

การฟื้นฟูบทบาทวัด

พจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า วัดคือสถานที่ทางศาสนา โดยปรกติมี โบสถ์ วิหารและที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช เป็นต้น ธรรมรัตน์ แววศรี (2557) กล่าวว่า วัด คือ สถานที่ สำหรับประกอบกิจกรรมทางศาสนาของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ในประเทศไทย กัมพูชาและลาว ภายในวัดจะมี ภูมิซึ่งใช้เป็นเป็นที่อาศัยของนักบวชในศาสนาพุทธซึ่งก็คือ พระสงฆ์ อีกทั้งยังมีเจดีย์

พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เมรุ ซึ่งใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีต่างๆ เช่น การเวียนเทียน การสวดมนต์ การทำสมาธิ วัดโดยส่วนใหญ่นิยมแบ่งเขตภายในวัดออกเป็นสองส่วนคือ พุทธาวาส และสังฆาวาส โดยส่วนพุทธาวาสจะเป็นที่ตั้งของสถูปเจดีย์ อุโบสถ สถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และส่วนสังฆาวาส จะเป็นส่วนกุฏิสงฆ์สำหรับพระภิกษุสงฆ์สามเณรจำพรรษา และในปัจจุบันแทบทุกวัดจะเพิ่มส่วนฌาปนสถานเข้าไปด้วย เพื่อประโยชน์ในด้านการประกอบพิธีทางศาสนาของชุมชน เช่น การฌาปนกิจศพ โดยในอดีตส่วนนี้จะเป็นป่าช้า ซึ่งอยู่ติดหรือใกล้วัด ตามธรรมเนียมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มฌาปนสถานในวัดพุทธศาสนาในประเทศไทยจะตั้งอยู่บนพื้นที่ๆ เป็นป่าช้าเดิมปัจจุบัน วัดไทยในชนบทยังคงเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน ซึ่งต่างจากในเมืองใหญ่ที่วัดกลายเป็นเพียงสถานที่จำพรรษาของพระสงฆ์และเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาเท่านั้น พระอารามหลวง วัดในประเทศไทยแบ่งได้เป็นสองประเภทใหญ่ได้แก่ พระอารามหลวง หรือ วัดหลวง คือวัดที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างหรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าจำนวนในบัญชีเป็นพระอารามหลวง และ วัดราษฎร์ คือวัดที่ได้รับพระราชทานที่วิสุงคามสีมา แต่มิได้เข้าบัญชีเป็นพระอารามหลวง หรือวัดที่พุทธศาสนิกกร่วมใจบริจาคทรัพย์และที่ดินถวายเป็นสังฆารามการ

จัดลำดับชั้นของพระอารามหลวงมีดังต่อไปนี้

- 1) พระอารามหลวงชั้นเอก มีสามชนิด ได้แก่ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหารและวรมหาวิหาร
- 2) พระอารามหลวงชั้นโท มีสี่ชนิด ได้แก่ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร วรมหาวิหารและวรวิหาร
- 3) พระอารามหลวงชั้นตรี มีสามชนิด ได้แก่ ราชวรวิหาร วรวิหาร และสามัญ (ไม่มีสร้อยต่อท้าย)

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย มีดังนี้

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อมาจากบรรพบุรุษไทย นับตั้งแต่ไทยมีประวัติศาสตร์ชัดเจนชาวไทยก็นับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว หลักฐานโบราณ ได้แก่ โบราณสถานที่เป็นศาสนสถาน โบราณวัตถุ เช่น พระธรรมจักร ใบเสมา พระพุทธรูป ศิลากาจิกร เป็นต้น แสดงว่าผู้คนในดินแดนไทยรับนับถือพระพุทธศาสนา (ทั้งนิกายเถรวาทและมหายาน) มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านานแล้ว พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน จนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม ดังนี้

1) วิถีชีวิตของคนไทย คนไทยมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การแสดงความเคารพ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูแก่เวทีย การไม่อาฆาตหรือมุ่งร้ายต่อผู้อื่น ความอดทน และการเป็นผู้มีอารมณ์แจ่มใส รื่นเริง เป็นต้น ล้วนเป็นอิทธิพลจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้นซึ่งได้หล่อหลอมให้คนไทยมีลักษณะเฉพาะตัว เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่นานาชาติยกย่องชื่นชม

2) ภาษาและวรรณกรรมไทย ภาษาทางพระพุทธศาสนา เช่น ภาษาบาลีมีอยู่ในภาษาไทยจำนวนมาก วรรณกรรมไทยหลายเรื่องมีที่มาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิภิกษา ในสมัยสุโขทัย กาพย์มหาชาติ นันทโศภนันทสูตรคำหลวง พระบาลีคำหลวง ปุณณวาทคำฉันท์ ในสมัยอยุธยา เป็นต้น

3) ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ประเพณีไทยที่มาจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามีอยู่มากมาย เช่น การอุปสมบท ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีชักพระ เป็นต้น กล่าวได้ว่าขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีความผูกพันกับคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย

4) ศิลปกรรมไทย พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของศิลปะแขนงต่างๆ วัดเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมไทย ทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น รูปแบบการสร้างเจดีย์ พระปราสาท วิหาร ที่งดงามมาก เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) กรุงเทพมหานคร ประติมากรรม ได้แก่ งานปั้นและหล่อพระพุทธรูป เช่น พระพุทธลีลาในสมัยสุโขทัย พระพุทธรูปชินราช วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก จิตรกรรม ได้แก่ ภาพวาดฝาผนังและเพดานวัดต่างๆ เช่น จิตรกรรมฝาผนัง วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร (ธรรมรัตน์ แววศรี, 2557)

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย

สถาบันพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งของสังคมไทย คนไทยต่างให้การยอมรับนับถือมาตั้งแต่โบราณกาล และมีการสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก เมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานมั่นคงในสังคมไทย วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทย วัดจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดเป็นศูนย์กลางของการอบรมสั่งสอนจริยธรรม เป็นสถาบันสำคัญทั้งในด้านการศึกษา สังคม และเป็นบ่อเกิดของศิลปะสาขาต่าง ๆ ส่วนพระสงฆ์ทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาที่ได้รับการยกย่องในสังคม ในฐานะเป็นผู้ทรงคุณธรรมควรแก่การเคารพและเชื่อฟังซึ่งสรุปได้ ดังนี้

ด้านการศึกษา วัดเป็นสถานศึกษาเล่าเรียน โดยพระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ แม้ในปัจจุบัน พระสงฆ์ก็ยังทำหน้าที่สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

ด้านสังคม วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่ชุมนุม เพื่อทำบุญฟังพระธรรมเทศนา ตลอดจนการพบปะสังสรรค์ พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน

ด้านศิลปกรรม วัดเป็นที่รวมแห่งศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น ประติมากรรมปูนปั้น ศิลปกรรมแกะสลักไม้ จิตรกรรมฝาผนัง ตลอดจนถาวรวัตถุต่าง ๆ ที่ศิลปินไทยได้ถ่ายทอดไว้ที่โบสถ์ วิหาร เจดีย์ องค์พระพุทธรูป ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา (ธรรมรัตน์ แวศรี, 2557)

ความสำคัญของวัดที่มีต่อวิถีชีวิตของคนไทย

สังคมไทยเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุมาก เนื่องจากเชื่อว่า พระภิกษุ นั้นเป็นผู้มีความรู้มากกว่าฆราวาส เป็นผู้ทรงศีล ย่อมพูดแต่สิ่งเท็จจริง และเป็นครูบาอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีต่อวัดจึงผูกพันแน่นแฟ้นกับวิถีชีวิตของ ทุกคนนับแต่เกิดจนตาย คำสั่งสอนจึงได้รับความเชื่อถืออย่างไร้ความคลางแคลงใจ ดังนั้นพระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของสังคมในทุกๆเรื่อง ไม่ว่าจะในทางที่เป็นมงคลและอัปมงคล

ส่วน วัด นั้นเป็นสถานที่รับใช้บริการงานประเพณีการทำบุญต่างๆเพื่อให้เกิดกุศลบุญแก่ฆราวาส เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาซึ่งมีอยู่แทบตลอดทั้งปี รวมทั้งเป็น

สถานที่ให้การศึกษาแก่ชุมชน นับแต่การบวชเณรจนถึงบวชเป็นพระภิกษุ

สถานที่ให้ความสงบเยือกเย็นทางใจ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การฝึกปฏิบัติ ธรรมสมาธิ

เป็นสถานที่ชุมนุมของสังคมทุกกาลวาระ เช่น การประชุมกรรมการหมู่บ้าน งานเทศกาลรื่นเริงที่มีการ ออกกำลังกาย มีมหรสพต่างๆ เป็นต้น

เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเนื่องในการตาย เช่น การตั้งศพสวดพระอภิธรรม การเผาศพ (ธรรมรัตน์ แวศรี, 2557)

ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และวัง

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยดังกล่าวมาทั้งหมด มีความเกี่ยวเนื่องกับสถาบันหลัก ๓ ประเภท คือ บ้าน วัด และวัง สถาบันทั้ง ๓ หน่วยนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อซึ่งกันและกันตลอดเวลา โดย “วัง” นั้นอยู่ในสถานะของที่ประทับแห่งกษัตริย์หรือผู้นำของสังคมและประเทศชาติ วังจึงเป็นเสมือนหนึ่งสัญลักษณ์แห่งศูนย์รวมในทางอาณาจักร ในขณะที่ “บ้าน” เป็นที่พักอาศัยของเหล่าทวยราษฎร์ เป็นหนึ่งในโครงสร้างพื้นฐาน สำหรับ “วัด” อันเป็นที่ตั้งของพุทธสถานนั้น ก็จะดำรงอยู่ในฐานะศูนย์รวมทางจิตใจที่เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่าง “วัง” กับ “บ้าน” หรืออีกนัยยะหนึ่งระหว่าง

“กษัตริย์” กับ “ราษฎร” เมื่อไทยรับเอาอิทธิพลความเชื่อในเรื่องของ “สมมุติเทพ” จากขอมเข้ามาใช้ในสังคมสมัยอยุธยา ภาพลักษณ์และบทบาทแห่งกษัตริย์ของไทยยิ่งมีความสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น จนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกษัตริย์กับราษฎรกลับมีช่องว่างห่างกันมาก “วัด” จึงเป็นเสมือนสายใยที่เชื่อมโยงช่องว่างดังกล่าวนั้น วัดสำคัญๆ โดยเฉพาะอย่างวัดมหาธาตุ ถูกสถาปนาขึ้นด้วยชนชั้นปกครองทั้งสิ้น เนื่องจากต้องอาศัยกำลังและทรัพย์วัสดุในการก่อสร้างจำนวนมาก วัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างขึ้นจึงวิจิตรบรรจงงดงาม เมื่อวัดดังกล่าวถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นศูนย์รวมในทางจิตใจของชุมชน กษัตริย์ในฐานะผู้สร้างวัดก็ย่อมได้รับความเคารพศรัทธาและซื่อสัตย์จงรักภักดีจากทวยราษฎร์ในชุมชนนั้นโดยปริยาย อำนาจและพลังมวลชนที่กษัตริย์พึงจะได้มา อาศัยการสื่อผ่านทางเจ้าอาวาสวัดต่างๆ นี้โดยตรง นี่คือความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของบ้าน วัด และวัง (ธรรมรัตน์ แววศรี, 2557)

กิริติ ศรีวิเชียร (2544) ได้ประมวลสรุปบทบาทของวัดในอดีตของไทยไว้ดังนี้

1. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์และรับการฝึกอบรมทางศิลปกรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่สอนในสมัยนั้น
2. วัดเป็นสถานที่ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่คนเฒ่าและสตรีมารับความรู้ด้วยการสดับพระธรรมเทศนา
3. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนในสมัยก่อน โดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยทั่วไป
4. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ
5. วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง วัดบางวัด เช่น วัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี ได้สร้างศาลาเอาไว้กว้างขวางใหญ่โตเพื่อการนี้โดยเฉพาะ
6. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจ โดยที่ทางวัดได้จัดสถานที่ต่างๆ ในบริเวณวัดเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และร่มรื่น
7. วัดเป็นสถานที่ที่รื่นเริงที่จัดเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เช่น งานก่อดุสิตทรายในวันสงกรานต์ งานเทศน์มหาชาติ ฯลฯ และยังเป็นสถานที่พบปะของคนหนุ่มสาวด้วย
8. วัดเป็นบ่อเกิดและเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม
9. วัดเป็นที่ไกลเกลียดข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ ของชาวบ้าน

10. วัดเป็นสถานที่สำหรับชาวบ้านรอบวัดมาทำบุญและบำเพ็ญกุศล ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา

11. วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือขอยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน

12. วัดเป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครองที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อบอกแจ้งกิจการต่างๆ

สรุปการฟื้นฟูบทบาทวัดตามที่นักวิชาการกล่าวไว้ หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแกนนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนบนพื้นฐานแห่งหลักธรรมของศาสนาแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นศูนย์รวมใจของชุมชน สร้างสรรค์สังคม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ

1. ความหมายของการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ

กิตติศักดิ์ พลอยพานิชเจริญ (2557) นิยามความหมายของการบริหารเพื่อคุณภาพโดยรวม หรือ TQM (total quality management) ได้ว่า คือ ระบบการบริหารธุรกิจที่ดำเนินการด้วยความร่วมมือจากบุคลากรในทุกฝ่ายงานและทุกลำดับชั้นอย่างมีระบบ โดยการตัดสินใจด้วยเหตุและผล เพื่อจุดมุ่งหมายคือ การประกันคุณภาพโดยรวมให้แก่ลูกค้า

ดาวรุ่ง รัตวัน (2552) การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ หมายถึง การบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า TQM นั้นมีผู้แปลเป็นไทยซึ่งเรียกชื่อแตกต่างกันหลายคำ คือ คำว่าการบริหารคุณภาพโดยรวม การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ การบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ การบริหารคุณภาพที่ทุกคนมีส่วนร่วม การบริหารคุณภาพทั้งองค์การ การบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ เป็นต้น

ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์ และคณะ (2545) กล่าวว่า การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การ หรือ TQM หมายถึง วัฒนธรรมขององค์การที่สมาชิกทุกคนต่างให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์การอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งที่จะตอบสนองความต้องการและสร้างความพอใจให้แก่ลูกค้า

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2545) กล่าวว่า การบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การเป็นแนวคิดผสมผสานที่มองได้หลายแง่ทั้งในแง่ทฤษฎีองค์การและบริหารสมัยใหม่ กระบวนทัศน์ใหม่หรือแม้กระทั่งปรัชญาการบริหาร เป็นแนวทางในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงองค์การโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแนวคิดและกลยุทธ์หนึ่งที่ใช้ในการแข่งขัน หรือเพื่อความอยู่รอดขององค์การ เป็นแนวคิดที่ยอมรับความสำคัญของการตัดสินใจโดยข้อเท็จจริง การผลิตสินค้าการบริการที่มีคุณภาพ การบริหาร

ที่ให้ความสำคัญกับพนักงานโดยการให้มีส่วนร่วมและมอบอำนาจการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ เกี่ยวกับการออกแบบงานใหม่ การสร้างทีมที่กำหนดทิศทางได้ด้วยตนเอง มีความร่วมมือระหว่างกลุ่ม ต่างสายงาน ต้องการความไว้วางใจและความผูกพันต่อองค์การรวมทั้งประสานความแตกต่างเพื่อให้เกิดความปรองดองกันในองค์การ

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2550) กล่าวว่า การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ คือปรัชญาแนวคิด และเทคนิควิธีการในการบริหารจัดการองค์การสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งยึดเอาความต้องการของลูกค้าและคุณภาพเป็นศูนย์กลางในทุกกิจกรรมที่ปฏิบัติ โดยให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมปรับปรุงกระบวนการ และสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างความประทับใจแก่ลูกค้าและมีผลการประกอบการที่เป็นเลิศ โดยมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย อันเป็นการสร้างคุณค่าแก่ทั้งองค์การ และสังคมทั่วทั้งองค์การ TQM จึงเป็นระบบการบริหารที่ให้ความสำคัญต่อความเป็นเลิศขององค์การ พร้อมกับมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย (Corporate Social Responsibility)

Williams (1994) อธิบายคำว่า การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพเป็นกระบวนการสร้าง สภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพอย่างถาวร (create constantly improvement quality) เป็นลักษณะ (style) ของการมุ่งบรรลุเป้าหมายที่เป็นไปได้มากที่สุดของคุณภาพการผลิตและบริการ

Hradesky (1995) กล่าวว่า การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพเป็นปรัชญา เป็นชุด เครื่องมือ และเป็นกระบวนการที่มุ่งผลผลิตสุดท้ายทำให้ลูกค้าพอใจและมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง คำว่าปรัชญาและกระบวนการในที่นี่จะต่างจากปรัชญาและกระบวนการทั่วไปที่ว่าทุกคนในองค์การ จะต้องสามารถปฏิบัติได้ TQM เป็นยุทธวิธี (tactics) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและเทคนิควิธีด้าน โครงสร้างมุ่งให้เกิดความพอใจทั้งลูกค้าภายในและลูกค้าภายนอก โดยผู้บริหารต้องเข้ามามีส่วนร่วม และมีพันธะรับผิดชอบ (involved and committed)

ณัฐพันธุ์ เขจรนนท์ และคณะ (2545) ได้แนะนำความหมายของการบริหารงานแบบ มุ่งเน้นคุณภาพทั้งองค์การ ไว้ได้แก่

1) กำลังการผลิตหรือความสามารถในการดำเนินงาน (Capacity) เป็นอัตราการผลิต หรือให้บริการสูงสุดของกระบวนการ เครื่องจักรและอุปกรณ์ในการดำเนินงานโดยที่ทุกๆ ธุรกิจจะต้อง กำหนดให้กำลังการผลิตของตนอยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยกำลังการผลิตต้องไม่มากเกินไป จนทำให้ ค่าเสียหาย (Overhead) ในการผลิตและดำเนินงานสูงและไม่น้อยเกินไปจนกระทั่งเกิดต้นทุนค่าเสีย โอกาส (Opportunity Cost) แก่ธุรกิจ

2) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) เป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือได้ผลลัพธ์ ตามที่ต้องการซึ่งเราจะวัดจากเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น เช่น ยอดขาย การเพิ่มส่วนแบ่ง

ตลาด หรือการลดลงของโรคติดต่อ เป็นต้น ซึ่งเราอาจจะกล่าวว่าประสิทธิผลเป็นความต้องการเบื้องต้นของทุกองค์การ

3) ประสิทธิภาพ (Efficiency) เป็นการวัดความสามารถในการดำเนินงานให้ถึงเป้าหมาย โดยใช้ทรัพยากร (Resources) และแรงพยายาม (Efforts) อย่างคุ้มค่าซึ่งจะวัดด้วยอัตราส่วนของผลลัพธ์ (Outputs) ต่อปัจจัยนำเข้า (Inputs) ในการดำเนินงาน การแข่งขันของโลกธุรกิจในปัจจุบัน ทำให้องค์การต่างๆ จำเป็นที่จะต้องทำงานของตนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยสามารถผลิตสินค้าหรือบริการได้ตามจำนวนที่ต้องการ ขณะเดียวกันก็ใช้ปัจจัยการผลิตให้น้อยที่สุด ซึ่งจะสร้างความได้เปรียบเทียบในการแข่งขันให้เกิดองค์การ

2. หลักการสำคัญในการบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ

กิตติศักดิ์ พลอยพานิชเจริญ (2557) กล่าวว่า การบริหารธุรกิจแบบ TQM นั้นจะมีรูปแบบการบริหารที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมองค์กรและสภาพปัญหาทางธุรกิจขององค์กรมีการประยุกต์ใช้ อย่างไรก็ตามการบริหารธุรกิจแบบ TQM จะมีการดำเนินการภายใต้หลักการสำคัญ 4 ประการดังนี้ จึงมีความจำเป็นที่องค์กรที่มีการประยุกต์ใช้ TQM จะต้องมีความเชื่อและยึดมั่นเป็นแนวทางในการดำเนินการของ TQM อย่างเคร่งครัด ได้แก่

หลักการที่ 1: ลูกค้ายินยอม (Customer focus) การบริหารธุรกิจแบบ TQM มีจุดประสงค์สำคัญ คือ การดำเนินธุรกิจให้มีผลตอบแทนอย่างคุ้มค่าโดยการสร้างความพอใจสูงสุดแก่ลูกค้าคือ การผลิตผลิตภัณฑ์และบริการให้มีความเหมาะสมต่อการใช้งานของลูกค้ามากที่สุด และลูกค้าคือบุคคลที่มีความสามารถในการค้นหาความบกพร่องของผลิตภัณฑ์ได้ดีที่สุด ดังนั้นในการบริหารธุรกิจแบบ TQM จึงต้องดำเนินการโดยการกำหนดให้ลูกค้าเป็นศูนย์กลางเสมอ ด้วยการพิจารณาถึงประเด็นสำคัญ ได้แก่ ลูกค้า คือใคร (ทั้งลูกค้าภายในและภายนอก) อะไรคือความจำเป็นที่แท้จริง (real need) ของลูกค้า ภายใต้ความจำเป็นดังกล่าว ลูกค้ามีความคาดหวังอะไรจะมีการประเมินผลอย่างไรว่าลูกค้ามีความพึงพอใจหรือไม่

หลักการที่ 2 : ความเป็นเลิศของทรัพยากรบุคคล การบริหารธุรกิจแบบ TQM เป็นระบบการบริหารธุรกิจในกรณีที่อุปสงค์ลูกค้าน้อยกว่าอุปทาน ดังนั้น ลูกค้าจึงมีความต้องการที่หลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงเป็นภาระของผู้ผลิตที่ต้องส่งมอบผลิตภัณฑ์ที่ครบถ้วนทั้ง ดี ถูกและทัน คือให้ผลิตภัณฑ์ มีคุณภาพทันกับความต้องการของลูกค้า อย่างไรก็ตามอุปสรรคสำคัญในการจะทำให้บรรลุประสงค์ดังกล่าว คือ บุคลากรในสถานประกอบการมักจะไม่สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของตนเองได้ และมักจะเข้าใจว่าสิ่งที่ลูกค้าต้องการ ดี ถูก และทัน นั้นคือสิ่งที่ลูกค้ากำหนดในสิ่งที่เป็นไปได้ โดยไม่พยายามคิดที่ปรับปรุงกระบวนกรของตนเอง ดังนั้น ในการบริหารธุรกิจแบบ TQM จึงมีความจำเป็นต้องยึดกุมหลักการของความสามารถในด้าน

แข่งขัน (competency) ของบุคคลทุกระดับและทุกฝ่ายในองค์กร เนื่องโดยเริ่มต้นจากการพัฒนาบุคลากรในตำแหน่งผู้บริหารก่อนเสมอ และการพัฒนาความสามารถ ด้านการแข่งขันนี้จะต้องดำเนินการทั้งมิติของความรู้เฉพาะด้านหรือ วิศวกรรมด้านเทคโนโลยี (technological engineering) และความรู้ในด้านการบริหาร หรือวิศวกรรมด้านบริหาร(managerial engineering) การพัฒนาความสามารถในด้านการแข่งขันของบุคลากร จะต้องพยายามให้บุคลากรสามารถค้นหาปัญหาในงานที่ตนเองรับผิดชอบให้ได้ ตลอดจนความสามารถในการแก้ปัญหาดังกล่าวผ่านระบบการวิจัยหรือการวิเคราะห์หาสาเหตุรากเหง้า (RCA, root causes analysis) เนื่องจากในกระบวนการวิเคราะห์สาเหตุรากเหง้านี้ จะทำให้บุคลากรมีความเข้าใจในสาเหตุที่เป็นธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เกิดภูมิปัญญา ที่จะทำให้รองรับต่อความต้องการของลูกค้าที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตได้ ดังนั้น การสร้างความเป็นเลิศของทรัพยากรบุคคลในองค์กร จึงควรดำเนินการภายใต้คำกล่าวที่ว่า ปัญหา มา ปัญญาเกิด

หลักการที่ 3 : ความเป็นผู้นำด้านผลิตภัณฑ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การบริหารธุรกิจแบบ TQM คือการบริหารธุรกิจจะมีความยั่งยืนได้ก็ต้องเป็นผลมาจากการผลิตให้ผลิตภัณฑ์ขององค์กรเป็น ตัวเลือกแรก ของลูกค้าเสมอ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเทียบเคียง (benchmarking) ผลิตภัณฑ์ขององค์กรกับคู่แข่งเสมอ โดยการเทียบควรดำเนินการทั้งการเทียบเคียงด้านการแข่งขัน (competitive benchmarking) และการเทียบเคียงด้านเทคโนโลยีที่ใช้ (technology benchmarking) ในการเทียบเคียงนี้ จะทำให้ทราบเสมอว่าในมุมมองของลูกค้าในผลิตภัณฑ์ขององค์กรมีมิติใดบ้างที่สมควรจะได้รับการปรับปรุง และควรจะมีการปรับปรุงอย่างไรเพื่อให้เกิดความเหมาะสมสูงสุดกับการใช้งานของลูกค้า ดังนั้น หลักการที่สำคัญประการหนึ่งของการบริหารธุรกิจแบบ TQM คือ การดำเนินการให้ผลิตภัณฑ์ขององค์กรเป็นผู้นำในตลาดเสมอ โดยการดำเนินการค้นหาจุดที่ควรปรับปรุงแล้วดำเนินการปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการอย่างต่อเนื่อง

หลักการที่ 4 : ความเป็นเลิศด้านการจัดการ ในหรรดำเนินการกับธุรกิจนั้น ความจำเป็นขั้นพื้นฐานคือ การมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีเฉพาะเพื่อดำเนินการให้ผลิตภัณฑ์จากกระบวนการทางธุรกิจ (DPSR) มีความดี ถูก และทัน แต่เมื่อกระบวนการทางธุรกิจมีความซับซ้อนมากขึ้นที่เป็นผลจากการผลิตจำนวนมากตลอดจนการผลิตตามใจลูกค้า จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดการ (PDCA) เข้ามาดำเนินการเพื่อช่วยให้กิจกรรมของกระบวนการธุรกิจเดินไปในแนวทางเดียวกัน นอกจากนี้แล้วกระบวนการจัดการจะต้องให้ความสนใจต่อทรัพยากรบุคคลในองค์กรอย่างแท้จริงจึงต้องการเรียนรู้ผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเชิงจัดการ (PDCA) อย่างต่อเนื่อง

ณัฐพันธ์ เขจรนนท์ และคณะ (2545) กล่าวถึงหลักการของสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพว่า เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีคุณภาพ แต่เราจะสามารถบอกได้อย่างไร ว่าเราได้รับสินค้าและบริการที่มีคุณภาพหรือสินค้าและบริการใดมีคุณภาพมากกว่ากัน เราพิจารณาได้จากปัจจัยที่เรียกว่า

คุณสมบัติหรือคุณลักษณะของคุณภาพ (Quality Characteristics) จะเป็นคุณลักษณะที่กำหนดคุณภาพของสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพ ซึ่งแยกพิจารณาออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ปกติเราจะประเมินคุณภาพของสินค้าต่างๆจากการพิจารณาคุณสมบัติสำคัญ 8 ด้าน คือ

1.1) สมรรถนะ (Performance) เป็นคุณสมบัติพื้นฐานในการดำเนินงานของผลิตภัณฑ์ (Primary Operating Characteristics) เช่น วิทยุจะต้องมีเสียง รถยนต์จะต้องเคลื่อนที่หรือปากกาจะต้องเขียนหนังสือและวาดภาพได้

1.2) ลักษณะเฉพาะพิเศษ (Features) เป็นคุณสมบัติรองในการดำเนินงานของผลิตภัณฑ์ (Secondary Operating Characteristics) ที่เพิ่มขึ้นจากคุณสมบัติเบื้องต้น และกระตุ้นให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อสินค้านั้นๆ เช่น การตั้งเวลาเปิด/ปิดของวิทยุ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในรถยนต์หรือสีและความสะดวกในการพกพาปากกา เป็นต้น

1.3) ความเชื่อถือได้ (Reliability) ความมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์จะสามารถสร้างงานได้ตามที่ลูกค้าต้องการ ภายใต้กรอบระยะเวลาและสถานการณ์ที่กำหนด ตัวอย่างเช่น อาหารกระป๋องจะมีสภาพตามที่ผู้บริโภคต้องการและจะไม่เน่าเสียก่อนหมดอายุ

1.4) ความสอดคล้องตามที่กำหนด (Conformance) ผลิตภัณฑ์สามารถดำเนินการได้ตามรายละเอียดที่ทางบริษัทแจ้งไว้ในข้อกำหนด ตัวอย่างเช่น ยาหรืออาหารเสริมต้องให้ผลตามเอกสารกำกับ เป็นต้น

1.5) ความทนทาน (Durability) ครอบคลุมระยะเวลา และรูปแบบการใช้งาน สภาพต่างๆของผลิตภัณฑ์ว่าเป็นไปตามที่กำหนดการกล่าวอ้าง และความคาดหวังเพียงใด ตัวอย่างเช่น รถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อ(4WDs) สมควรจะต้องใช้งานได้ในพื้นที่ทุรกันดาร(Outback) ได้เป็นปกติ

1.6) ความสามารถในการให้บริการ (Serviceability) ความเร็ว ความสะดวก และความสามารถในการเข้าถึง และใช้บริการหลังการขายซึ่งจะรวมถึง มารยาท บุคลิกภาพและความพร้อมจะให้บริการของพนักงานในศูนย์บริการ

1.7) ความสวยงาม (Aesthetics หรือ Esthetics) รูปแบบการนำเสนอของผลิตภัณฑ์ ตัวอย่างเช่น รูปแบบ สี กลิ่น หรือรสชาติของอาหาร เป็นต้น

1.8) การรับรู้คุณภาพ หรือชื่อเสียง (Perceived Quality) หรือ Reputation เป็นการยอมรับในตราสินค้าที่ลูกค้ามีต่อสินค้าหรือบริการนั้นซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ กิตติศัพท์ และการยอมรับในสังคม เช่นรถยนต์ Mercedes Benz นาฬิกา Rolex และเครื่องสำอาง Channel

2) คุณภาพของงานบริการ งานบริการจะมีความแตกต่างจากผลผลิตสินค้าในหลายด้าน โดยคุณภาพของงานบริการจะประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญ 10 ด้าน คือ

2.1) ความเชื่อถือได้ (Reliability) เป็นความสม่ำเสมอของผลงานที่ส่งมอบให้กับลูกค้า การรักษาคำมั่นสัญญาและเป็นที่พึ่งพาของลูกค้า เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับการดำเนินงาน

2.2) การตอบสนองความต้องการ (Responsiveness) ของลูกค้าได้อย่างทันที ถูกต้อง รวดเร็ว และด้วยความเต็มใจ ไม่ต้องให้ลูกค้ารอคอยต่อว่าและเลิกใช้บริการหรือหันไปใช้บริการของคู่แข่งรายอื่นๆ

2.3) ความสามารถ (Competence) ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของพนักงานที่พร้อมในการให้บริการแก่ลูกค้า โดยพนักงานจะต้องมีความสามารถที่เหมาะสม และการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้าว่า เขาจะได้รับบริการตามที่เขาต้องการและเป็นไปตามข้อกำหนด

2.4) การเข้าถึงได้ (Access) ลูกค้าสามารถเข้าถึงบริการได้เมื่อต้องการ โดยไม่ต้องเสียเวลาค้นหาสถานที่ รอคอยการบริการและขั้นตอนในการติดต่อที่ยาวนาน

2.5) ความสุภาพ (Courtesy) ไม่ได้หมายถึง การพูดจาที่สุภาพและแต่งกายที่เรียบร้อยเท่านั้นแต่จะครอบคลุมถึงการแสดงออกที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ด้วยความเต็มใจและจริงใจตลอดจนการแสดงความรู้สึกออกมาจากใจจนลูกค้าสัมผัสได้

2.6) การติดต่อสื่อสาร (Communication) สร้างความเข้าใจให้กับลูกค้าและพยายามทำความเข้าใจลูกค้า เพื่อที่จะสามารถให้บริการและแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม

2.7) ความเชื่อถือ (Creditability) ความเชื่อใจที่ลูกค้ามีต่อธุรกิจซึ่งจะพิจารณาจากชื่อเสียง ความซื่อสัตย์และความโปร่งใสในการดำเนินงานของธุรกิจ

2.8) ความปลอดภัย (Security) จากการใช้บริการทั้งกายภาพ ความรู้สึกและข้อมูล โดยลูกค้ามั่นใจได้ว่าจะได้บริการที่ไม่ต้องเสี่ยงต่ออันตราย ความผิดพลาด หรือความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับตนเองและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนไม่ต้องกังวลว่าข้อมูลของตนจะถูกเปิดเผยสู่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาตเสียก่อน

2.9) ความเข้าใจลูกค้า (Understanding the Customer) เพื่อที่จะสามารถให้บริการที่สร้างความพอใจ (Satisfaction) และความชื่นชม (Appreciation) จากลูกค้าทำให้เขาผูกพัน ซื่อสัตย์และกลับมาใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ

2.10) สามารถจับต้อง/รู้สึกได้ (Tangibles) ถึงพร้อมและความใส่ใจในการให้บริการ เช่น เครื่องมือและอุปกรณ์การให้บริการ เครื่องแบบพนักงานและความสะอาดของสถานที่

Deming (อ้างถึงใน Sallis (1993); Goetsch and Stanley (1994)) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารที่กำหนดเป็นความรับผิดชอบการบริหาร (Management Commitment) และนโยบายคุณภาพ (Quality Policy) 14 ประการ หรือเรียกว่า Deming's 14 point สรุปได้ดังนี้

1) การกำหนดเป้าหมายที่แน่นอนเพื่อนำสู่การปรับปรุงผลผลิตและบริการโดยใช้การศึกษาค้นคว้าและนำนวัตกรรมมาปรับปรุงการออกแบบการผลิตและบริการสม่ำเสมอ

2) การยอมรับแนวคิดปรัชญาใหม่ๆ รวมทั้งการนำแนวคิดของทุกคนทุกฝ่ายมาใช้ ตัดสินใจรวมกัน นอกจากนี้ผู้บริหารระดับสูงจะต้องสร้างวัฒนธรรมด้านคุณภาพขึ้นในองค์กรจนให้ กลายเป็นวิถีชีวิต

3) การยึดมั่นในหลักการขององค์กร เพื่อยึดเป็นหลักการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของ องค์กร

4) การสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริหารในด้านต่างๆ สนใจและยอมรับแนวคิดของ ผู้รับบริการ รวมทั้งการตอบสนองความต้องการเพื่อให้ผู้บริการรับบริการพอใจ

5) ปรับปรุงระบบการผลิตหรือกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ของการผลิตและการบริการ

6) จัดการฝึกอบรมความรู้ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพให้กับบุคลากรใน หน่วยงานทุกคน

7) พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานเพื่อสร้างภาวะผู้นำ ให้บุคลากรทำงานมี ประสิทธิภาพมากขึ้น

8) จัดความกังวลต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติตามแนวคิดการบริหารงานแบบมุ่ง คุณภาพทั้งองค์กร เช่น เมื่อบุคลากรกลัวการเสี่ยงไม่กล้าแสดงความคิดเห็น จะมีผลทำให้การ ปรับปรุงคุณภาพตามแนวคิดนี้ลดลง ผู้บริหารจะต้องบริหารงานให้เกิดความยุติธรรมกับทุกคนสร้างความ มั่นใจให้ทุกคนกล้าถามกล้าแสดงความคิดเห็น

9) ร่วมกันทำงานเป็นทีม สนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน

10) เน้นการกระตุ้นให้ทุกคนมีแรงจูงใจที่จะทำงาน โดยบอกวิธีกระทำให้ถึงเป้าหมายว่า ควรทำอย่างไรเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพงานและอาจกระตุ้นเสริมด้วยการใช้คำขวัญ

11) เน้นการทำงานโดยคำนึงถึงคุณภาพ (How good) มากกว่าจะมุ่งปริมาณหรือมุ่ง การทำงานได้ตามจำนวนที่ต้องการโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ

12) กระตุ้นให้ทุกคนใช้ความสามารถในการทำงานได้เต็มศักยภาพ จัดอุปสรรค ที่มีผล ต่อความภูมิใจในการทำงาน ให้ความเป็นธรรมและเอาใจใส่บุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียมกันหลีกเลี่ยง การนำผลการประเมินด้านลบมาทำลายหรือบั่นทอนความมุ่งมั่นในการทำงาน

13) สนับสนุนให้บุคลากรได้รับการศึกษาอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการ ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปรับปรุงการทำงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

14) ปฏิบัติงาน ตามแนวทางที่กล่าวมาเพื่อให้เกิดความสำเร็จโดยทุกคนร่วมมือกันและ ฝ่ายบริหารให้การสนับสนุนและรับผิดชอบเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย

วิรพจน์ ลือประสิทธิ์สกุล (2541) ได้แบ่งระดับคุณภาพขององค์กรหรือบริษัท 6 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 ปล่อยปละละเลยต่อปัญหา (ช่างหัวมัน)

คำอธิบาย พนักงานและผู้บริหารพบเห็นปัญหาหรือสภาพที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ของเสีย ทำงานผิดพลาด เครื่องจักรบกพร่อง เครื่องจักรเดินเครื่องเปล่า พื้นสกปรกสูญเปล่าด้านแรงงาน เป็นต้น แต่ทำไม่เห็นหรือไม่รู้สึกรู้สึกร้อน หรือไม่ตอบสนองที่แก้ไข

ตัวอย่าง เห็นน้ำมันหล่อลื่นเปรอะเครื่องจักร แต่กลับทำเป็นไม่เห็น เห็นน้ำมันองพื้นโรงงานแต่ก็เดินผ่านไป เห็นก็กอน้ำรั่วหรือไฟฟ้าเปิดทิ้งไว้ ก็เดินผ่านไป เมื่อผลิตชิ้นงานเสีย โยนทิ้งขยะโดยไม่รายงานหัวหน้าหรือคิดแก้ไข

ระดับที่ 2 คอยตอบสนองเมื่อเกิดปัญหา (ไม่เห็นโลงศพไม่หลั่งน้ำตา)

คำอธิบาย พนักงานและผู้บริหารเริ่มมีความตระหนักต่อปัญหาหรือสภาพที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นเป็นครั้งๆแต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาที่แก้ไขได้มักเป็นเรื่องเล็กๆ และเป็นส่วนน้อย

ตัวอย่าง แก้ไขข้อเรียกร้องของลูกค้าด้วยการขอโทษ ผลิตสินค้าไม่ครบก็หักลบยอดในใบส่งของ เห็นน้ำมันองพื้นโรงงานก็หยิบผ้าเท่าที่หาได้มาเช็ด

ระดับที่ 3 แก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ (กรรมเก๋ารมถามหา)

คำอธิบาย พนักงานและผู้บริหารพยายามแก้ไขปัญหาหรือสภาพที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแต่พบว่า ปัญหาที่ส่วนใหญ่มักใช้วิธีการแก้ไขที่ปลายเหตุ ขาดความสามารถในการวิเคราะห์หาสาเหตุรากเหง้าและการกำหนดมาตรการป้องกันการเกิดซ้ำ ทำให้ปัญหาต่างๆเกิดขึ้นซ้ำซากและเรื้อรัง

ตัวอย่าง ส่งสินค้าไปให้ลูกค้าไม่ครบตามจำนวนหรือมีสินค้าบางชิ้นบกพร่อง ก็ส่งไปให้ใหม่ตามจำนวนที่ขาด ผลิตสินค้าขึ้นมาใหม่ทดแทนส่วนที่บกพร่องไม่ได้มาตรฐาน ให้ส่วนลดทดแทนสินค้าที่บกพร่องในการสั่งซื้อสินค้าครั้งต่อไป

ระดับที่ 4 ป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดซ้ำ(กันไว้ดีกว่าแก้)

คำอธิบาย ดำเนินการอย่างเป็นระบบในการเปิดรับหรือค้นพบปัญหา มีกระบวนการค้นหาสาเหตุรากเหง้าและคิดค้นมาตรการที่สามารถป้องกันมิให้เกิดปัญหาซ้ำได้เป็นส่วนใหญ่ ภายในเวลาอันสั้น มาตรฐานการปฏิบัติงานได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและสามารถป้องกันปัญหา มิให้เกิดซ้ำได้เป็นอย่างดี ปัญหาและความสูญเปล่าต่างๆ ค่อยๆลดลงอย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่าง ลดอายุหนี้ให้เหลือ 0 วันด้วยการตรวจสอบยอดค้างชำระของลูกค้าก่อนคำสั่งซื้อ มีป้ายชี้บ่งสภาพการณ์ที่เป็นปกติ/ผิดปกติของเครื่องจักร อุปกรณ์ สถานที่ เช่น เวลาเปิด/ปิด ไฟฟ้า อุณหภูมิ เป็นต้น

ระดับที่ 5 วางแผนเพื่อคุณภาพที่ดีกว่า (คิดแนใจก่อนทำ)

คำอธิบาย ระดับ4+ กระบวนการปฏิบัติงานทั่วทั้งองค์กร ได้รับการออกแบบใหม่ให้สามารถทำนายล่วงหน้าได้ถึงระดับคุณภาพของผลการทำงานที่ส่งมอบให้กระบวนการถัดไป หรือส่งมอบให้กับลูกค้าได้ค่อนข้างแม่นยำ พนักงานวางแผนการทำงานและเรียนรู้ร่วมกันโดยยึดถือกระบวนการเป็นศูนย์กลาง คุณภาพ ต้นทุน รอบเวลาของกระบวนการ และผลประกอบการด้านต่างๆ ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่กล่าวขวัญของลูกค้าและวงการ

ตัวอย่าง มีการค้นหาความคาดหวังของลูกค้าและกระบวนการถัดไป มีการตั้งทีมงานระดับบริหารและระดับปฏิบัติเพื่อปรับปรุงภาพงาน มีการออกแบบกระบวนการผลิตใหม่ การวางแผนคุณภาพล่วงหน้า (ด้วย Quality Table) และกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน(Working Standards) สำหรับสินค้าใหม่และที่กำลังผลิตทุกรายการ

ระดับที่ 6 วางแผนเพื่อเพิ่มพูนความสามารถแข่งขันและเพื่ออนาคตที่ไม่รู้จบ(นำหน้าผู้อื่นเสมอ)

คำอธิบาย ผลจากการเรียนรู้ในระดับองค์กรอย่างต่อเนื่องใน ระดับ 5+ นำกระบวนการของลูกค้า คู่ค้า คู่ความร่วมมือ และผู้ส่งมอบ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในในระบบบริษัท สามารถคาดคะเนความคาดหวังของลูกค้าและตลาดในอนาคตได้แม่นยำ นำมาสร้างสรรค์คุณค่าใหม่ๆให้แก่ลูกค้าด้วยการพัฒนา-ผลิต- ส่งมอบสินค้าและบริการที่มีนวัตกรรมเหนือความคาดหวังของลูกค้า เป็นผู้นำและเป็นต้นแบบให้แก่บริษัทอื่นๆ

3. องค์ประกอบของการบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กร

Tenner (1992) กล่าวถึงรูปแบบที่จะนำแนวคิดเกี่ยวกับ TQM มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 ประการคือ

1) วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อมุ่งหวังที่จะให้มีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องในทุกๆ ส่วนขององค์กร

2) มีหลักการพื้นฐานของรูปแบบที่สำคัญ 3 ประการ คือ การมุ่งให้ความสำคัญกับลูกค้าหรือผู้รับบริการ (Customer focus) การปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง (Process Improvement) และการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงคุณภาพของทุกคนในองค์กร (Total involvement)

3) องค์ประกอบที่สำคัญๆ ที่จะทำให้การนำการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพไปใช้ให้บรรลุผล คือ 3.1) ผู้บริหารมีลักษณะของ “ภาวะผู้นำ” (Leadership) 3.2) มีการให้การศึกษาระบบจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับ TQM กับทุกคนในองค์กร (Education and Training) 3.3) มีโครงสร้างการบริหารที่เกื้อหนุน (supportive structure) 3.4) ระบบการติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพ

(Communications) 3.5) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบ (Reward and recognition) 3.6) การนำกระบวนการทางสถิติ (Statistical process control:SPC) หรือการวัดผล การปฏิบัติงาน (measurement) มาใช้ในกระบวนการ TQM 3.7) ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม (teamwork)

Sallis (1993) กล่าวถึง ระบบคุณภาพที่นำมาใช้ในระบบรับรองคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

1. การพัฒนาหน่วยงานหรือการวางแผนกลยุทธ์(Institution development or strategic plan)
2. นโยบายคุณภาพ (Quality Policy)
3. อำนาจหน้าที่ทางการบริหาร (Management responsibility)
4. การจัดองค์การคุณภาพ (The quality organization)
5. การตลาดและการเผยแพร่สู่สาธารณะ (Management and publicity)
6. การรับเป็นสมาชิก (Inquiries and admission)
7. การแนะนำหน่วยงาน (Introduction)
8. การใช้หลักสูตร (The delivery of the curriculum)
9. การปัจฉิมนิเทศ (Guidance and counseling before exit)
10. การบริหารหลักสูตร (The Management of learning)
11. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design)
12. การบริหารบุคลากร (Staffing, Training and development)
13. การให้ความเสมอภาค (Equal opportunities)
14. การติดตามและประเมินผล (Monitoring and evaluation)
15. การบริหารจัดการ (Administrative arrangements)
16. การพิจารณาความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง (Institution review)

Goetsch and Davis (1994) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานแบบ มุ่งคุณภาพทั้งองค์การ ว่ามี 10 ประการ คือ

1. การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ (Customer focus)
2. การตระหนักในคุณภาพ (Obsession with Quality)
3. การใช้แนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Approach)
4. การมีข้อผูกพันระยะยาว (Long-Term Commitment)
5. การทำงานเป็นทีม (Teamwork)
6. การปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง (Continual Improvement of Systems)

7. การศึกษาและการฝึกอบรม (Education and Training)
8. อิสระในการทำงานภายใต้ขอบเขต (Freedom through Control)
9. มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน (Unity of Purpose)
10. มอบอำนาจและให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วม (Employee Involvement and Empowerment)

Dale (1994) อธิบายว่า TQM มีองค์ประกอบที่สำคัญ (The Key elements of TQM) ดังนี้

1. การกิจและภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Commitment and leadership of the chief executive officer)
2. การวางแผนและการจัดองค์การ (Planning and organization)
3. การใช้เครื่องมือและเทคนิค (Using tools and techniques)
4. การศึกษาและการฝึกอบรม (Education and Training)
5. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (Involvement)
6. การทำงานเป็นทีม (Teamwork)
7. การวัดผลและการรับข้อมูลย้อนกลับ (Management and feedback)
8. การเปลี่ยนวัฒนธรรม (Culture change)

Williams (1994) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ มี 3 ประการ ดังนี้ 1) เครื่องมือ (Tools) 2) เทคนิค (Techniques) และ 3. การฝึกอบรม (Training)

4. ปรัชญาของการบริหารแบบ TQM

ในการบริหารคุณภาพตามวิถี TQM จะมีรูปแบบของการดำเนินที่แตกต่างออกไป ขึ้นอยู่กับ วัฒนธรรมของแต่ละองค์กร ตลอดจนภารกิจของแต่ละกิจการ แต่ทุกๆ องค์กรต้อง ดำเนินการภายใต้ความจริงหรือปรัชญาของการบริหาร 3 ประการด้วยกัน คือ โดยความร่วมมือจาก บุคคลโดยรวมอย่างมีระบบและตัดสินใจด้วยเหตุผล (กิตติศักดิ์ พลอยพานิชเจริญ, 2557)

1) ความร่วมมือจากบุคลากรโดยรวม เนื่องจากจุดประสงค์สำคัญของ TQM คือ การ ทำให้ลูกค้ามีความมั่นใจและมีความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ และดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าจุดประสงค์ ดังกล่าวจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ผลิตตอบสนองผลิตภัณฑ์ โดยรวมให้เกิดคุณภาพโดยรวม จึงมีความ จำเป็นที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรในทุกฝ่ายงานตลอดห่วงโซ่อุปทาน DPSF (ทั้ง กระบวนการหลักและกระบวนการสนับสนุน) ดำเนินการให้เกิดการประกันคุณภาพภายใต้ความ รับผิดชอบในแต่ละตำแหน่งงานตามลำดับชั้นบังคับบัญชาขององค์กร

2) ความมีระบบ คำว่า “ระบบ” หมายถึง องค์ประกอบ (combination) ของสิ่งต่างๆ ที่ให้ความสนใจ ดังนั้น ความมีระบบ (systematic) จึงหมายถึงความสามารถในการเชื่อมต่อองค์ประกอบต่างๆ เข้าด้วยกันได้และความมีระบบของการบริหารแบบ TQM นั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจการเชื่อมต่อกันระหว่างลำดับชั้นบังคับบัญชาของกระบวนการบริหารกับกระบวนการทางธุรกิจที่รับผิดชอบ

3) การตัดสินใจด้วยเหตุผล ในการบริหารธุรกิจด้วยวิธี TQM มีความจำเป็นจะต้องดำเนินการโดยการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าที่มักจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามตลาด(มักจะอาศัยกลไกการนำเสนอโดยคู่แข่ง) ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือการถอดบทเรียน (lesson learned) ที่ได้จากการปรับปรุงงานในแต่ละครั้ง

5. ประโยชน์ของระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร

การนำระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM) เข้ามาใช้ วีรพจน์ ถือประสิทธิ์กุล (2541) กล่าวว่า จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ยกกระดับคุณภาพขององค์กรสู่ระดับที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับที่ตั้งไว้ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น องค์กรจะได้รับประโยชน์จากการปรับปรุงผลลัพธ์ในการดำเนินธุรกิจ การปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงาน การเพิ่มพูนความรู้และการปรับเปลี่ยนค่านิยมของผู้บริหารและพนักงาน ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้ จากประสบการณ์กว่า 15 ปีของผู้เขียน ในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่บริษัทต่างๆ เพื่อพัฒนาระบบบริหารด้วย TQM นับตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เรื่อยมาพบว่าประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับจากการนำ TQM มาใช้พัฒนาระบบบริหารมีหลายด้านด้วยกันดังนี้ (ตัวเลขที่ระบุเป็นประมาณการที่ประเมินภายหลัง จากนำ TQM มาใช้ประมาณ 12-24 เดือน)

- 1) คุณภาพของงานและคุณภาพของสินค้าดีขึ้น โดยวัดได้จากอัตราส่วนของชิ้นงานหรือสินค้าบกพร่องและการทำงานที่ผิดพลาดลดลง 50-80%
- 2) รอบเวลาการทำงานของกระบวนการผลิตและกระบวนการปฏิบัติงานต่างๆลดลง 50-80%
- 3) ต้นทุนโดยรวม (อันเกิดจาก การสูญเสียเปล่าของวัตถุดิบ แรงงาน การซ่อม-การแก้ไขงาน การติดขัด ล่าช้า) ลดลง 5-15%
- 4) ลูกค้าพึงพอใจ โดยที่ลูกค้าเก่าซื้อเพิ่มขึ้น 5-10% ในปีแรก และซื้อเพิ่มเติม 10-30% ในปีถัดมา และจำนวนลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้น 10-40% ในปีถัดมา
- 5) ส่งผลให้ ยอดขายเพิ่มขึ้น 20-50% และในบางบริษัทเพิ่มขึ้นมากถึง 100% ภายในเวลา 2 ปี
- 6) จากทั้ง 5 ข้อข้างต้นส่งผลให้ กำไรเพิ่มขึ้น 10-30% ในปีแรก และ 20-60% ในปีถัดมา
- 7) ประสิทธิภาพทั้ง 6 ข้อข้างต้นมีความยั่งยืน เนื่องจาก กระบวนการและวิธีปฏิบัติงานต่างๆ ทั่วทั้งองค์กรได้รับการออกแบบใหม่ให้มีคุณภาพโดยเน้นที่

- 7.1) ทำให้ถูกต้องตั้งแต่ขั้นตอนแรก
- 7.2) ยกเลิกงานที่ไม่จำเป็น เช่น การตรวจสอบ การทำซ้ำ การเฝ้าระวัง
- 7.3) รวบหรือลดงานที่ทำซ้ำซ้อนกันให้เหลือเพียงขั้นตอนเดียว
- 7.4) เปลี่ยนไปใช้วิธีการอื่นที่ทำงานง่ายกว่า ได้ผลดีกว่า
- 7.5) สลับลำดับการทำงานใหม่
- 7.6) ย้ายการทำงานบางอย่างออกไปทำนอกกระบวนการ
- 7.7) ปฏิบัติงานหลายอย่างขนานกันไปพร้อมๆกัน

8) โดยผ่านการดำเนินกิจกรรมปรับปรุงคุณภาพงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ผ่านช่องทาง การบริหารเชิงมุ่ง การปรับปรุงแบบนิทานเรื่องควีซีและไคเซ็น การบริหารกระบวนการข้ามสายงานและการออกแบบใหม่-ปรับปรุง-ตั้งมาตรฐานกระบวนการปฏิบัติงานประจำ พนักงานและผู้บริหารทั่วองค์กร มีความรู้ความเข้าใจสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของตนเองอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

9) พร้อมทั้ง เพิ่มพูนความรู้เชิงวิชาการและวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการทำงานที่ตนเองรับผิดชอบ อันเป็นผลงานจาการระดมสมองของทีมงานและค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆด้วยตนเอง ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมปรับปรุงคุณภาพงานดังกล่าวในข้อ 8

10) พร้อมทั้ง ได้พัฒนาทักษะในการคิดอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน และทักษะการวิเคราะห์เชิงสถิติ ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมปรับปรุงคุณภาพงานดังกล่าวในข้อ 8

11) พร้อมทั้ง ได้พัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ อันได้แก่ การสื่อสาร การจูงใจคน และการทำงานเป็นทีม ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมปรับปรุงคุณภาพงานดังกล่าวในข้อ 8

12) ผู้บริหารและพนักงานทั่วทั้งองค์กร มีความสุขสนุกสนาน ความสุขใจ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน จากการร่วมมือกันเรียนรู้และคิดค้นเพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานต่างๆร่วมกัน ดังกล่าวในข้อ 8

13) ผู้บริหารและพนักงานทั่วทั้งองค์กร ได้ปรับเปลี่ยน ค่านิยม (ทัศนคติหรือวัฒนธรรม) ในการทำงาน ดังนี้ จาก ผลิตสินค้าตามใจชอบ(Production-Out) เป็นผลิตสินค้าตามความต้องการของลูกค้าและตลาด(Market-In) จาก ทำงานตามใจชอบ (Working-Out) เป็น ทำงานตามความต้องการของกระบวนการงานถัดไป (Next Processes are Customers) จาก พึ่งพาการตรวจสอบในขั้นตอนสุดท้ายและคอยแก้ไขงานเมื่อมีปัญหา (Final Inspection)เป็นเอาใจใส่การปรับปรุงกระบวนการโดยทำให้ถูกต้องตั้งแต่ขั้นตอนแรกๆและการตั้งมาตรฐาน(Process & Standardization) และจาก แก้ปัญหาเฉพาะหน้า (Remedy) เป็น เน้นการป้องกันมิให้ปัญหาเกิดซ้ำ(Prevention)

การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพตามที่นักวิชาการหมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มุ่งเน้นคุณภาพในการดำเนินงานให้เกิดความพึงพอใจแก่ชุมชนโดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชนมุ่งสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีม มีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของ มีการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยิ่งรัก น้ำใจทหาร (2533) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในระดับที่เทียบเท่าระดับประถมศึกษาผลการวิจัยแสดงว่า ด้านการบริหารการศึกษา โรงเรียนมีขั้นตอนในการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน ได้รับงบประมาณจากการบริจาค หลักสูตรเน้นหนักทางด้านพุทธศาสนา มีคู่มือประกอบการสอน มีการเตรียมครูให้เข้าใจหลักสูตรโรงเรียนมีครูจำนวนเพียงพอ มีสื่อการสอน จุดมุ่งหมายและแนวทางการจัดกิจกรรม กำหนดโดยผู้บริหารและคณะครูวางแผนล่วงหน้าตลอดปี มีการแจ้งจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลนักเรียนทราบทุกครั้ง ใช้การสอบข้อเขียน สอบปฏิบัติ และการตรวจผลงานของนักเรียน ผู้นิเทศและติดตามผล คือ ผู้อำนวยการและครูในโรงเรียน อาคารสถานที่มีเพียงพอ ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ประเสริฐ อรุณรัตน์ (2534) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการบริหารงานโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำแนกตามทัศนคติของผู้บริหาร” ความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อศึกษาระดับปัญหาการบริหารงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามทัศนคติของผู้บริหาร จำแนกตามสถานภาพของผู้บริหารและภาคภูมิศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างของการศึกษา ประกอบด้วย ศึกษาธิการจังหวัด จำนวน 53 คน ศึกษาธิการอำเภอ จำนวน 189 คน และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 228 รูป/คน ซึ่งสุ่มตัวอย่างจากทั่วประเทศ โดยประเมินค่าตามทัศนคติของผู้บริหารเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานด้านบุคคล ด้านวิชาการ ธุรการและการเงิน กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ และงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผลการวิจัย พบว่าภาคเหนือ เห็นว่าปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านวิชาการ และด้านธุรการและการเงิน ส่วนอีก 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านวิชาการ และด้านธุรการและการเงิน ส่วนอีก 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ภาคกลาง เห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านธุรการและการเงิน ส่วนอีก 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ภาคใต้ เห็นว่าปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 6 ด้าน

สุภาพร มากแจ้ง (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่าการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ปัจจุบัน แยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาแห่งชาติ ทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านการจัดการ งบประมาณ การบริหาร

หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหารและครูสอน ตลอดจนสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพสุจริตการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษาผู้ประสงค์จะเป็นศาสนทายาทและผู้บวชตามประเพณี

ทัศนันท์ โบราณมูล (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านบุคคล ด้านธุรการและการเงิน ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านกิจการนักเรียน และด้านการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนโดยรวมและรายด้าน และเพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงาน โดยส่วนรวมและรายด้าน จำแนกตามทัศนคติของผู้บริหารและครูผู้สอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 431 รูป/คน ผลการวิจัย พบว่า (1) ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นว่าสภาพการบริหารงานโดยรวมและรายด้านโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ ด้านกิจการนักเรียน ด้านวิชาการ ด้านบุคคล ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านธุรการและการเงิน (2) ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นว่าปัญหาการบริหารงานโดยรวมและรายด้านโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เรียงตามลำดับ ดังนี้คือ ด้านธุรการและการเงิน ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านกิจการนักเรียน และด้านบุคคล (3) เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อสภาพและปัญหาการบริหารงาน โดยส่วนรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สุรเชษฐ์ หนูเอี่ยม (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาค 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาค 1 กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นผู้บริหารและครูผู้สอนของศูนย์ฯ จำนวน 102 ศูนย์ จำนวน 192/คน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาค 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านบุคลากร มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ คณะกรรมการบริหารไม่มีเวลาในการประชุมเพื่อวางแผนการทำงาน รองลงมาผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ คณะกรรมการบริหารขาดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนภายในศูนย์ ด้านวิชาการ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยครูส่งรายงาน ผลการเรียนของนักเรียนได้ไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด มีปัญหาเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ครูไม่ได้จัดทำแผนการสอน ด้านธุรการและการเงิน มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณ

จากทางราชการ ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาค 1 ระดับนโยบาย แนวทางการพัฒนา ศูนย์ควรสนับสนุนครูผู้สอน
ให้ได้รับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการสอนและการจัด
กิจกรรม และคณะกรรมการควรมีลักษณะการทำงานเป็นทีม ระดับบริหาร แนวทางการพัฒนา ควร
มีการติดตามและประเมินผลหลักสูตรและควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ สภาพปัจจุบัน และแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ วิธีดำเนินการวิจัยที่เสนอในบทนี้ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 4 หน ได้แก่ หนเหนือ จำนวน 1,046 ศูนย์ หนตะวันออก จำนวน 2,122 ศูนย์ หนกลาง จำนวน 472 ศูนย์ และหนใต้ จำนวน 131 ศูนย์ รวมจำนวนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งสิ้น 3,763 ศูนย์

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้น (Multi-stage Sampling) โดยมีขั้นตอนการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างและขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากจากประชากรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั้ง 4 หน ได้แก่ หนเหนือ หนตะวันออก หนกลางและหนใต้ ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หนกลางซึ่งประกอบไปด้วย 23 จังหวัด 472 ศูนย์

ขั้นที่ 2 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) ใช้ค่าความเชื่อมั่น 95% มีความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 215 ศูนย์

ขั้นที่ 3 กำหนดสัดส่วนจำแนกตามจังหวัด 23 จังหวัดในหนกลางเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 215 ศูนย์

ขั้นที่ 4 สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากตามรายชื่อกลุ่มตัวอย่างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามที่กำหนดสัดส่วนที่ได้ในขั้นที่ 3

ขั้นที่ 5 กำหนดผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คณะกรรมการบริหารศูนย์ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ฯ หรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายธุรการหรือเลขานุการศูนย์ฯ ศูนย์ละ 1 คน

รวมทั้งสิ้น 215 คน กลุ่มที่ 2 ครูผู้สอน ประกอบด้วยครูผู้สอน ศูนย์ละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 215 คน
ขั้นตอนการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างและขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างมีรายละเอียด ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตารางแสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หนกลาง

จังหวัด	จำนวนศูนย์		จำนวนผู้ให้ข้อมูล		
	ประชากร	กลุ่ม ตัวอย่าง	คณะกรรมการ บริหารศูนย์ฯ	ครูผู้สอน	รวม
กรุงเทพมหานคร	65	30	30	30	60
นนทบุรี	50	24	24	24	48
ปทุมธานี	5	2	2	2	4
สมุทรปราการ	10	5	5	5	10
อยุธยา	90	41	41	41	82
อ่างทอง	5	2	2	2	4
สระบุรี	3	1	1	1	2
ลพบุรี	36	16	16	16	32
สิงห์บุรี	3	1	1	1	2
ชัยนาท	15	7	7	7	14
อุทัยธานี	20	9	9	9	18
ชลบุรี	6	3	3	3	6
ระยอง	15	7	7	7	14
จันทบุรี	18	8	8	8	16
ตราด	4	2	2	2	4
นครปฐม	19	9	9	9	18
สุพรรณบุรี	6	3	3	3	6
กาญจนบุรี	6	3	3	3	6
สมุทรสาคร	23	10	10	10	20
ราชบุรี	12	5	5	5	10

ตารางที่ 4 (ต่อ) ตารางแสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หนกลาง

จังหวัด	จำนวนศูนย์		จำนวนผู้ให้ข้อมูล		
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ	ครูผู้สอน	รวม
เพชรบุรี	34	15	15	15	30
สมุทรสงคราม	11	5	5	5	10
ประจวบคีรีขันธ์	16	7	7	7	14
รวม	472	215	215	215	430

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) เพื่อกำหนดแนวทางในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์

การสร้างแบบสอบถามมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ที่เป็นอยู่จริงของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่

ขั้นที่ 2 การกำหนดนิยามปฏิบัติการ

การกำหนดนิยามปฏิบัติการประกอบไปด้วย

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมายถึง ศูนย์ที่จัดการเรียนรู้ การเผยแผ่ อบรม ปลุกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนในส่วนภูมิภาคที่ได้จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550

การบริหารศูนย์ในรูปลักษณะใหม่ หมายถึง การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ โดย (1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (2) การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน (3) การรักษาวัฒนธรรมไทย (4) การฟื้นฟูบทบาทวัด และ (5) การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ

การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึงกระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำในการกำหนดนโยบายและแผน รวมทั้งการประเมิน และร่วมรับประโยชน์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและร่วมมือในการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนตัดสินใจการคิดริเริ่มดำเนินจัดกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองมีการประเมิน ศักยภาพและความต้องการของตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อยอดความคิดระหว่างสมาชิกของชุมชน

การรักษาวัฒนธรรมไทย หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมในสังคมไทย ดำเนินตามวิถีไทยทั้งในด้านความเชื่อ ศิลปะ ประเพณีในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

การฟื้นฟูบทบาทวัด หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นแกนนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนบนพื้นฐานแห่งหลักธรรมของศาสนา แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นศูนย์รวมใจของชุมชน สร้างสรรค์สังคม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ หมายถึง กระบวนการที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มุ่งเน้นคุณภาพในการดำเนินงานให้เกิดความพึงพอใจแก่ชุมชนโดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชนมุ่งสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีม มีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของ มีการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

กรรมการบริหารศูนย์ หมายถึง ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการหรือรองผู้อำนวยการฝ่ายธุรการหรือเลขานุการที่ทำหน้าที่ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนนักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบไปด้วย ครูสอนวิชาธรรมศึกษาและวิชาสามัญ

ขั้นที่ 3 การกำหนดรูปแบบเครื่องมือ

ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีคำถามจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน วุฒิสูงสุดทางการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา

วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ มีลักษณะเป็น แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้แสดงเป็นตารางจำนวนข้อคำถามตามกรอบแนวคิดทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดและด้านการการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตารางจำนวนข้อคำถามตามกรอบแนวคิดทั้ง 5 ด้าน

กรอบแนวคิด	จำนวนข้อ
ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	9 ข้อ
ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน	8 ข้อ
ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย	10 ข้อ
ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด	9 ข้อ
ด้านการการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ	11 ข้อ

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมแล้วนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และการใช้ภาษาในข้อคำถาม โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจำนวน 4 ท่าน ดังนี้ (รายชื่อผู้เชี่ยวชาญแสดงไว้ในภาคผนวก ก)

1. นักวิชาการด้านศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 2 ท่าน
2. นักวิชาการด้านบริหารการศึกษา จำนวน 2 ท่าน

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ใช้ดัชนี IOC (Item Objective Congruence) โดยมีลักษณะการให้คะแนนคือ

ให้คะแนนเท่ากับ + 1 หมายถึง แน่ใจว่าถูกต้องสอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด

ให้คะแนนเท่ากับ 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด

ให้คะแนนเท่ากับ - 1 หมายถึง ยังไม่ถูกต้องไม่สอดคล้องไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวัดค่าความตรงเชิงเนื้อหา IOC ต้องมีค่ามากกว่า 0.5 ($IOC > 0.5$) ซึ่งจะเป็นที่ยอมรับได้ว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้นำผลการให้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา IOC จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายข้อและคัดเลือกข้อรายการที่มีค่า IOC ที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.25 -1 และได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถาม ผู้วิจัยจึงได้นำปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 19 มีนาคม – 17 เมษายน 2558 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้วิจัยทำจดหมายเสนอคณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการออกหนังสือขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

2) ส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยจากคณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ และครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง บางศูนย์ฯ อยู่ใกล้ผู้วิจัยเดินทางไปด้วยตนเองและในศูนย์ที่อยู่ในจังหวัดที่ไกลผู้วิจัยดำเนินการส่งทางไปรษณีย์โดยแนบซองเปล่าติดแสตมป์และกำหนดเวลานัดหมายการส่งแบบสอบถามคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์

3) ผลการตอบกลับแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้รับแบบสอบถามคืนจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 392 ฉบับ จากแบบสอบถามที่ส่งทั้งสิ้น 500 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 78.4 ซึ่งมีปริมาณเพียงพอที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ดีในการทำวิจัยในครั้งนี้

4) นำแบบสอบถามที่ได้คืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถามพบว่าแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ มีจำนวนทั้งสิ้น 356 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 71.20 จากแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด 500 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ นำมาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแต่ละข้อ แล้วนำมาแปลความหมายนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย

ในการแปลความหมายแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แปลความหมายโดยใช้เกณฑ์พิจารณาของ บุญชม ศรีสะอาด (2535) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง มีสภาพในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง มีสภาพในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง มีสภาพในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง มีสภาพในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง มีสภาพในระดับน้อยที่สุด

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นแล้วเรียงลำดับโดยใช้ดัชนี PNI_{modified} (สุวิมล ว่องวานิช, 2548) ซึ่งเกณฑ์ของการกำหนดลำดับความต้องการจำเป็น ได้แก่

- 1 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมสูง
- 0 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมต่ำ

นำประเด็นสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นไปสัมภาษณ์โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่านเพื่อกำหนดแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ ต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ สภาพปัจจุบัน และแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามลำดับของวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่

ตอนที่ 3 แนวทางในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ การดำรงตำแหน่งปัจจุบันในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง ดังนี้

ตารางที่ 6 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

	รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	219	66.00
	หญิง	113	34.00
	รวม	332	100.00
ตำแหน่ง	คณะกรรมการบริหารศูนย์	173	17.46
	ครูผู้สอน	159	47.89
	รวม	332	100
อายุ (เกิน 6 เดือนขึ้นไปถือเป็น 1 ปี)	ต่ำกว่า 30 ปี	19	52.11
	31 -40 ปี	75	22.59
	41-50 ปี	77	23.19
	51 ปีขึ้นไป	161	48.50
	รวม	332	100.00

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ระดับการศึกษา (อายุ	ต่ำกว่าปริญญาตรี	52	15.66
(เกิน 6 เดือนนับเป็น	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	127	38.25
1 ปี)	ปริญญาโท	133	40.06
	ปริญญาเอก	20	6.03
	รวม	332	100.00
ประสบการณ์การ	น้อยกว่า 1 ปี	2	0.60
ดำรงตำแหน่ง (เกิน 6	1-5 ปี	133	40.06
เดือนนับเป็น 1 ปี)	6-10 ปี	167	50.30
	มากกว่า 20 ปี	30	9.04
	รวม	332	100.00

จากตารางที่ 6 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 66.00 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.06 รองลงมาคือวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 38.25 ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ 51 ปีขึ้นไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.50 รองลงมาคืออายุ 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.19 มีประสบการณ์การดำรงตำแหน่งปัจจุบันในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ 6 – 10 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.30 รองลงมาคือประสบการณ์การดำรงตำแหน่งปัจจุบันในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.06 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 17.46

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่

ตารางที่ 7 สรุปสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่

การบริหาร ศพอ. ในรูปลักษณะใหม่	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		PNI _{Modified}	ลำดับ
	(D)		(I)			
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
การบริหารแบบมีส่วนร่วม	3.64	1.00	3.95	0.94	0.086	1
การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน	3.80	0.92	4.04	0.11	0.064	2
การรักษาวัฒนธรรมไทย	4.28	0.77	4.40	0.69	0.029	5
การฟื้นฟูบทบาทวัด	4.16	0.82	4.31	0.80	0.036	3
การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ	4.00	0.95	4.12	0.92	0.030	4
รวม	3.99	0.26	4.17	0.19	0.046	

จากตารางที่ 7 พบว่าสภาพปัจจุบันของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.99$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย ($\bar{x} = 4.28$) รองลงมาคือด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด ($\bar{x} = 4.16$) และด้านการบริหารแบบการมีส่วนร่วมมีส่วนร่วมมุ่งเน้นคุณภาพ ($\bar{x} = 4.00$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 3.64$)

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย ($\bar{x} = 4.40$) รองลงมาคือด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด ($\bar{x} = 4.31$) และด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ ($\bar{x} = 4.12$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 3.95$)

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ในภาพรวม พบว่า ทุกด้านมีความต้องการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (0) ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม (PNI_{Modified} = 0.086) รองลงมาคือ ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน (PNI_{Modified} = 0.064) และด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด (PNI_{Modified} = 0.036) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย (PNI_{Modified} = 0.029)

ตารางที่ 8 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	สภาพ		สภาพ		PNI _{Modified}	ลำดับ
	ปัจจุบัน (D)		ที่พึงประสงค์ (I)			
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดให้มีผู้แทนของสมาชิกในชุมชนมี โอกาสเข้าร่วมเป็นกรรมการบริหาร ศูนย์ฯ	3.73	0.99	4.01	0.91	0.075	6
2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นำความต้องการของชุมชนมาใช้เป็น ข้อมูลในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายในการดำเนินงานของศูนย์ฯ	3.76	0.88	4.02	0.86	0.070	7
3. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายและ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่พึง ประสงค์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร	3.56	1.14	3.91	1.03	0.100	2
4. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการประชาสัมพันธ์ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายการทำงานของศูนย์ฯ ให้ บุคลากรและชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจน	3.50	1.00	3.90	1.02	0.129	1
5. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนด นโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนว ทางการทำงานร่วมกัน	3.77	0.98	4.02	0.93	0.067	9
6. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นำแผนงานที่ร่วมกันกำหนดมาใช้เพื่อ การดำเนินงานพัฒนางานของศูนย์ฯ อย่างจริงจัง	3.70	0.96	4.09	0.92	0.096	3

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	สภาพ		สภาพ		PNI _{Modified}	ลำดับ
	ปัจจุบัน (D)		ที่พึงประสงค์ (I)			
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
7. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ประเมินการทำงานภายในศูนย์ฯ	3.50	1.06	3.83	0.95	0.085	5
8. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้บุคลากรมีการ ทบทวนการดำเนินงานของศูนย์ฯ ร่วมกันเพื่อนำไปพัฒนาแผนการ ดำเนินงานในปีถัดไป	3.68	0.95	3.99	0.88	0.086	4
9. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนในการบริหารจัดการและร่วมรับ ประโยชน์	3.50	1.02	3.74	1.00	0.069	8
รวม	3.99	0.26	4.17	0.19	0.086	

จากตารางที่ 8 พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใน รูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.99$) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัด ให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน ($\bar{x} = 3.77$) รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำความต้องการของชุมชนมาใช้เป็น ข้อมูลในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ($\bar{x} = 3.76$) และ ศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำแผนงานที่ร่วมกันกำหนดมาใช้เพื่อการดำเนินงานพัฒนางานของ ศูนย์ฯ อย่างจริงจัง ($\bar{x} = 3.70$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์มีการประชาสัมพันธ์ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายการทำงานของศูนย์ฯ ให้บุคลากร และ ชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจน ($\bar{x} = 3.50$) และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชน มีส่วนร่วมประเมินการทำงานภายในศูนย์ฯ ($\bar{x} = 3.50$) และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิด โอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการและร่วมรับประโยชน์ ($\bar{x} = 3.50$)

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำแผนงานที่ร่วมกันกำหนดมาใช้เพื่อการดำเนินงานพัฒนางานของศูนย์ฯ อย่างจริงจัง ($\bar{x} = 4.09$) รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำความต้องการของชุมชนมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ($\bar{x} = 4.02$) และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน ($\bar{x} = 4.02$) ซึ่งมีคะแนนเท่ากัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการและร่วมรับประโยชน์ ($\bar{x} = 3.74$)

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม พบว่า ทุกข้อมีความต้องการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (0) ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประชาสัมพันธ์ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายการทำงานของศูนย์ ให้บุคลากรและชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจน ($PNI_{Modified} = 0.129$) รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่พึงประสงค์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ($PNI_{Modified} = 0.100$) ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน ($PNI_{Modified} = 0.067$)

ตารางที่ 9 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา
อาทิตยในรูปลักษณะใหม่ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน

ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของ ชุมชน	สภาพ ปัจจุบัน (D)		สภาพ ที่พึงประสงค์ (I)		PNI _{Modified}	ลำดับ
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
	10. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตยสนับสนุนให้ชุมชนร่วมกัน วางแผนและตัดสินใจจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ฯ	3.57	0.99	3.85		
11. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตยส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจ ความต้องการจำเป็นและประเมิน ศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลใน การตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน	3.47	0.98	3.87	0.90	0.115	1
12. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตยยอมรับการตัดสินใจของชุมชน ในการเสนอให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อ พัฒนาชุมชน	3.82	0.87	3.97	0.85	0.039	6
13. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตยจัดแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ ตามที่ชุมชนร่วมกัน กำหนด	3.84	0.88	4.14	0.80	0.079	2
14. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตยจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ ให้ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	3.94	0.89	4.13	0.84	0.047	5
15. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตยให้ความช่วยเหลือและร่วมมือ ในงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่าง เต็มที่ตามความต้องการของชุมชน	4.04	0.88	4.27	0.81	0.055	3

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน	สภาพ ปัจจุบัน (D)		สภาพ ที่พึงประสงค์ (I)		PNI _{Modified}	ลำดับ
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
16. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายตามความพร้อมและความจำเป็นที่ชุมชนกำหนด	3.93	0.86	4.12	0.83	0.049	4
17. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของศูนย์ฯ	3.77	1.01	3.98	0.92	0.055	3
รวม	3.80	0.92	4.04	0.11	0.064	

จากตารางที่ 9 พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างเต็มที่ตามความต้องการของชุมชน ($\bar{x} = 4.04$) รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลายตามความพร้อมและความจำเป็นที่ชุมชนกำหนด ($\bar{x} = 3.93$) และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของศูนย์ฯ ($\bar{x} = 3.77$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการจำเป็นและประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน ($\bar{x} = 3.47$)

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างเต็มที่ตามความต้องการของชุมชน ($\bar{x} = 4.27$) รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในศูนย์ฯ ตามที่ชุมชนร่วมกันกำหนด ($\bar{x} = 4.14$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการจำเป็นและประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน ($\bar{x} = 3.87$)

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการจำเป็นและประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน ($PNI_{Modified} = 0.115$) รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ ตามที่ชุมชนร่วมกันกำหนด ($PNI_{Modified} = 0.079$) ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยอมรับการตัดสินใจของชุมชนในการเสนอให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ($PNI_{Modified} = 0.039$)

ตารางที่ 10 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย

ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย	สภาพ		สภาพ		$PNI_{Modified}$	ลำดับ
	ปัจจุบัน (D)		ที่พึงประสงค์ (I)			
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
18. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์การส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน	4.19	0.77	4.30	0.82	0.025	5
19. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณค่าและคุณธรรมในวัฒนธรรมของชุมชน	4.23	0.79	4.30	0.80	0.015	7
20. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนอย่างต่อเนื่อง	4.22	0.76	4.38	0.70	0.037	3
21. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่ชุมชน	4.36	0.79	4.50	0.73	0.031	4
22. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรม ปลูกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง	4.52	0.68	4.56	0.69	0.009	8

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย	สภาพ		สภาพ		PNI _{Modified}	ลำดับ
	ปัจจุบัน (D)		ที่พึงประสงค์ (I)			
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
23. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมแก่ผู้เรียนและชุมชนได้ฝึกฝนความมีระเบียบวินัย	4.21	0.82	4.39	0.744	0.043	1
24. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยแก่ผู้เรียนและชุมชน	4.24	0.73	4.35	0.82	0.025	5
25. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนและชุมชนคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน	4.26	0.83	4.44	0.71	0.043	1
26. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีไทยโดยสอดแทรกเรื่องการทำดีตามหลักศาสนา	4.37	0.65	4.48	0.64	0.024	6
27. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูบุคคลที่ทำความดีของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง	4.17	0.91	4.33	0.83	0.038	2
รวม	4.28	0.78	4.40	0.69	0.048	

จากตารางที่ 10 พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.28$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$) รองลงมาอยู่ในระดับมาก คือ ศูนย์ศึกษาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีไทยโดยสอดแทรกเรื่องการทำดีตามหลักศาสนา ($\bar{x} = 4.37$) และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่ชุมชน ($\bar{x} =$

4.36) ตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูบุคคลที่ทำความดีของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.17$)

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรม ปลูกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.56$) และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่ชุมชน ($\bar{x} = 4.50$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับมาก คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีไทยโดยสอดแทรกเรื่องการทำดีตามหลักศาสนา ($\bar{x} = 4.48$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์การส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ($\bar{x} = 4.30$) และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณค่าและความตระหนักในวัฒนธรรมของชุมชน ($\bar{x} = 4.30$)

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนและชุมชนคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมแก่ผู้เรียนและชุมชนได้ฝึกฝนความมีระเบียบวินัย ($PNI_{Modified} = 0.043$) รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูบุคคลที่ทำความดีของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง ($PNI_{Modified} = 0.038$) ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรม ปลูกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง ($PNI_{Modified} = 0.009$)

ตารางที่ 11 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบาทบาวัด

ด้านการฟื้นฟูบาทบาวัด	สภาพ		สภาพ		PNI _{Modified}	ลำดับ
	ปัจจุบัน (D)		ที่พึงประสงค์ (I)			
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
28. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้วิชาการต่างๆ และฝึกอบรมด้านศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและชุมชน	4.30	0.72	4.39	0.82	0.043	6
29. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัด เป็นแหล่งปลูกฝังถ่ายทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนและชุมชน	4.18	0.80	4.27	0.77	0.042	7
30. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่เยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการงานอาชีพแก่ชุมชน	3.97	0.89	4.12	0.82	0.055	4
31. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เรียบร้อยสะอาดร่มรื่นเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน	4.05	0.79	4.27	0.80	0.100	1
32. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาศักยภาพบุคลากรในวัดให้พร้อมต่อการสงเคราะห์ชุมชน	4.05	0.84	4.31	0.80	0.096	2

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด	สภาพ		สภาพ		PNI _{Modified}	ลำดับ
	ปัจจุบัน (D)		ที่พึงประสงค์ (I)			
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
33. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดกิจกรรมตามเทศกาลอย่างต่อเนื่องเพื่อดึงชุมชนเข้าวัด	4.28	0.88	4.42	0.74	0.070	3
34. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดช่วยกันเผยแพร่หลักธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ชุมชน	4.24	0.73	4.39	0.75	0.051	5
35. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของศูนย์ฯปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	4.26	0.85	4.34	0.87	0.036	8
36. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เชิดชูวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ให้เป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติตนแก่ชุมชน	4.10	0.86	4.26	0.86	0.051	5
รวม	4.16	0.82	4.31	0.80	0.060	

จากตารางที่ 11 พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้วิชาการต่างๆ และฝึกอบรมด้านศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและชุมชน ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดกิจกรรมตามเทศกาลอย่างต่อเนื่องเพื่อดึงชุมชนเข้าวัด ($\bar{x} = 4.28$) และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของศูนย์ฯปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{x} = 4.26$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่เยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการงานอาชีพแก่ชุมชน ($\bar{x} = 3.97$)

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.31$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดกิจกรรม ตามเทศกาลอย่างต่อเนื่องเพื่อดึงชุมชนเข้าวัด ($\bar{x} = 4.42$) รองลงมาคือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ร่วมมือกับวัดเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้วิชาการต่างๆ และฝึกอบรมด้านศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและ ชุมชน ($\bar{x} = 4.39$) และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดช่วยกันเผยแพร่หลักธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ชุมชน ($\bar{x} = 4.39$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่เยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการงานอาชีพแก่ ชุมชน ($\bar{x} = 4.12$)

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้ เรียบร้อย สะอาดร่มรื่นเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน ($PNI_{Modified} = 0.100$) รองลงมา คือ ศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาศักยภาพบุคลากรในวัดให้ พร้อมต่อการสงเคราะห์ชุมชน ($PNI_{Modified} = 0.096$) ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของศูนย์ฯ ปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดี ($PNI_{Modified} = 0.036$)

ตารางที่ 12 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบมุ้งเน้นคุณภาพ

ด้านการบริหารแบบมุ้งเน้น คุณภาพ	สภาพ ปัจจุบัน (D)		สภาพ ที่พึงประสงค์ (I)		PNI _{Modified}	ลำดับ
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
	37. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำผลสำรวจความต้องการของชุมชนมาเป็นข้อมูลในการบริหารงานของศูนย์ฯ	3.88	0.96	4.09		
38. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์บริหารงานโดยมีการวางแผน ดำเนินงานต่างๆ รวมทั้งตรวจสอบและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง	3.90	0.95	4.06	0.92	0.027	6
39. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการจัดทำมาตรฐานการทำงานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ	3.87	1.04	4.00	0.94	0.020	7
40. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมจิตสำนึกของชุมชนในการเป็นเจ้าของศูนย์ฯร่วมกัน	4.00	0.99	4.17	0.89	0.034	4
41. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ อื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ความร่วมมือระหว่างกัน	4.09	0.94	4.10	0.89	0.004	9

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ	สภาพ		สภาพ		PNI _{Modified}	ลำดับ
	ปัจจุบัน (D)		ที่พึงประสงค์ (I)			
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
42. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความเป็นอิสระในการทำงานของทีมงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้	4.05	0.88	4.15	0.95	0.032	5
43. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก้ไขปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน	3.97	0.93	4.12	0.90	0.027	6
44. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาและยกระดับการดำเนินงานของศูนย์ฯ	4.03	0.97	4.09	0.99	0.011	8
45. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีตามแผนพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง	4.04	0.95	4.22	0.88	0.057	2
46. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	4.16	0.86	4.16	0.92	0.001	10
47. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เผยแพร่ผลการดำเนินงานและความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของศูนย์ฯ แก่ชุมชน	4.03	0.94	4.19	0.86	0.067	1
รวม	4.00	0.95	4.12	0.92	0.028	

จากตารางที่ 12 พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ($\bar{x} = 4.16$) รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ อื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ความร่วมมือระหว่างกัน ($\bar{x} = 4.09$) และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความสำคัญในการทำงานของทีมงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ($\bar{x} = 4.05$) ตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการจัดทำมาตรฐานการทำงานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ ($\bar{x} = 3.87$)

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.12$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีตามแผนพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.22$) รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมจิตสำนึกของชุมชนในการเป็นเจ้าของศูนย์ฯ ร่วมกัน ($\bar{x} = 4.17$) และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ($\bar{x} = 4.16$) ตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการจัดทำมาตรฐานการทำงานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ ($\bar{x} = 4.00$)

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพพบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เผยแพร่ผลการดำเนินงานและความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของศูนย์ฯ แก่ชุมชน ($PNI_{Modified} = 0.067$) รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีตามแผนพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ($PNI_{Modified} = 0.057$) ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ($PNI_{Modified} = 0.001$)

ตารางที่ 13 ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 1</u></p> <p>“การบริหารแบบมีส่วนร่วมก็ต้องหลายฝ่ายร่วมด้วยช่วยกันก็คือ ถ้าจะบริหารแบบใหม่เลยก็ต้องกำหนดชุมชนมีส่วนร่วมว่าทำจริงๆ หลักๆ ของชุมชนที่เราเรียกกันก็ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน หรือชุมชนนั้นๆ จะพูดให้ตรงเลยก็คือ บ้านหมายถึงผู้ปกครอง วัดหมายถึงพระสงฆ์ ส่วนโรงเรียนหมายถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์ การบริหารแบบมีส่วนร่วมก็ต้องกำหนดรูปแบบมีส่วนร่วมในลักษณะไรบ้าง เช่น ผู้ปกครองจะมาร่วมอย่างไร และผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์จะมีส่วนร่วมอย่างไร เพราะหลักใหญ่ในการทำงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ก็คือวัดและพระ เพราะฉะนั้นวัดต้องดึงบ้านเข้ามา ดึงโรงเรียนเข้ามาโดยให้มีส่วนร่วม โดยวัดต้องสำรวจและสรรหว่าบ้านมีศักยภาพในด้านใดบ้าง และโรงเรียนมีศักยภาพด้านใดบ้างถ้าจะให้มีส่วนร่วมนะ หลังจากนั้นนัดประชุมทั้งบ้านวัดและโรงเรียน เพื่อให้มีหน้าที่กันทุกฝ่าย กำหนดหน้าที่ มอบงานในส่วนที่วัดได้เห็นแล้วว่าบ้านและโรงเรียนมีศักยภาพ”</p>	<p>ผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้ปกครอง พระสงฆ์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์ มีการกำหนดหน้าที่และการมอบหมายงาน</p>

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	<p>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 2</p> <p>“การบริหารแบบมีส่วนร่วมของ ศพอ. นั้นก็มีส่วนดีซึ่งต้องอาศัยหลายๆ ฝ่าย เช่น ชาวบ้านนักเรียนในโรงเรียนแล้วก็ครู อาจารย์ในโรงเรียนนะ ต้องร่วมด้วยช่วยกัน นะปัจจุบันนี้ก็อาศัยโรงเรียนเป็นหลักแล้ว เพราะว่าก็ต้องมาปรับเอาในทางที่เป็นไปได้ โดยเฉพาะ ศพอ. นี้ บางครั้งนักเรียนมาเรียนแล้วมาไม่ถึงโรงเรียนหรือกลับแล้วก็ไม่ถึงบ้าน อย่างนี้ก็ต้องอาศัยโรงเรียนเป็นหลักและวัดก็ต้องเข้าไปประสานอีกที ปัจจุบันนี้ ชาวบ้านหรือชุมชนยังไม่ค่อยเข้าใจเท่าที่ควร เช่น ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ทางวัดต้องชี้แจงเพื่อมาร่วมด้วยช่วยกัน ต้องอธิบายให้เค้าเข้าใจนะ โดยเฉพาะถ้าเค้าเข้าใจเราก็จะได้งบประมาณมาช่วยในการบริหาร ศพอ. สนับสนุนงบประมาณได้บ้าง”</p>	<p>ผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ชาวบ้าน นักเรียนในโรงเรียน ครูอาจารย์ในโรงเรียน โดยใช้โรงเรียนเป็นแกนนำ</p>
	<p>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 3</p> <p>“ในอดีตของการบริหาร ศพอ. ที่ผ่านมามีไม่ได้มีความรู้เรื่องนี้ จึงมีการประชุมและอบจากจากภาครัฐกันหลายรอบในหลายปีที่ผ่านมา ก็ทำให้ ศพอ. เข้าใจหลักการและบทบาทการบริหารตรงนี้มากขึ้น เพราะวัดหรือ ศพอ. เองไม่สามารถที่จะอยู่ได้ด้วยตัวเองหรืออาจมีการดำเนินงานเป็นไปด้วยความไม่ราบรื่นเนื่องจากขาดปัจจัยสนับสนุนในทุกด้าน</p>	<p>ผู้มีส่วนร่วมคือทุกคนในชุมชนเพราะทุกคนในชุมชนคือผู้รั้ประโยชน์โดยตรงและการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p>

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่
ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	<p>การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความสำคัญมากเพราะว่าลูกหลานของเค้าได้เข้ามาเรียนในศูนย์ ถ้าชุมชนไม่ให้การร่วมมือแล้วการดำเนินงานของ ศพอ. จะเป็นสิ่งที่ยากมากเลย ในส่วนของการมีส่วนร่วมอีกทางหนึ่ง คือ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น อบต., อบจ. นี้จะ เป็นหน่วยที่มาร่วมส่งเสริม สนับสนุนได้เป็นอย่างมาก เพราะเค้าก็ต้องพัฒนาชุมชนของเค้าให้เจริญครบทุกด้าน”</p>	
	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 4</u></p> <p>“ประเด็นคือ เราต้องทำให้เค้าเห็นว่าเรา นี้ทำประโยชน์ให้เขา เขาต้องมีส่วนร่วมแน่นอนอยู่แล้ว เพราะเราทำให้ลูกเค้านะ ไข่ใหม่เพราะฉะนั้นเค้าต้องมีส่วนจ่าย แต่ จะไปพูดว่าจ่ายโดยตรงนี้ มัน ก้อดูอะไร เราทำเพื่อการกุศล คือ พุดง่ายๆ ว่าของฟรีมันไม่มีนะ ถึงแม้ว่าเราทำเพื่อการกุศลแต่รายได้ของวัดที่ได้เข้ามา เช่น การปฏิบัติธรรมซึ่งชาวบ้าน ก็ต้องจ่ายอยู่แล้ว ต้องทำให้เค้าตระหนักการที่เค้า ต้องมาจ่าย เช่น อาหาร หรือซื้ออะไรเข้าโรงครัวก็แล้วแต่ การมีส่วนร่วมของชาวบ้านเราต้องดึงเข้ามา ต้องมีกิจกรรม ทำให้ชาวบ้านเขารู้สึกว่าเขามีส่วนร่วม แล้วเราก้อมาคุยกับชาวบ้านทั้งหมดก็คน มีการประชุมชาวบ้าน แล้วถามว่าหนึ่ง หลักการ ต้องมีส่วนร่วมที่แน่นอน สองรูปแบบการมีส่วนร่วม จะ</p>	<p>ต้องชี้ให้ผู้มีส่วน ร่วมเห็นประโยชน์ และมี ส่วน ร่วม รับผิดชอบในการ ดำเนินงาน</p>

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	<p>เป็นรูปแบบไหนต้องให้เค้าคัดเลือกกรรมการเข้ามา แล้วก็ให้เค้าตัดสินใจว่าจะมีกรรมการเท่าไรดี กรรมการมาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมหาทุน เราไม่ใช่คนหน้าเงิน แต่ว่ามันมีความจำเป็นที่ต้องหา การมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์โดยตรง กับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ถ้าไม่ทำไม่เขาต้องมาเกี่ยว เขาก็จะได้หน้าด้วย ได้งานด้วย เช่น เด็กห้าร้อยคนมาผนวกเป็นภาระของสุขภาพประจำตำบลต้องมีรายงานผนวก เขาต้องมีหน้าที่มาตรวจทุกอาทิตย์ มันเป็นผลงาน อย่าง อบต. อาจจะมาดูแลให้น้ำให้ท่า มาดูแลความปลอดภัย มาดูแลคมนาคม ในพื้นที่ ก้อเป็นหน้าที่ซึ่งเขาก็จะมีผลงานหรือจะเล่นแร่แปรธาตุ จัดงบประมาณอย่างไรก็สุดแท้แต่ เราก้เป็นหลัก เพียงแต่ให้เขามามีส่วนร่วม ฝ่ายตำรวจก็เชิญเขามา ให้มารับรู้มาดูแลความปลอดภัย เขาก็จะมีเนื้องานนะ เราก้ไม่ได้ถือเป็นการรบกวน เพียงแต่เราเชิญเข้ามาดูแล”</p>	

ตารางที่ 14 ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่
ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน	<p>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 1</p> <p>“การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชนคิดว่ายากนะในปัจจุบัน เพราะการตัดสินใจส่วนใหญ่นั้น ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือมากกว่าที่จะมาช่วยในการบริหารเอง”</p>	ชุมชน นิยมให้ ความร่วมมือเป็นบางครั้ง
	<p>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 2, 3 และ 4</p> <p>“ในประเด็นนี้จะพูดรวมไปกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพราะเป็นประเด็นหนึ่งของการร่วมตัดสินใจ”</p>	

ตารางที่ 15 ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ การรักษาวัดนธรรมไทย

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
การรักษา วัดนธรรมไทย	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 1</u></p> <p>“ในปัจจุบันนี้วัดก็มีการเชิญชวนหรือจัดกิจกรรมให้ชาวบ้านเข้าวัดมากขึ้นนะ คิดว่าการรักษาวัดนธรรมไทย การฝึกมารยาทไทย ที่ทำกันอยู่จริงๆ ยังน้อยและขาดหายไป ควรให้เยาวชนให้มาฝึกปฏิบัติกันมากๆ พร้อมทั้งต้องทำให้ผู้นำในท้องถิ่นเห็นความสำคัญมากๆ ในการปลูกฝังให้ชุมชนรู้จักคุณค่าของตัวเอง โดยแสดงออกในทางประเพณีปฏิบัติ เป็นต้นในส่วนอื่นๆ ต้องเชิญชวนให้ชาวบ้านที่อยู่ใกล้วัดมาร่วมอุโบสถศีลในวันพระ แต่ชาวบ้านนิยมมาเข้าเย็นกลับ ไม่ชอบที่จะค้างวัด หรือจัดสวดมนต์เฉพาะวันเสาร์อาทิตย์ ซึ่งชาวบ้านเองก็ให้ความร่วมมืออย่างดี ทางวัดต้องการสร้างอาคารที่เอื้ออำนวยความสะดวกของผู้ที่มาปฏิบัติธรรมด้วย”</p>	<p>ควรมีการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง และเพิ่มขึ้นโดยการแสดงให้ดูเป็นตัวอย่างโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง</p>
	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 2</u></p> <p>“แนวทางการรักษาวัดนธรรมไทยที่ดิงาม นั้น เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมไม่ได้หยุดนิ่งเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ลองดูง่ายๆ ชีวิตนธรรม การแต่งกายของคนรุ่นอายุ 52 กับ 25 แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง วัฒนธรรมอาจเหมาะสมกับแค่ยุคสมัยหนึ่ง แต่อาจไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในอีกยุคหนึ่งก็ได้ แต่ไม่ได้ถึงการที่เราจะละทิ้งวัฒนธรรมเดิมนะ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลมาจากลักษณะบางอย่างไม่ตอบสนองความต้องการของบาง</p>	

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
การรักษาวัฒนธรรมไทย	<p>กลุ่มบางพวก แต่เราควรมีแกนการอนุรักษ์วัฒนธรรมกันบ้าง คือ วัดต้องมีบทบาทสำคัญเพราะในอดีตวัดคือศูนย์กลางหลายๆ อย่างทั้งศิลปะ วัฒนธรรมนี้วัดก็เป็นศูนย์กลางทั้งนั้น ดังนั้นต้องมีการรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมและแพร่หลาย นอกจากจัดรวบรวมแล้วควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนและเอกชนตลอดจนหน่วยงานของรัฐเห็นความสำคัญและตระหนักว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องของทุกคนที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน การบริการด้านความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอีกด้วยเพราะวัดนี้แหละคือรากฐานของสังคมที่มีมายาวนาน”</p>	ใช้วัดเป็นศูนย์กลาง มีการรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ มีการรณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบ
	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 3</u></p> <p>“การธำรงรักษารากฐานของสังคมไทยเป็นการบอกว่าเราคือใครมีที่มาที่ไปอย่างไร ถ้าถามว่าสำคัญหรือเปล่านั้นวัฒนธรรมก็ให้ลองคิดว่าถ้ามีคนแปลกหน้ามาที่บ้านเราแล้วเราถามว่า คุณเป็นใคร มาจากไหนแต่คนแปลกหน้าบอกไม่ได้ว่าเป็นใครมาจากไหน เราก็ไม่ต้องรับแล้ว นี่คือตัวอย่างง่ายๆ ศพอ. นี้เป็นศูนย์การรักษาวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง อยู่ในท้องถิ่นจริงๆ อยู่ในวัด ในเมือง ในชนบท คือเป็นรากเหง้าของเราจริงๆ ทางภาครัฐต้องส่งเสริม ต้องหาแนวทางอย่างไรให้มีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนมาช่วยสังคมเข้มแข็งก็คือเริ่มจากให้เด็กซึมซับสิ่งที่ดีเข้าไป”</p>	ใช้ ศพอ. เป็นศูนย์การรักษาวัฒนธรรม และให้ทุกภาคส่วนเป็นแนวร่วม

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่
การรักษาวัฒนธรรมไทย	<p>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 4</p> <p>“ทุกคนต้องรักษาวัฒนธรรมไทย เพราะว่าเด็กรุ่นใหม่ไม่เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยแล้ว ทำแต่เรื่องเสื่อมเสียต่างๆ แต่ไม่รักษาวัฒนธรรมที่ดีงามเอาไว้ จริงๆ เคยพูดว่า วัฒนธรรมไทยเป็นแบบรูปแบบๆ มันเป็นรูปแบบเกี่ยวกับยุคสมัย วัฒนธรรมมีเรื่องเปลี่ยนแปลงไปตลอด คนในสังคมนั้นเป็นผู้กำหนด คนสมัยนี้บอกคนยุคก่อนทำไมอยู่ล้ำสมัยยังนี้ แต่คนเก่าๆ ก็มองทำไมไม่รักษา แต่เด็กรุ่นใหม่ไม่รักษา ไปรักษาอย่างไรมันคนละยุคคนละสมัย ฉะนั้นจะให้รักษาต้องให้รู้คุณค่าหรือเป็นประโยชน์นั่นเอง อนุรักษ์วัฒนธรรมของเรามันคืออย่างไรต้องให้เข้าใจนะ ถ้าไม่เข้าใจก็จะไม่เห็นความสำคัญเลย จะไม่เห็นประโยชน์ความสำคัญของวัฒนธรรมเลย ฉะนั้นเราต้องให้เขาเข้าใจวัฒนธรรมโดยผู้ใหญ่ต้องทำให้เห็นเป็นรูปแบบว่ามันเป็นแบบนี้จริงๆ”</p>	<p>คนในสังคมนั้นเป็นผู้กำหนดวัฒนธรรม ต้องแสดงให้เห็นความสำคัญประโยชน์และคุณค่า โดยมีตัวแบบจากผู้ใหญ่</p>

ตารางที่ 16 ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ การฟื้นฟูบทบาทวัด

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
การฟื้นฟูบทบาทวัด	<p>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 1</p> <p>“เราควรจะพาเด็กเข้าวัด มาในช่วงวันหยุด ช่วงปิดเทอม เชื่อมโยงมีพระเข้ามาสอนเรื่องวิธีการปฏิบัติให้โดยตรงหรือการจะเข้ามารักษาศีลแปด การทำบุญ สวดมนต์ อาจจะมีการประกวดให้รางวัล ผูกให้เด็กสวดมนต์ วิธีการที่ทำให้เด็กอยากสวดมนต์ อันนี้คือเทคนิคที่คนไม่ค่อยจะคิด คือเด็กก็ยังไม่รู้ว่าดีหรืออะไรแต่ สวดซิ สวดแล้วได้รางวัล เค้าอาจจะยังไม่รู้ประโยชน์หรือ แต่มันจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ภายในตัวเค้าเอง โดยใช้รางวัลเป็นตัวล่อ วัดก็จะสามารถที่จะเป็นที่เลี้ยงได้โดยการฝึกสวดมนต์ นะ หาเจ้าภาพมาให้รางวัล เช่น อาจจะเป่าปากกา ดินสอ หรือจะเป็นรางวัลที่เด็กชอบ แล้วเวลาเด็กแข่งขันก็ให้เจ้าภาพเค้ามาดูด้วย นะ เป็นเทคนิค แต่ก่อนผมก็ไม่ค่อยเห็นความสำคัญหรือค่าของเราที่ประกวดสวดมนต์ ไม่มีแพชชั่น แต่มีรางวัลให้กับทุกคนแต่ของเราทุกคนได้หมด แต่มันคนละระดับ อันนี้คือเราจะให้วัดเค้าได้มีการฟื้นฟูบทบาทต่อเนื่อง เพื่อเด็กเหล่านี้เติบโตใน ศพอ. ได้ดี และวัดได้กลับมาเริ่มบทบาทเหมือนเหมือนในอดีต คือ เป็นศูนย์กลางของชุมชน”</p>	<p>การจูงใจโดยวิธีการต่างๆ มีการแข่งขันแต่ไม่เน้นแพชชั่น</p>

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
การฟื้นฟูบทบาทวัด	<p>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 2</p> <p>“วัดเป็นสถานศึกษา เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ทุกอย่างอย่างที่เรารู้ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ เดิมอยู่วัดทั้งหมดมีความสำคัญเป็นไปธรรมชาติ พอเรามาจัดตั้งโรงเรียนบทบาทการศึกษาไม่ได้อยู่ที่วัดเปลี่ยนไปอยู่ที่โรงเรียนแทน ที่สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูบทบาทของวัดวัดที่สำคัญก็คือบุคคล บุคคลก็คือพระสงฆ์ พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ถ้าวัดเป็นเจ้าภาพในการฟื้นฟูบทบาทด้านการศึกษาที่เริ่มจากการ ศพอ. ซึ่งเป็นรูปแบบเดียวที่วัดสามารถจัดได้”</p>	ใช้บทบาทของสงฆ์ในการฟื้นฟูบทบาท
	<p>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 3</p> <p>“การที่จะให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนเช่นเหมือนในอดีต จำเป็นต้องพัฒนาวัดในทุกๆ ด้าน โดยต้องเน้นเรื่องของการจัดกิจกรรมเป็นสำคัญเลยนะ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเพราะเราต้องทำวัดให้เป็นศูนย์รวมของชุมชนให้ได้ก่อน กิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชน ก็ต้องเป็นด้านศาสนาและวัฒนธรรม ถ้าพูดรวมๆ คือการให้บริการภายในวัดซึ่งได้แก่ การบำรุงรักษาวัด มีแบบแปลนแผนผัง รักษาความสะอาด ปลูกต้นไม้ร่มรื่น และมีบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดี สงบเป็นที่เลื่อมใสแก่ผู้เข้าวัด การทำวัตรสวดมนต์ การสมาทานศีล การฝึก</p>	วัดต้องมีรูปแบบการจัดการที่ชัดเจน มีการจัดกิจกรรม การให้บริการแก่ชุมชน มีการส่งเสริมด้านการศึกษาทางพระปริยัติ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
การฟื้นฟูบทบาทวัด	<p>อบรมต่างๆ ให้การศึกษาสนับสนุนผู้ที่อยู่ในวัดให้ได้รับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม การปฏิบัติธรรม ตลอดจนถึงวิชาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อความรู้ การจัดสถานที่ฝึกสมาธิวิปัสสนา ที่พักอาศัยคนตึกกะ เมรุ ที่เก็บพัสดุภัณฑ์ ศูนย์อบรมศีลธรรมหรือโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ก็ได้”</p>	
	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 4</u></p> <p>“ในปัจจุบันนี้วัดก็มีการเชิญชวนหรือจัดกิจกรรมให้ชาวบ้านเข้าวัดมากขึ้นนะ แต่ก็อาจเป็นเฉพาะบางวัดหรือบางที่ ถ้าเป็นวัดป่าหรือสายพระปฏิบัติก็จะเน้นกิจกรรมเรื่องการฝึกปฏิบัติอบรมสติ และมีการเชิญชวนเข้าร่วมปฏิบัติธรรมเน้นความสงบ แต่ในส่วนของวัดอื่นๆ ก็เป็นเรื่องกิจกรรมด้านสังคม และประเพณีรื่นเริงแถมด้วย อย่างเช่นบางวัดใน กทม. ก็มีการสอน กศน. ทั้ง ม.ต้นและ ม.ปลาย และมีการฝึกอาชีพให้กับผู้สนใจ ดังนั้นการฟื้นฟูบทบาทวัดจริงๆ อยู่ที่ เราต้องทำให้ครบองค์รวมได้แก่ การมีส่วนร่วมของฆราวาส การอบรมความเชื่อแก่ผู้ใหญ่อ การฟื้นฟูบทบาทของสงฆ์ และ การเยาวชนพัฒนาเยาวชน”</p>	<p>วัด ต้อง เป็น แหล่ง พัฒนา ทั้ง ด้าน จิตใจ และ ส่ง เสริม ด้าน การ ศึกษา ทั้ง สาย สามัญ และ การ ฝึก อาชีพ</p>

ตารางที่ 17 ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 1</u></p> <p>“หาก ศพอ. หรือวัดมีการปฏิบัติการจริงตั้งแต่ข้อแรกที่สัมภาษณ์และจนถึงข้อสุดท้ายมันก็คือคำตอบลงสู่การมุ่งเน้นที่คุณภาพอยู่แล้วนะ หากมีข้อผิดพลาดหรือมีอะไรติดขัดในการดำเนินงาน เราก็กลับมาดูที่กระบวนการดำเนินงานภายในของเราแล้วทำการปรับปรุงซะ โดยต้องให้ทุกคนที่อยู่ในองค์กรของเราได้มีส่วนร่วมทุกคนเลย”</p>	ทำงานโดยเน้นคุณภาพ ปรับปรุงกระบวนการ ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม
	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 2</u></p> <p>“ส่วนใหญ่แล้วการทำงานของ ศพอ. เราก็ทำเพื่อสร้างเมล็ดพันธุ์คือเยาวชนของเราโดยที่มุ่งหวังว่าเมื่อเขาโตขึ้นเขาจะเป็นคนดี คนเก่งของสังคม แต่เรายังขาดการตรวจสอบผลการดำเนินงานที่ผ่านๆ มา ตรวจสอบความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของงานและดูว่างานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ของงานหรือไม่ ดังนั้นเราต้องทบทวนว่างานที่เราทำนั้น มีประสิทธิภาพหรือไม่ และมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นอย่างไร ทบทวนว่ากิจกรรมต่างๆ ที่เป็นงานในความรับผิดชอบของเรามีการปฏิบัติที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องหรือไม่ เช่น เมื่อเกิดปัญหาเด็กไม่ยอมมาเรียน เรามีวิธีการหรือกิจกรรมที่จะจัดการกับปัญหานั้นอย่างไร โดยหากไม่มีในปัจจุบัน ก็จะต้องรีบดำเนินการกันแล้ว”</p>	มีการติดตาม outcome ได้แก่ มีการกำกับตรวจสอบติดตาม ผลผลิตของหน่วยงาน มีการตรวจสอบกระบวนการทำงาน มีระบบการจัดการปัญหาที่ดี

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ประเด็น	ความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่	สรุปแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่
การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 3</u></p> <p>“ถ้าจะบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ ต้องทำให้ครบวงจร คิดว่าหัวใจสำคัญ คือ การปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกด้านมีคุณภาพ โดยมุ่งหวังให้ผลเกิดกับนักเรียนใน ศพอ. และการบริการต้องมีคุณภาพตามความต้องการและความคาดหวังของชุมชน ถ้าทำไปทำมาแล้วเยาวชนในชุมชน ยังติดยาเพิ่มขึ้นหรือเป็นขโมยเป็นโจรหรือเป็นนักเลงหัวไม้ แล้วจะมีคุณภาพได้อย่างไร จริงไหม”</p>	<p>การบริหารแบบครบวงจร โดย การปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพตามความคาดหวังของชุมชน</p>
	<p><u>ผู้ให้สัมภาษณ์รายที่ 4</u></p> <p>“ทุกหัวข้อที่คุยกันมานั้นใจ คือ การทำงานแบบมุ่งเน้นคุณภาพแล้วละ เพราะทำอะไรให้ได้คุณภาพ ต้องทำทั้งหมดและต่อเนื่อง”</p>	<p>ต้องทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการฟื้นฟูบทบาทของวัด มีการรักษาวัฒนธรรม</p>

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยการวิจัยเรื่อง การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ในบทนี้จะกล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่
2. เพื่อกำหนดแนวทางในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเรื่อง การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หนกลาง ตามการแบ่งเขตการปกครองของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 จำนวน 472 ศูนย์ จาก 23 จังหวัด

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 215 ศูนย์ โดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) ใช้ค่าความเชื่อมั่น 95% มีความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มคณะกรรมการบริหารศูนย์ จำนวน 215 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ รองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ รองผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ และเลขานุการศูนย์ฯ และกลุ่มครูผู้สอน จำนวน 215 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอนวิชาสามัญ และครูผู้สอนวิชาศาสนา รวมผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้นจำนวน 430 คน โดยใช้วิธีการสุ่มการสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น (Multi-stage Sampling)

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการส่งแบบสอบถามไปถึงโรงเรียนเอกชนนอกระบบในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ กลุ่มคณะกรรมการบริหารศูนย์และกลุ่มครูผู้สอน ได้รับแบบสอบถามคืนมาคิดเป็นร้อยละ 77.20 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ทำการวิเคราะห์ โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติวิเคราะห์เพื่อแจกแจงค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ โดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 ข้อมูล สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ใช้สถิติวิเคราะห์เพื่อแจกแจงค่าความถี่และหาค่าร้อยละ เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 3 ข้อมูล ข้อเสนอแนะและแนวทางในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่โดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.06 รองลงมาคือวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ 51 ปีขึ้นไปมากที่สุด รองลงมาคืออายุ 41 – 50 ปี มีประสบการณ์การดำรงตำแหน่งปัจจุบันในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 6 – 10 ปีมากที่สุด รองลงมาคือประสบการณ์การดำรงตำแหน่งปัจจุบันในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 1 – 5 ปี โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ปรากฏผลดังนี้

พิจารณาในภาพรวม

พบว่าสภาพปัจจุบันของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย รองลงมาคือด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดและด้านการบริหารแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมมุ่งเน้นคุณภาพตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย รองลงมาคือด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด และด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ในภาพรวม พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม รองลงมาคือ ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน และด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย

พิจารณารายด้าน

ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำความต้องการของชุมชนมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายในการดำเนินงานของศูนย์ฯ และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำแผนงานที่ร่วมกัน กำหนดมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนางานของศูนย์ฯ อย่างจริงจัง ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประชาสัมพันธ์ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายการทำงานของศูนย์ฯ ให้บุคลากรและชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจน และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมประเมินการทำงานภายในศูนย์ฯ และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการและร่วมรับประโยชน์

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำแผนงานที่ร่วมกัน กำหนดมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนางานของศูนย์ฯ อย่างจริงจัง รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำความต้องการของชุมชนมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายในการดำเนินงานของศูนย์ฯ และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกันซึ่งมีคะแนนเท่ากัน

ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการและร่วมรับประโยชน์

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประชาสัมพันธ์ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายการทำงานของศูนย์ ให้บุคลากรและชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจน รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่พึงประสงค์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน

ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน

พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างเต็มที่ตามความต้องการของชุมชน รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายตามความพร้อมและความจำเป็นที่ชุมชนกำหนด และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของศูนย์ฯ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการจำเป็นและประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างเต็มที่ตามความต้องการของชุมชน รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในศูนย์ฯ ตามที่ชุมชนร่วมกันกำหนด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการจำเป็นและประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูง

ที่สุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการจำเป็น และประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในศูนย์ฯ ตามที่ชุมชนร่วมกัน กำหนด ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยอมรับการตัดสินใจของชุมชนในการเสนอให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน

ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย

พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับมาก คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีไทยโดยสอดแทรกเรื่องการทำดีตามหลักศาสนาและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่ชุมชน ตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูบุคคลที่ทำความดีของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรม ปลูกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่ชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับมาก คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีไทยโดยสอดแทรกเรื่องการทำดีตามหลักศาสนาตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์ส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนและ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณค่าและความตระหนักในวัฒนธรรมของชุมชน

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนและชุมชนคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมแก่ผู้เรียนและชุมชนได้ฝึกฝนความมีระเบียบวินัย รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูบุคคลที่ทำความดีของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความ

ต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรม ปลูกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง

ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด

พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้วิชาการต่างๆ และฝึกอบรมด้านศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและชุมชนรองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดกิจกรรมตามเทศกาลอย่างต่อเนื่องเพื่อดึงชุมชนเข้าวัด และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของศูนย์ฯปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่เยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการงานอาชีพแก่ชุมชน

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดกิจกรรมตามเทศกาลอย่างต่อเนื่องเพื่อดึงชุมชนเข้าวัด รองลงมาคือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้วิชาการต่างๆ และฝึกอบรมด้านศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและชุมชน และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดช่วยกันเผยแพร่หลักธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่เยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการงานอาชีพแก่ชุมชน

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เรียบร้อย สะอาดร่มรื่นเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาศักยภาพบุคลากรในวัดให้พร้อมต่อการสงเคราะห์ชุมชน ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของศูนย์ฯปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ

พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นรองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ อื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ความร่วมมือระหว่างกันและ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความสำคัญเป็นอิสระในการทำงานของทีมงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการจัดทำมาตรฐานการทำงานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีตามแผนพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมจิตสำนึกของชุมชนในการเป็นเจ้าของศูนย์ฯ ร่วมกันและ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการจัดทำมาตรฐานการทำงานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ

จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพพบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เผยแพร่ผลการดำเนินงานและความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของศูนย์ฯ แก่ชุมชน รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีตามแผนพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 ข้อมูลข้อเสนอแนะและแนวทางในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่

ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

แนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากการสัมภาษณ์ พบว่าผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้ปกครอง พระสงฆ์ผู้บริหารสถานศึกษา

ครูอาจารย์ ชาวบ้านและนักเรียนในโรงเรียนเพราะเป็นผู้รับประโยชน์โดยตรงโดยมีการกำหนดหน้าที่ และการมอบหมายงานโดยใช้โรงเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแกนนำและหาการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและต้องชี้ให้ผู้มีส่วนร่วมเห็นประโยชน์และมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน ควรให้ทุกภาคส่วนและชุมชนมีส่วนร่วมประชุมเสนอแนะความคิดเห็น ร่วมกัน พร้อมมอบหมายงานในการบริหารจัดการศูนย์ของศูนย์ให้มากขึ้น เพื่อจะได้เป็นแนวทาง เดียวกัน ควรให้ชุมชน เข้ามาฝึกอบรมและมีส่วนร่วมทางด้านวิชาการ/วิชาชีพ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เปิดสอนกิจกรรมควบคู่กับการเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรมีชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งต้องเป็น ชุมชนคุณธรรมของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ควรจัดให้มีบุคลากรของศูนย์ประจำศูนย์ ย่อยเพื่อความสะดวกในการมาติดต่อของชุมชน ควรร่วมมือกับหน่วยงานต่างเพื่อเผยแพร่พุทธศาสนา ให้แพร่หลาย การมีส่วนร่วมควรมีความอิสระในการทำงานร่วมกันโดยมีการสรุปแนวทางในการ ทำงานไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน มีความเข้าใจตรงกันและยอมรับความคิดเห็นในที่ประชุม บุคลากร ของศูนย์ควรเกิดจากผู้มีอุดมการณ์เดียวกันร่วมกันเสียสละอุทิศเวลามาเป็นครูอาสาสมัครมีพระ อาจารย์ที่เป็นที่เคารพศรัทธาของชุมชนเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนงาน การจัดการศึกษาของศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรให้จัดตามหลักสูตร ป.1- ป.6 เรียนหนังสือพระพุทธศาสนา ม. 1-ม.3 ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการระดมทุนเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ ควรเน้นการประชาสัมพันธ์ให้แก่ชุมชน ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น

การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน

แนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการตัดสินใจ ด้วยตนเองของชุมชนจากการสัมภาษณ์พบว่า ชุมชนนิยมให้ความร่วมมือเป็นบางครั้ง ควรให้ศูนย์ สามารถแก้ปัญหาตัดสินใจเองได้โดยมีวิธีการบริหารจัดการให้งานสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ตัวแทนของ ชุมชนมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ภายในชุมชนควรเข้ามาฝึกอบรมเกี่ยวกับการเรียน การสอน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มากขึ้นกว่าเดิม ชุมชนควรให้การสนับสนุนกิจกรรม อย่างต่อเนื่องโดยเสียสละกำลังทรัพย์เลี้ยงอาหารกลางวันนักเรียนทุกวันอาทิตย์ติดต่อกันมาเป็น เวลานาน ควรมีส่วนร่วมมากขึ้นในการร่วมกันวางแผนและร่วมประเมินตามศักยภาพ ควรเน้นการทำ จิตใจให้สงบ ถ้าทุกคนจิตใจดี จิตใจสงบก็สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เมื่อมีการวางแผนร่วมกันแล้ว แต่บางศูนย์อาจมีความพร้อมไม่เท่ากันในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นจึงขอให้ศูนย์ พระพุทธศาสนาสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอแนะนำสิ่งที่จะช่วย สนับสนุนศูนย์ ให้ดีขึ้นและชุมชนให้การสนับสนุนแก่นักเรียนและพระสงฆ์ เรื่องอาหารกลางวันดูแล นักเรียนที่มาเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์การตัดสินใจด้วยตนเองในชุมชน

การรักษาวัฒนธรรมไทย

แนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทยจากการสัมภาษณ์พบว่า ควรมีการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังและเพิ่มขึ้นโดยการแสดงให้เห็นตัวอย่างมีตัวแบบจากผู้ใหญ่ใช้วัดเป็นหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์กลางต้องมีการรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ มีการรณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบและให้ทุกภาคส่วนเป็นแนวร่วม คนในสังคมนั้นเป็นผู้กำหนดวัฒนธรรมต้องแสดงให้เห็นความสำคัญประโยชน์และคุณค่า ควรสอดแทรกการรักษาวัฒนธรรมไทย เข้าไปในเนื้อหาที่สอนให้ความรู้ เผยแพร่ การรักษาวัฒนธรรม ควรให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีบทบาทมากขึ้นในการส่งเสริมและปลูกฝัง วัฒนธรรมไทยและ ขนบธรรมเนียมประเพณี ให้มากขึ้นกว่าเดิม ควรให้สอดแทรกเรื่องการรักษาวัฒนธรรมไทย เข้าไปในเนื้อหาที่เรียนด้วย ควรให้ศูนย์มาร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ควรสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เช่น การร้องเพลงส่งเสริมศีลธรรม การแสดงละครธรรมะ การสวดมนต์ การบรรยายธรรม และร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น ควรให้ทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการรักษาวัฒนธรรมและลงมือปฏิบัติเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมไทยควรมีการอบรมรักษาวัฒนธรรมไทยและจัดกิจกรรมค่านิยมหลัก 12 ประการ

การฟื้นฟูบทบาทวัด

แนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดจากการสัมภาษณ์พบว่า ต้องมีการจูงใจโดยวิธีการต่างๆ มีการแข่งขันแต่ไม่เน้นแพ้ชนะ โดยใช้ภาวะผู้นำของสงฆ์ในการฟื้นฟูบทบาท วัดต้องมีรูปแบบการจัดการที่ชัดเจน มีการจัดกิจกรรมการให้บริการแก่ชุมชน มีการส่งเสริมด้านการศึกษาทางพระปริยัติ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์ วัดต้องเป็นแหล่งพัฒนาทั้งด้านจิตใจและส่งเสริมด้านการศึกษาทั้งสายสามัญและการฝึกอาชีพ พระภิกษุสงฆ์ควรมีบทบาทในการดำเนินงานพระพุทธศาสนา ควรมีการเรียน การสอน ที่วัดให้มากที่สุด โดยจัดหาบุคลากรให้เพียงพอ พระภิกษุสงฆ์ที่ทำการสอนต้องได้รับการอบรมเทคนิควิธีการสอนที่น่าสนใจมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ผ่านการอบรมที่มีหลักสูตรเข้มข้น เน้นการปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงเน้นเนื้อหา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และวัด ควรทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้นมีการเชิญชวนคนทำวัดอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี มีสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมพิเศษอีกแห่งหนึ่ง เช่น มีการสวดมนต์ บูชาพระธาตุ เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆทางพระพุทธศาสนา ต้องมีกิจกรรมและกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น ควรให้วัดและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมาช่วยในเรื่องการเรียน การสอน เพราะทางศูนย์มีปัญหาเรื่องผู้สอนโดยให้ตัวแทนวัด ชุมชน และศูนย์ร่วมกันพัฒนาศูนย์ และให้วัดมีบทบาทในการเป็นผู้ประสานงาน โดยให้วัดเป็นที่ตั้ง พัฒนาวัด เก็บขยะ กวาดบริเวณวัด และ

ร่วมกิจกรรม วันสำคัญทางพุทธศาสนา ควรเชิญชวนเด็กที่ปิดภาคเรียน มาบวชภาคฤดูร้อนจะได้เผยแผ่พระธรรมพุทธศาสนา วัดควรปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจ 6 ข้อ อย่างเคร่งครัด ควรมีการปรับปรุงเรื่อง ด้านวัดในปัจจุบันมีการส่งเสริม ทุนการศึกษาแก่เยาวชนโดย ท่านเจ้าอาวาส มีการเข้าค่ายคุณธรรม ทางวัดควรมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยมีการประยุกต์แนวทางแบบเก่าให้ผสมผสานแบบใหม่ให้เกิดคุณภาพมากยิ่งขึ้น อยากให้ทางวัดจัดกิจกรรมนอกสถานที่ ร่วมกับคณะผู้บริหารและครู ให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วิชาต่างๆ ฝึกอบศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและชุมชน

การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ

แนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพจากการสัมภาษณ์พบว่า ต้องทำงานโดยเน้นคุณภาพ ปรับปรุงกระบวนการ ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม มีการติดตาม outcome ได้แก่ มีการกำกับตรวจสอบ ติดตาม ผลผลิตของหน่วยงาน มีการตรวจสอบกระบวนการทำงาน มีระบบการจัดการปัญหาที่ดี การบริหารแบบครบวงจร โดย การปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพตามความคาดหวังของชุมชน ควรมีการทดสอบเพื่อเก็บคะแนนในชั่วโมงที่เรียนสม่ำเสมอควรมีการสอนเสริมและสอนเสริมเพื่อให้ นักเรียนสอบผ่านและได้คะแนนมากขึ้นและมีการติดตามประเมินผล ติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนเน้นคุณภาพผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักเน้นสู่การปฏิบัติจริง ผู้บริหารศูนย์ควรให้อิสระทางความคิดแก่ผู้ปฏิบัติในเรื่องการจัดกิจกรรมต่างๆ แต่เป็นด้านการส่งเสริมศีลธรรมให้กับเด็กและเยาวชนที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ศูนย์การศึกษาวันอาทิตย์ วัด โรงเรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันสร้างความตระหนักให้กับทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ ควรมีการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้พัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ควรบริหารโดยมุ่งเน้นคุณภาพ สร้างบุคลากรให้มีประสิทธิภาพศักยภาพทำงานที่ได้รับมอบหมาย พยายามสร้างเหตุปัจจัยที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มคุณภาพให้มากขึ้น ควรควรทำกิจกรรมเน้นคุณภาพเพื่อให้เยาวชน และชุมชน ได้มีความกล้าแสดงออก ในทางพระพุทธศาสนา ควรมุ่งเน้น การปฏิบัติ ฝึกหัด และด้านวิชาการ ควรเน้นคุณภาพ นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง ทั้งด้านการปฏิบัติและด้านวิชาการมีการประชุมสรุปแนวทางการดำเนินงาน กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนมีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่โดยการวิเคราะห์ให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่และแนวทางแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ในภาพรวม มีดังนี้

สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับจากดัชนีความต้องการจำเป็นซึ่งทุกด้านมีค่าความต้องการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มอยู่ในเกณฑ์ต่ำตามลำดับได้แก่ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพและด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการปฏิบัติงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่ได้แสวงหากำไร แต่เกิดจากอุดมการณ์ในการที่จะปลูกฝังความดีให้กับผู้เรียน ซึ่งจะทำให้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อไปและยังเป็นการส่งเสริมในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนได้ศึกษาและรู้จักหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้ถูกต้องตามสมควรแก่วัย ซึ่งสอดคล้องกับ วิรพล โปธิ์เงิน (2552) ที่กล่าวว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นองค์กรหนึ่งที่พระสงฆ์จัดตั้งขึ้นมา เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียนให้การศึกษาอบรมประชาชนซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างในวันหยุดเรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แล้วนำมาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข นับเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งดำเนินการโดยพระภิกษุสงฆ์ ให้ความสนับสนุนภายใต้การอุปถัมภ์ของกรมการศาสนาผู้ซึ่งได้รับผลประโยชน์จากศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ก็คือ บุคคลในชุมชนอยู่แล้ว จึงทำให้ผลการวิจัยทั้งสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์รูปแบบใหม่อยู่ในระดับมาก และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับต่ำ แต่ควรมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นเพราะ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงยังส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาทางสังคมหลายประการกับเยาวชนและทำให้เด็กไทยมีพฤติกรรมเสี่ยงทางสังคมในระดับสูงขึ้น ซึ่งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งทางสังคมและเป็นประเภทหนึ่งของการศึกษา คือ เป็นการศึกษาแบบนอกระบบที่มีส่วนส่งเสริมเผยแผ่หลักธรรมพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม จัดการเรียนรู้อบรมปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน โดยใช้หลัก คือ (1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงวัฒนธรรม (2555) ที่กล่าวว่าควรมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความมี

ประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถพัฒนาศูนย์ฯ ในการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของประชาชน และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมยุคปัจจุบัน แนวคิดการจัดการแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชนในฐานะที่เป็นเจ้าของศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ รวมทั้งยังเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในปัจจุบัน การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยให้สมาชิกทุกคนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายและแผนงานแสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินและร่วมรับประโยชน์ เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบและความร่วมมือ นับเป็นกุญแจสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพของศูนย์ให้ประสบความสำเร็จ (2) การตัดสินใจด้านตนเองของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงวัฒนธรรม (2555) การให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเองในการจัดกิจกรรมภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยชุมชนจะต้องรู้จักประเมินตัวเองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก รู้ศักยภาพและความต้องการของตนเอง มีการเรียนรู้ สร้างสรรค์ปัญญาเสริมสภาพในการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้และความคิดระหว่างสมาชิกในสังคม ให้ชุมชนมีส่วนในการตัดสินใจริเริ่มและการดำเนินการต่างๆ ในชุมชนด้วยตนเองอย่างจริงจัง อันจะส่งผลดีต่อความเข้มแข็งและศักยภาพของชุมชน เกิดผลต่อการพัฒนาด้วยตนเองในระยะยาว เพราะสังคมไทยในอนาคตจะเป็นสังคมที่ประกอบด้วยชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่ประชาชนมีความสามารถในการไตร่ตรองแก้ปัญหาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการรู้เท่าทันในความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ อันเป็นสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งในเชิงประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจและการสืบสานสายใยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีชีวิตที่มั่นคง สันติ และสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนได้อย่างมั่นคง (3) การรักษาวัฒนธรรมไทย ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงวัฒนธรรม (2555) โดยชุมชนต้องช่วยสร้างสมดุลระหว่างความทันสมัยกับคุณค่าแบบไทยที่เน้นค่านิยมและจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา เช่น ความโอบอ้อมอารี ความซื่อสัตย์สุจริต การกินพอดีอยู่พอดีกลมกลืนไปกับธรรมชาติ ความปรองดองในการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ ความมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทน อดออม มุมนานะ ทำงานด้วยขันติธรรม ยึดมั่นในหลักธรรม เพื่อให้ชุมชนไทยสามารถดำรงอยู่ได้ในบริบทโลกอย่างสมศักดิ์ศรีและมีความก้าวหน้ามั่นคงอย่างยั่งยืน (4) การฟื้นฟูบทบาทวัด ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงวัฒนธรรม (2555) พระพุทธศาสนามีความผูกพันกับสังคมไทยมาแต่อดีต เรียกได้ว่าสังคมที่แท้คือสังคมพุทธ ที่มีวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรมจนเป็นเอกลักษณ์ไทยมาจนปัจจุบัน แม้กระแสค่านิยมและวัฒนธรรมตะวันตกจะเข้ามาส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตแต่รากฐานความเป็นพุทธยังคงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนไม่เสื่อมคลายเนื่องจากสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาและวัด เป็นทุนทางสังคมและเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศที่สามารถหล่อหลอมบุคคลให้เกิดการ

พัฒนาให้เป็นคนดีมีคุณธรรม วัดจึงเป็นกำลังสำคัญในการสร้างประเทศชาติให้อยู่เย็นเป็นสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม เสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชน ภายใต้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาที่ได้สร้างสมาชิกที่ดีให้แก่ชุมชน การพลิกฟื้นบทบาทของวัดโดยให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแกนสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมจึงเป็นแนวคิดที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืน และ(5) การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงวัฒนธรรม (2555) บริหารที่มุ่งเน้นคุณภาพ โดยสมาชิกทุกคนของชุมชนมีส่วนร่วมและมุ่งหมายผลสัมฤทธิ์ในระยะยาวด้วยการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ รวมทั้งการสร้างผลประโยชน์ต่อสังคมไทยโดยมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่เป็นรูปลักษณ์แห่งคุณภาพ

ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณ์ใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำความต้องการของชุมชนมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายในการดำเนินงานของศูนย์ฯ และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำแผนงานที่ร่วมกันกำหนดมาใช้เพื่อการดำเนินงานพัฒนางานของศูนย์ฯ อย่างจริงจัง ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประชาสัมพันธ์ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายการทำงานของศูนย์ ให้บุคลากรและชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจนและ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมประเมินการทำงานภายในศูนย์ฯ และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการและร่วมรับประโยชน์ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องของปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายการทำงานของศูนย์ ให้บุคลากรและชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจนและควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการร่วมกันกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายการทำงานของศูนย์ ซึ่งสอดคล้องกับ วิธนา กวีสมบุญ (2547) ที่กล่าวว่า ปรัชญาและเป้าหมาย คือ การค้นหาความเข้าใจในเรื่องการศึกษาทั้งหมด การตีความหมายโดยการใช้ความคิดรวบยอดทั่วไปที่จะช่วยแนะแนวทางในการเลือกจุดมุ่งหมายและนโยบายของการศึกษารวมถึงการวางแผนขององค์กรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมว่าสังคมคาดหวังให้โรงเรียนตอบสนองในด้านใดบ้างและปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียนยังเป็น ความเชื่อที่ผ่านการพัฒนาและตรวจสอบ จนกลายเป็นความเชื่อที่มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างเป็นระบบซึ่งเป็นที่กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา ทั้งนี้จากสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณ์ใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เมื่อ

พิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์นำแผนงานที่ร่วมกันกำหนดมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาของศูนย์ฯ อย่างจริงจัง รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์นำความต้องการของชุมชนมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายในการดำเนินงานของศูนย์ฯ และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีคะแนนเท่ากัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการและร่วมรับประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์มีการประชาสัมพันธ์ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย การทำงานของศูนย์ฯ ให้บุคลากรและชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจน รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่พึงประสงค์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกันกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน จะเห็นได้ว่าศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์ควรมีเพิ่มการประชาสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านเพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เพราะ ประโยชน์ของการประชาสัมพันธ์คือทำให้ผู้ร่วมรับประโยชน์ได้รับทราบและสามารถติดตามได้ทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ที่ได้กำหนดกรอบการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ดังที่กล่าวว่า การให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม (Total Involvement) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ จะเป็นศูนย์ฯ ที่ผู้บริหารและชุมชนทุกคนทุกระดับมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงสู่ “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์คุณภาพ” (Quality Center) การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม เพราะคนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญและทรัพยากรที่ทรงคุณค่าต่อความสำเร็จของศูนย์ฯ และจะต้องถือว่าคนในชุมชนเป็นผู้รู้ปัญหาและสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ดีที่สุด การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมนี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญเพราะจะทำให้ชุมชนมีความผูกพันกับงานที่ทำ มีความรู้สึกรักและเป็นเจ้าของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555) และแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมควร ได้แก่ ผู้ปกครอง พระสงฆ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ ชาวบ้านและนักเรียนในโรงเรียนเพราะเป็นผู้รับประโยชน์โดยตรงโดยมีการกำหนดหน้าที่และการมอบหมายงานโดยใช้โรงเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์เป็นแกนนำและหาการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและต้องชี้ให้ผู้มีส่วนร่วมเห็นประโยชน์และมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคลดั่งที่

กล่าวเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงในการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งสอดคล้องกับ(กระทรวงวัฒนธรรม, 2555) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถพัฒนาศูนย์ฯ ในการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของประชาชนและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมยุคปัจจุบัน แนวคิดการจัดการแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชนในฐานะที่เป็นเจ้าของศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ รวมทั้งยังเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในปัจจุบัน การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารและจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยให้สมาชิกทุกคนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายและแผนงาน แสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินและร่วมรับประโยชน์ เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบและความร่วมมือ นับเป็นกุญแจสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพของศูนย์ให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ผู้ปกครอง ชุมชน เอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และยังสอดคล้องกับ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ที่กล่าวว่าสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ (Vision) ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจะต้องเปิดใจกว้างและคิดว่าสถานศึกษามีใช่แหล่งความรู้เพียงแห่งเดียว แต่มีความรู้ที่อยู่ล้อมรอบสถานศึกษานั้นยังมีอีกมากมาย การยอมรับว่าภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นมีคุณค่าจะเป็นหนทางที่ทำให้สถานศึกษาเปิดรับการบูรณาการระหว่างภูมิความรู้ของสถานศึกษาและภูมิความรู้จากชาวบ้านเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง ในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาที่สอนด้านเทคโนโลยีได้มีการประดิษฐ์เครื่องใช้สอดคล้องกับการดำรงชีวิต

การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน

สภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างเต็มที่ตามความต้องการของชุมชน รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายตามความพร้อมและความจำเป็นที่ชุมชนกำหนด และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของศูนย์ฯ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการจำเป็นและประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษา

พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างเต็มที่ ตามความต้องการของชุมชน รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในศูนย์ฯ ตามที่ชุมชนร่วมกันกำหนด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการจำเป็นและประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้จะเป็นเพราะการตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการด้วยตนเองของชุมชนคือการที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาที่มีหน้าที่รับผิดชอบพิจารณาซึ่งใจไตร่ตรองตัดสินใจเลือกและสั่งการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่เห็นว่าดีที่สุดในทางใดทางหนึ่งจากทางเลือกหลายๆ ทางหรือการเลือกทางดำเนินการปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติ และมีวิธีการแก้ปัญหาให้วินิจฉัยมากกว่าหนึ่งทางเสมอ ที่มักเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ยุ่ยากสลบซับซ้อนเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการและบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ สมคิด บางโม (2550) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติซึ่งมีหลายทางเป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่าง เพื่อความสำเร็จตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ในทางปฏิบัติการตัดสินใจมักเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ยุ่ยากสลบซับซ้อน และมีวิธีการแก้ปัญหาให้วินิจฉัยมากกว่าหนึ่งทางเสมอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วินิจฉัยปัญหาว่าจะเลือกสั่งการปฏิบัติ โดยวิธีใดจึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุดและบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น และ ชนงกรณ์ กุณชลบุตร (2547) กล่าวว่า การตัดสินใจทางการจัดการ หมายถึงการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งการทำการเลือกทางเลือกใดจากหลายทางเลือกเพื่อให้แผนการบรรลุวัตถุประสงค์นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ บรรยงค์ ไตยินดา (2548) กล่าวว่า การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจ หมายถึงการที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาพิจารณาตัดสินใจและสั่งการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะการวินิจฉัยสั่งการจะเป็นการเลือกทางเลือกดำเนินการที่ดีที่สุดในบรรดาทางเลือกหลายๆ ทาง จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความต้องการจำเป็นและประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในศูนย์ฯ ตามที่ชุมชนร่วมกันกำหนด ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยอมรับการตัดสินใจของชุมชนในการเสนอให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ดังนั้นชุมชนควรให้ศูนย์สามารถแก้ปัญหาตัดสินใจเองได้โดยมีวิธีการบริหารจัดการให้งาน

สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีโดยมีตัวแทนของชุมชนให้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในชุมชน และ ชุมชนควรเข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการเรียนการสอน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้มากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555) ที่กล่าวว่า การให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเองในการจัดกิจกรรมภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (Community Center) โดยชุมชนจะต้องรู้จักประเมินตัวเองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก รู้ศักยภาพและความต้องการของตนเอง มีการเรียนรู้ สร้างสรรค์ปัญญามีเสรีภาพในการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้และความคิดระหว่างสมาชิกในสังคมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจริเริ่มและการดำเนินการต่างๆ ในชุมชนด้วยตนเองอย่างจริงจัง อันจะส่งผลดีต่อความเข้มแข็งและศักยภาพของชุมชน เกิดผลต่อการพัฒนาด้วยตนเองในระยะยาวเพราะสังคมไทยในอนาคตจะเป็นสังคมที่ประกอบด้วยชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่ประชาชนมีความสามารถในการไตร่ตรองแก้ปัญหาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการรู้เท่าทันในความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ อันเป็นสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งในเชิงประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจและการสืบสานสายใยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีชีวิตที่มั่นคง สันติ และสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนได้อย่างมั่นคง นอกจากนี้ผู้วิจัยคิดว่าการตัดสินใจนั้น ต้องเป็นกระบวนการของข้อมูลที่จำเป็นต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดและถูกต้อง เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำ หรือปัญหาที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ อีกทั้งปัญหาที่ต้องร่วมมือถึงการมีส่วนร่วมระดมสมองช่วยแก้ไขและตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งแบ่งเป็นมีโครงสร้าง ไม่มีโครงสร้างและกึ่งโครงสร้าง ส่วนการตัดสินใจที่สำคัญก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้ทำการวิเคราะห์ปัญหา ประเด็นปัญหา ทางเลือกและสภาพการณ์ที่ทำการตัดสินใจพิจารณาถึงการกำหนดปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุ จากนั้นก็ต้องกำหนดทางเลือก กลั่นกรองวิเคราะห์และประเมินผล มุ่งสู่วัตถุกรรมใหม่บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างสูงสุด

ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย

สภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับมาก คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีไทย โดยสอดแทรกเรื่องการทำดีตามหลักศาสนาและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่ชุมชน ตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูบุคคลที่ทำความดีของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ศูนย์ศึกษา

พระพุทธศาสนาวินิจฉัยกิจกรรม ปลุกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง
 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยกิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่
 ชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับมากคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัย
 กิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีไทยโดยสอดแทรกเรื่องการทำดีตามหลักศาสนาตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ
 ที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยเป็นศูนย์การส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของ
 ชุมชนและ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยกิจกรรมที่ปลุกฝังคุณค่าและความตระหนักใน
 วัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความ
 ต้องการจำเป็นในการดำเนินชีวิต เพื่อตอบสนองความต้องการความสุข ความสะดวกสบายในชีวิตใน
 เรื่องต่างๆ จนมีผลทำให้เกิดความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งสอดคล้องกับ
 ฌรงค์ เส็งประชา (2541) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมช่วยให้มนุษย์สะดวกสบายขึ้น ช่วยแก้ปัญหาและ
 สนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ มนุษย์พ้นจากอันตรายและสามารถเอาชนะธรรมชาติได้ เพราะ
 มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย วัฒนธรรมช่วยเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอัน
 เดียวกัน และสังคมที่มีวัฒนธรรมเดียวกันย่อมจะมีความผูกพันเป็นพวกเดียวกัน เป็นเครื่องแสดง
 เอกลักษณ์ของชาติ ชาติที่มีวัฒนธรรมสูงย่อมได้รับการยกย่อง และเป็นหลักประกันความมั่นคงของ
 ชาติเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขโดยเฉพาะอย่าง
 ยิ่งชาติหรือสังคมที่มีเอกภาพทางวัฒนธรรม ช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองเรื่องราว โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งถ้าชาตินั้นมีรูปแบบของการดำเนินชีวิตที่ดี มีทัศนคติในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมยึดมั่นใน
 หลัก ขยัน ประหยัด อุตุน ความมีระเบียบวินัยที่ดี มีเทคโนโลยีที่มีคุณภาพช่วยในการทำกิจกรรม
 ต่างๆ สังคมนั้นก็จะเจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้ เณรมาลัย ราชภัฏวาริช (2544) กล่าวถึงความสำคัญ
 ของวัฒนธรรมที่มีต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ว่ามนุษย์สามารถคิดสร้างวัฒนธรรมเพื่อตอบสนอง
 ความต้องการจำเป็น คือความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ความต้องการปัจจัยสี่ประการ คือ อาหาร
 เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ส่วนวัฒนธรรมที่สนองความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ วิธีการ
 หาอาหาร วิธีการปรุงอาหาร วิธีการปลูกสร้างบ้านเรือน วิธีการทำเครื่องนุ่งห่ม วิธีการบำบัดโรคภัยไข้
 เจ็บ รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้สำหรับวิธีการนั้นๆ ความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความ
 ต้องการความรักความอบอุ่น ความมั่นคงทางจิตใจ ความรื่นเริงบันเทิงใจ ส่วนของวัฒนธรรมที่สนอง
 ความต้องการทางจิตใจคือ ศาสนา ความเชื่อ การละเล่นรื่นเริงต่างๆ ความต้องการทางสังคม ได้แก่
 ความต้องการที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น เป็นสังคมส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สนองความต้องการด้านนี้ ก็คือ กฎ
 ข้อบังคับความประพฤติระหว่างบุคคลรวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่จะทำให้ชีวิตกลุ่ม
 ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และจากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษา
 พระพุทธศาสนาวินิจฉัยในรูปลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความ
 ต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยกิจกรรมให้ผู้เรียนและชุมชน

คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมแก่ผู้เรียนและชุมชนได้ฝึกฝนความมีระเบียบวินัย รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูบุคคลที่ทำความดีของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรม ปลูกฝังความกตัญญูต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างหล่อหลอม บุคลิกภาพทางสังคมให้กับสมาชิกกลุ่มเพื่อนสนิท มีอิทธิพลในการถ่ายทอดแบบแผน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม การกระทำบางอย่างให้กับบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มที่จะรับมาไว้เป็นแต่ละส่วนของตนและสร้างขึ้นมาเป็นบุคลิกภาพโดยไม่รู้ตัว กลุ่มจะถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับสมาชิกของกลุ่ม ได้แก่แบบแผนหรือวิธีการแลกฎเกณฑ์การดำเนินชีวิต ทำให้สมาชิกแต่ละคนได้รับการหล่อหลอมบุคลิกภาพแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม เช่น การมีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสในสังคมชนบทไทย ซึ่งสอดคล้องกับ มหาลัทธิสุโขทัยธรรมาธิราช (2530) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เกิดความเป็นปึกแผ่น จงรักภักดี และอุทิศให้กับสังคม ทำให้สังคมมีความอยู่รอดและเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญและเชิดชูเกียรติของบุคคลและประเทศชาติแสดงถึงบุคลิกลักษณะประจำชาติและดำรงความเป็นชาติไทย เป็นเครื่องกลมกลืนจิตใจมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข เป็นเครื่องช่วยให้คนไทยภูมิใจในชาติไทยในการสร้างสัมพันธ์กับนานาชาติ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันและนำมาปรับใช้กับสังคมไทย ดังนั้นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรจะต้องมีแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการรักษาวัฒนธรรมไทย โดยต้องสอดแทรกการรักษาวัฒนธรรมไทยเข้าไปในเนื้อหาที่สอน และขยายไปสู่การปฏิบัติที่เพิ่มมากขึ้น ควรมีการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังและเพิ่มขึ้นโดยการแสดงให้ดูเป็นตัวอย่างมีตัวแบบจากผู้ใหญ่ใช้วัดเป็นหรือศูนย์ศึกษา ขึ้น ควรให้ทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการรักษาวัฒนธรรมและลงมือปฏิบัติเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมไทยควรมีการอบรมรักษาวรรณธรรมไทยและจัดกิจกรรมค่านิยมหลัก 12 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับมหาลัทธิสุโขทัยธรรมาธิราช (2530) ที่กล่าวว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนไทยโดยการศึกษา ค้นคว้าและการวิจัยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งที่มีการรวบรวมไว้แล้วและยังไม่ได้ศึกษาเพื่อทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตเพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่าร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างเหมาะสม มีการรณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญ ของวัฒนธรรมว่าเป็นเรื่อง que ทุกคนต้องให้การรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานการบริการความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์

สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยการใช้ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันมีการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่เสริมสร้าง พัฒนาและการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของชาติและมีผลโดยตรงของความเป็นอยู่ของทุกคนมีการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานเพื่อให้ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรร ตัดสินใจและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตทั้งนี้ สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย

ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด

พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้วิชาการต่างๆ และฝึกอบรมด้านศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและชุมชนรองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดกิจกรรมตามเทศกาลอย่างต่อเนื่องเพื่อดึงชุมชนเข้าวัด และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของศูนย์ฯปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่เยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการงานอาชีพแก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดกิจกรรมตามเทศกาลอย่างต่อเนื่องเพื่อดึงชุมชนเข้าวัด รองลงมาคือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้วิชาการต่างๆ และฝึกอบรมด้านศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและชุมชน และ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดช่วยกันเผยแพร่หลักธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่เยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการงานอาชีพแก่ชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อมาจากบรรพบุรุษไทย นับตั้งแต่ไทยมีประวัติศาสตร์ชัดเจนชาวไทยก็นับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้วจึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านานแล้วพระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนาจนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ

ธรรมรัตน์ แววศรี (2557) กล่าวว่าสังคมไทยเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุมาก เนื่องจากเชื่อว่าพระภิกษุ นั้นเป็นผู้มีความรู้มากกว่าฆราวาส เป็นผู้ทรงศีล ย่อมพูดแต่สิ่งเท็จจริง และเป็นครูบาอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีต่อวัดจึงผูกพันแน่นกับวิถีชีวิตของ ทุกคนนับแต่เกิดจนตาย คำสั่งสอนจึงได้รับความเชื่อถืออย่างไร้ความคลงแคลงใจ ดังนั้นพระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของสังคมในทุกๆเรื่อง ไม่ว่าจะในทางที่เป็นมงคลและอัปมงคลส่วน วัด นั้นเป็นสถานที่รับใช้บริการงานประเพณีการทำบุญต่างๆเพื่อให้เกิดกุศลบุญแก่ ฆราวาส เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาซึ่งมีอยู่แทบตลอดทั้งปี รวมทั้งเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ชุมชน นับแต่การบวชเณรจนถึงบวชเป็นพระภิกษุเป็นสถานที่ให้ความสงบเยือกเย็นทางใจ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การฝึกปฏิบัติ ธรรม สมาธิเป็นสถานที่ชุมนุมของสังคมทุกกาลวาระ เช่น การประชุมกรรมการหมู่บ้าน งานเทศกาลรื่นเริงที่มีการออกร้าน มีมหรสพต่างๆ เป็นต้น เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเนื่องในการตาย เช่น การตั้งศพสวดพระอภิธรรม การเผาศพ ซึ่งจากจากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการฟื้นฟูบทบาทวัด พบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เรียบร้อย สะอาดร่มรื่นเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาศักยภาพบุคลากรในวัดให้พร้อมต่อการสงเคราะห์ชุมชน ส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของศูนย์ฯปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัดเป็นศูนย์รวมของชุมชนมาตั้งแต่อดีตและวัดเป็นตัวแทนความเจริญและความมั่นคงของแผ่นดินซึ่งเป็นสถาบันผู้สืบทอดศาสนาให้ยั่งยืนเป็นแหล่งให้การศึกษา รวมถึงการเป็นศูนย์รวมของศิลปกรรมและเป็นที่พักทางกายและใจของสังคมซึ่งสอดคล้องกับ กิรติ ศรีวิเชียร (2544) ที่กล่าวว่า วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์และรับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่สอนในสมัยนั้น วัดเป็นสถานที่ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่คนเฒ่าและสตรีมารับความรู้ด้วยการสดับพระธรรมเทศนา วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนในสมัยก่อน โดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยทั่วไป วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง วัดบางวัด เช่น วัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี ได้สร้างศาลาเอาไว้กว้างขวางใหญ่โตเพื่อการนี้โดยเฉพาะ วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจ โดยที่ทางวัดได้จัดสถานที่ต่างๆ ในบริเวณวัดเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และร่มรื่น วัดเป็นสถานที่รื่นเริงที่จัดเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เช่น งานก่อพระเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์ งานเทศน์มหาชาติ ฯลฯ และยังเป็นสถานที่พบปะของคนหนุ่มสาวด้วย วัดเป็นบ่อเกิดและเป็นศูนย์กลางของ

ศิลปกรรมแขนงต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม วัดเป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ ของชาวบ้าน วัดเป็นสถานที่สำหรับชาวบ้านรอบวัดมาทำบุญและบำเพ็ญกุศล ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือขอยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน วัดเป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครองที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อบอกแจ้งกิจการต่างๆ ดังนั้นวัดจึงควรมีแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ด้านการฟื้นฟูพบปะทักทาย คือต้องมีการจูงใจโดยวิธีการต่างๆ มีการแข่งขันแต่ไม่เน้นแพ้ชนะ โดยใช้ภาวะผู้นำของสงฆ์ในการฟื้นฟูพบปะทักทาย วัดต้องมีรูปแบบการจัดการที่ชัดเจน มีการจัดกิจกรรม การให้บริการแก่ชุมชน มีการส่งเสริมด้านการศึกษาทางพระปริยัติ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์ วัดต้องเป็นแหล่งพัฒนาทั้งด้านจิตใจและส่งเสริมด้านการศึกษาทั้งสายสามัญและการฝึกอาชีพ พระภิกษุสงฆ์ควรมีบทบาทในการดำเนินงานพระพุทธศาสนา ควรมีการเรียน การสอน ที่วัดให้มากที่สุด โดยจัดหาบุคคลากรให้เพียงพอ พระภิกษุสงฆ์ที่ทำการสอนต้องได้รับการอบรมเทคนิควิธีการสอนที่น่าสนใจมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ผ่านการอบรมที่มีหลักสูตรเข้มข้น เน้นการปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงเน้นเนื้อหา ต้องมีกิจกรรมและกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น ทางวัดควรมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยมีการประยุกต์แนวทางแบบเก่าให้ผสมผสานแบบใหม่ให้เกิดคุณภาพมากยิ่งขึ้น อยากให้ทางวัดจัดกิจกรรมนอกสถานที่ ร่วมกับคณะผู้บริหารและครู ให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วิชาต่างๆ ฝึกอบรมศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Kingsley (1949) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมทุกสาขา เช่น ศิลปะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ปรัชญา ฯลฯ เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและกฎเกณฑ์ของการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อนำไปสู่รูปแบบใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของส่วนร่วมได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ กระทรวงวัฒนธรรม (2555) ที่กล่าวว่า การฟื้นฟูพบปะทักทาย วัด พระพุทธศาสนามีความผูกพันกับสังคมไทยมาแต่อดีต เรียกได้ว่าสังคมที่แท้คือสังคมพุทธ ที่มีวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรมจนเป็นเอกลักษณ์ไทยมาจนปัจจุบัน แม้กระแสค่านิยมและวัฒนธรรมตะวันตกจะเข้ามาส่ง ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตแต่รากฐานความเป็นพุทธยังคงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนไม่เสื่อมคลาย เนื่องจากสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาและวัด เป็นทุนทางสังคมและเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศที่สามารถหล่อหลอมบุคคลให้เกิดการพัฒนาให้เป็นคนดีมีคุณธรรม วัดจึงเป็นกำลังสำคัญในการสร้างประเทศชาติให้อยู่เย็นเป็นสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม เสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชน ภายใต้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่ได้สร้างสมาชิกที่ดีให้แก่ชุมชน การพลิกฟื้นพบปะทักทายของวัดโดยให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแกนสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมจึงเป็นแนวคิดที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ

พบว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ อื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ความร่วมมือระหว่างกันและ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความสำคัญในการทำงานของทีมงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการจัดทำมาตรฐานการทำงานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีตามแผนพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมจิตสำนึกของชุมชนในการเป็นเจ้าของศูนย์ฯ ร่วมกันและ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการจัดทำมาตรฐานการทำงานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่มีการดำเนินการที่เป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น มีการบริหารในเชิงรุกและมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับ วรรณธรรม (2555) ที่กล่าวว่า การที่ปรับปรุงให้เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีคุณภาพ โดยใช้การบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (TQM: Total Quality Management) บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่มุ่งเน้นคุณภาพ โดยสมาชิกทุกคนของชุมชนมีส่วนร่วม และมุ่งหมายผลสัมฤทธิ์ในระยะยาวด้วยการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ รวมทั้งการสร้างผลประโยชน์ต่อสังคมไทยโดยมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ ที่เป็นรูปลักษณ์แห่งคุณภาพ คือ การมุ่งเน้นที่คุณภาพ เป็นแกนหลักในการบริหารจัดการ คุณภาพในที่นี้ หมายถึง คุณภาพของการบริการที่สร้างความพอใจให้แก่ประชาชนผู้รับบริการ หรือเป็นไปตามที่ประชาชนต้องการ คือ การยึดความต้องการของประชาชน เป็นศูนย์กลางในการบริหารและดำเนินการ การปรับปรุงกระบวนการ การที่จะสามารถตอบสนอง ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการได้นั้น จะต้องมองการทำงานอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันไปโดยยึดกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบครบวงจร งานหรือกิจกรรมที่จำเป็นต้องเคลื่อนตัวได้อย่างต่อเนื่องไปตามลำดับอย่างเป็นกระบวนการจนทำให้เกิดประสิทธิภาพและ

ประสิทธิผลด้วยความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกของชุมชนทุกคน รวมทั้งจะต้องมีการปรับปรุงพัฒนา ร่วมกันอย่าง ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ เพื่อสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนผู้มาใช้บริการ การให้ทุกคนในชุมชน มีส่วนร่วม ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ จะเป็นศูนย์ฯ ที่ผู้บริหารและชุมชน ทุกคนทุกระดับมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงสู่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์คุณภาพการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม เพราะคนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญและ ทรัพยากรที่ทรงคุณค่าต่อความสำเร็จของศูนย์ฯ และจะต้องถือว่าคนในชุมชนเป็นผู้รู้ปัญหาและ สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ดีที่สุด การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมนี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เพราะจะทำให้ชุมชนมีความผูกพันกับงานที่ทำ มีความรู้สึกรักและเป็นเจ้าของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ และ การสร้างแรงจูงใจในการเข้าไปใช้วัดเป็นสถานที่ตั้งศูนย์โดย ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เป็นที่ตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ให้มี ความสะอาด ร่มรื่น สะดวก สบาย สงบ สว่าง เป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ โดยรอบบริเวณที่ตั้งศูนย์ให้มี ความเหมาะสมที่จะรองรับการจัดตั้งศูนย์ฯ และในผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ด้านด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพพบว่า ข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เผยแพร่ผลการ ดำเนินงานและความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของศูนย์ฯ แก่ชุมชน รองลงมา คือ ศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีตามแผนพัฒนาคุณภาพอย่าง ต่อเนื่องส่วนข้อที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มี การนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขาดการประชาสัมพันธ์ถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาให้ ชุมชนได้รับทราบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรเชษฐ์ หนูเอี่ยม (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาค 1 มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ คณะกรรมการบริหารไม่มีเวลาในการประชุมเพื่อวางแผนการทำงาน รองลงมาผู้บริหารขาด ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ คณะกรรมการบริหารขาดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ ของตนภายในศูนย์ ด้านวิชาการ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยครูส่งรายงาน ผลการเรียนของ นักเรียนได้ไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด มีปัญหาเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ครูไม่ได้จัดทำแผนการสอน ด้าน ธุรการและการเงิน มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณจากทางราชการ ไม่เพียงพอ ต่อการดำเนินงาน แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ใน ภาค 1 ระดับนโยบาย แนวทางการพัฒนา ศูนย์ควรสนับสนุนครูผู้สอนให้ได้รับการอบรมเกี่ยวกับ เทคนิคการสอนใหม่ๆ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการสอนและการจัดกิจกรรม และคณะกรรมการควรมี ลักษณะการทำงานเป็นทีม ระดับบริหาร แนวทางการพัฒนา ควรมีการติดตามและประเมินผล หลักสูตรและควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสมและการเผยแพร่ผลการ

ดำเนินงานให้ชุมชนร่วมรับทราบ ดังนั้นหากจะการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพให้มีคุณภาพสูงสุด ผู้วิจัยคิดว่าควรจะมีแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ ได้แก่ ต้องทำงานโดยเน้นคุณภาพ ปรับปรุงกระบวนการ ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม มีการติดตาม outcome ได้แก่ มีการกำกับตรวจสอบ ติดตาม ผลผลิตของหน่วยงาน มีการตรวจสอบกระบวนการทำงาน มีระบบการจัดการปัญหาที่ดี การบริหารแบบครบวงจร โดย การปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพตามความคาดหวังของชุมชนควรมีการทดสอบเพื่อเก็บคะแนนในช่วงโม่งที่เรียนสม่ำเสมอควรมีการสอนเสริมและสอนเสริมเพื่อให้นักเรียนสอบผ่านและได้คะแนนมากขึ้นและมีการติดตามประเมินผล ติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนเน้นคุณภาพผู้เรียน ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักเน้นสู่การปฏิบัติจริง ผู้บริหารศูนย์ควรให้อิสระทางความคิดแก่ผู้ปฏิบัติในเรื่องการจัดการกิจกรรมต่างๆ แต่เป็นด้านการส่งเสริมศีลธรรมให้กับเด็กและเยาวชนที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ควรมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างชุมชน ศูนย์การศึกษาวันอาทิตย์ วัด โรงเรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกัน สร้างความตระหนักให้กับทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรมีการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้พัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ควรบริหารโดยมุ่งเน้นคุณภาพ สร้างบุคลากรให้มีประสิทธิภาพศักยภาพทำงานที่ได้รับมอบหมาย พยายามสร้างเหตุปัจจัยที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มคุณภาพให้มากขึ้น ควรควรทำกิจกรรมเน้นคุณภาพ เพื่อให้เยาวชน และชุมชน ได้มีความกล้าแสดงออก ในทางพระพุทธศาสนา ควรมุ่งเน้น การปฏิบัติ ฝึกหัด และด้านวิชาการ ควรเน้นคุณภาพ นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง ทั้งด้านการปฏิบัติและด้าน วิชาการมีการประชุมสรุปแนวทางการดำเนินงาน กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนมีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ ดาวรุ่ง รัตนวัน (2552) การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ คือ การบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า TQM นั้นมีผู้แปลเป็นไทยซึ่งเรียกชื่อ แตกต่างกันไปหลายคำ คือ คำว่าการบริหารคุณภาพโดยรวม การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ การบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ การบริหารคุณภาพที่ทุกคนมีส่วนร่วม การบริหารคุณภาพทั้งองค์การ การบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ และใน ญัตติฉบับที่ ๒๕๔๕ และคณะ (2545) กล่าวว่า การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การหรือ TQM คือ วัฒนธรรมขององค์การที่สมาชิกทุกคนต่างให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์การอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งที่จะตอบสนองความต้องการและสร้างความพอใจให้แก่ลูกค้า นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ เรื่องวิทย์ เกษ สุวรรณ (2545) กล่าวว่า เป็นแนวทางในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงองค์การโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็น แนวคิดและกลยุทธ์หนึ่งที่ใช้ในการแข่งขัน หรือเพื่อความอยู่รอดขององค์การ เป็นแนวคิดที่ยอมรับ ความสำคัญของการตัดสินใจโดยข้อเท็จจริง การผลิตสินค้าการบริการที่มีคุณภาพ การบริหารที่ให้ความสำคัญกับพนักงานโดยการให้มีส่วนร่วมและมอบอำนาจการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเกี่ยวกับ

การออกแบบงานใหม่ การสร้างทีมที่กำหนดทิศทางได้ด้วยตนเอง มีความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่างสายงาน ต้องการความไว้วางใจและความผูกพันต่อองค์การรวมทั้งประสานความแตกต่างเพื่อให้เกิดความปรองดองกันในองค์การ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. แนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ควรให้ทุกภาคส่วนและชุมชนมีส่วนร่วมประชุมเสนอแนะความคิดเห็นร่วมกัน พร้อมมอบหมายงานในการบริหารจัดการศูนย์ของศูนย์ให้มากขึ้น เพื่อจะได้เป็นแนวทางเดียวกัน

2. ควรให้ชุมชน เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมทางด้านวิชาการ/วิชาชีพ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เปิดสอนกิจกรรมควบคู่กับการเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งต้องเป็นชุมชนคุณธรรมของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ควรจัดให้มีบุคลากรของศูนย์ประจำศูนย์ย่อยเพื่อความสะดวกในการมาติดต่อของชุมชน ควรร่วมมือกับหน่วยงานต่างเพื่อเผยแพร่พุทธศาสนาให้แพร่หลาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ของภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

2. ควรมีการศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ดีเด่นในแต่ละจังหวัดของประเทศไทยเพื่อประโยชน์ในการเตรียมตัวและในการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ยังไม่ได้เข้าสู่การบริหารรูปแบบใหม่

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2549). การดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข”
กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). รายงานการวิจัยสำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกรมการศาสนา.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). รายงานประจำปี 2554 กรมการศาสนา. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2555). แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
ปีงบประมาณ 2555. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติศักดิ์ พลอยพานิชเจริญ. (2557). TQM การบริหารเพื่อคุณภาพโดยรวม. กรุงเทพมหานคร:
สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศไทย-ญี่ปุ่น.
- กীরติ ศรีวิเชียร. (2544). อดีตปัจจุบันและอนาคตแห่งบทบาทของสังคมของวัด. กรุงเทพมหานคร:
กองแผนงานกรมศาสนา.
- โกวิท พวงงาม. (2545). การปกครองส่วนท้องถิ่น: ปราบปรามการที่ดำรงอยู่และความเคลื่อนไหว
เพื่อการพัฒนาในอนาคต. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์. (2542). การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา. เรียบเรียงจาก *Networking
for Development* ของ Paul Starkey (1997). กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาชุมชน.
- ชนงกรณ์ กุณทลบุตร. (2547). หลักการจัดการ: องค์การและการจัดการแนวคิดการบริหารธุรกิจ
ในสถานการณ์ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ซาลี ถาวรานุรักษ์. (2534). สู่ทิศทางการบริหารงานวัฒนธรรม: ปัจจุบันและอนาคต.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ชิต นิลพานิช และคณะ. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.).
นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม
ของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. (ปริญญาานิพนธ์
ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. (2544). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: สารมวลชน.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2541). มนุษย์กับสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 4 ed.). กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์.

- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และคณะ. (2545). *TQM กลยุทธ์การสร้างองค์การคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ณัฐยา สิ้นตระการผล. (2550). *การตัดสินใจทางธุรกิจ Decision Making* (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ดาวรุ่ง รัตวัน. (2552). *การศึกษาการบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ทัศนันท์ โบราณมูล. (2545). *การบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร. (ปริญญามหาบัณฑิต), สถาบันราชภัฏพระนคร.*
- ธรรมรัตน์ แววศรี. (2557). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย.*
Retrieved 2 กุมภาพันธ์, 2557, from <http://thammarat5263.blogspot.com>
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง.*
กรุงเทพมหานคร: 598 ปรีณ.
- นันทิยา หุตานวัตร, ณ. ห. (2549). *การพัฒนาองค์กรชุมชน. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.*
- บรรเทิง พาพิจิตร. (2549). *ประเพณีวัฒนธรรมไทยและความเชื่อ.* กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- บรรยงค์ โตยินดา. (2548). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.). กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น.* กรุงเทพมหานคร: สุริยสาส์น.
- บุญเดิม พันรอบ. (2528). *สังคมวิทยา มานุษยวิทยา.* กรุงเทพมหานคร: ศิลปะบรรณาคาร.
- ประเสริฐ อรุณรัตน์. (2534). *ปัญหาการบริหารงานโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำแนกตามทัศนะของผู้บริหาร. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.*
- ประเสริฐ อำนวยเอก. (2541). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการลาออกกลางคันของนักเรียนในศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตกรุงเทพมหานคร. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.*
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิทยา สิทธิอำนวย. (2535). *กลยุทธ์การตัดสินใจไม่ให้พลาด.* กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. (2543). *องค์การและการจัดการ.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพมหานคร: บึก พอยท์.

- ยิ่งรัก น้ำใจทหาร. (2533). สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร. (ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2545). การจัดการคุณภาพ: จาก TQC ถึง TQM, ISO9000 และการประกันคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ลั่นทม จอนจวบทรง. (2557). การจัดการความรู้เพื่อยกระดับธุรกิจชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรพจน์ บุษราคัมวดี. (2551). องค์กรและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วัชรรา คลายนาทร. (2530). สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.
- วิชัย ภูโยธิน และคณะ. (2548). หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-ม.6 (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วิฑูรย์ ตันศิริคงคล. (2542). AHP กระบวนการตัดสินใจที่ได้รับความนิยมที่สุดในโลก. กรุงเทพมหานคร: กราฟิคแอนด์ปริ้นติ้ง.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2550). TQM คู่มือพัฒนาองค์กร สู่วิถีความเป็นเลิศ (ฉบับปรับปรุง) (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). กรุงเทพมหานคร: เนชั่นบุ๊ค.
- วิมล จิโรจพันธุ์และคณะ. (2548). ศิลปะและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- วีณา ก้วยสมบุญ. (2547). การพัฒนากระบวนการชี้แนะทางปัญญาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาปรัชญาการศึกษาส่วนบุคคล ของครูประจำการระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรพจน์ ลือประสิทธิ์สกุล. (2541). TQM Living handbook : Hoshin Kanri and Strategia Planning. กรุงเทพมหานคร: บีพีอาร์ แอนด์ ทีคิวเอ็ม คอนซัลแทนท์.
- วีรพล โพธิ์เงิน. (2552). การพัฒนาศูนยศึกษาพระพุทศศาสนาวันอาทิตย์เพื่่อมุ่งสู่การบูรณาการงานในพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2540). องค์กรและการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 6 ed.). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สถาบันรามจิตติ. (2556). สภาวะด้านสังคม พ.ศ. 2551 – 2552. Retrieved 9 มกราคม 2556, from <http://www.childwatchthai.org/about.php>
- สมคิด บางโม. (2550). องค์กรและการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 4 ed.). กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2535). ความหมายและขอบข่ายของงานวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2555). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 – 2559. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2528). สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2542). รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- สุรเชษฐ์ หนูเอี่ยม. (2553). การพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ในภาค 1. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดาเพรส.
- เสรี พงศ์พิศ. (2539). วัฒนธรรมพื้นบ้าน : รากฐานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ภูมิปัญญาชาวบ้าน.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2544). องค์กรให้ทุนเพื่อประชาสังคมในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2530). เครือข่ายองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2538). การบริหาร ทักษะ และการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- เอกมล อ่อนศรี. (2544). ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชุมชน. กรุงเทพมหานคร. (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาษาอังกฤษ

- Berkley, G. E. (1975). *The Craft of Public Administration*. Boston: Allyn and Bacon. Inc.
- Dale, B. G. (1994). *Managing Quality* (2nd Ed.). London: Prentice Hall.
- Erwin, W. (1976). *Participation Management: Concept: Theory and Implementation*. Atlanta: Ga: Geogin State University Press.
- Goetsch, D., & Stanley, D. (1994). *Introduction to Total Quality: Quality, Productivity, Competitiveness*. New York: MacMillan College Publishing Company.
- Hradesky, J. L. (1995). *Total Quality Management Handbook*. New York: McGraw-Hill.
- Kingsley, D. (1949). *Human society*. University of Michigan: Macmillan.

Sallis, E. (1993). *Total Quality Management in Education*. London: Kogan Page Educational Management Series.

Tenner, A. R. a. a. D., Irving J. (1992). *Total Quality Management: three steps to continuous improvement*. Massachusetts: Addison-Wesley publishing Company.

Williams, R. L. (1994). *Essentials of Total Quality Management*. New York: amacom America Management Association.

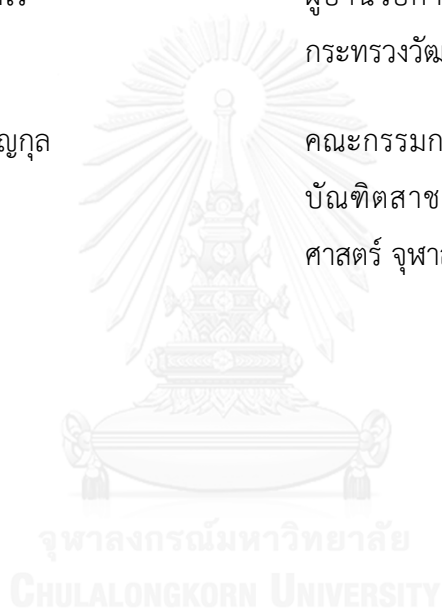

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. พระมหาสิทธิศักดิ์ สปปญโญ	รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สวนแก้ว จ.ราชบุรี
2. ดร.อำนาจ บัวศิริ	รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ
3. นางสาวศรีนวล ลมติกโร	ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
กระทรวงวัฒนธรรม
4. ผศ.ดร. นันทรัตน์ เจริญกุล	คณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรดุษฎี
บัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุ-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ 0512.6 (2747)/ ๐๒๙

สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท
แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กทม. 10330

๓ เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์และขอข้อมูล
เรียน ดร.อำนาจ บัวศิริ

ด้วย นางสาวสุฉิรา ม่วงศรี นิสิตครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย
การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในระหว่างดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์
เรื่อง “การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่” โดยมี อาจารย์ ดร.วลัยพร ศิริภิรมย์
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารศูนย์
ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์นิตินิตเข้าสัมภาษณ์ พร้อมทั้งขอ
ความอนุเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องตามเห็นสมควร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาใน
โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)
ประธานสาขาวิชาบริหารการศึกษา

สาขาวิชาบริหารการศึกษา
โทร. 0 2218-2565 - 97 ต่อ 399
โทรสาร 0 2218-2562

ที่ ศธ 0512.6 (2747)/ 025๙

สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท
แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กทม. 10330

๓ เมษายน 2558

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์และขอข้อมูล

เรียน พระครูปลัดตรีโรจน์ วรมงคลโร

ผู้อำนวยการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ปราสาทสิทธิ์ จ.ราชบุรี

ด้วย นางสาวสุฉิรา ม่วงศรี นิสิตครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย
การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในระหว่างดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์
เรื่อง "การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่" โดยมี อาจารย์ ดร.วัลย์พร ศิริภิรมย์
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารศูนย์
ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์นี้สติดเข้าสัมภาษณ์ พร้อมทั้งขอ
ความอนุเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องตามเห็นสมควร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาใน
โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)
ประธานสาขาวิชาบริหารการศึกษา

สาขาวิชาบริหารการศึกษา
โทร. 0 2218-2565 - 97 ต่อ 399
โทรสาร 0 2218-2562

ที่ ศธ 0512.6 (2747)/0259

สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท
แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กทม. 10330

3 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์และขอข้อมูล

เรียน พระมหาสิทธิศักดิ์ สปลงโณ

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สวนแก้ว จ.ราชบุรี

ด้วย นางสาวสุฉิรา ม่วงศรี นิสิตครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในระหว่างดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่” โดยมี อาจารย์ ดร.วัลย์พร ศิริภิมย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์นิตินิเทศเข้าสัมภาษณ์ พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องตามเห็นสมควร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.พทุทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)
ประธานสาขาวิชาบริหารการศึกษา

สาขาวิชาบริหารการศึกษา
โทร. 0 2218-2565 - 97 ต่อ 399
โทรสาร 0 2218-2562

ที่ ศส 0512.6 (2747)/02.57

สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท
แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กทม. 10330

3 เมษายน 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์และขอข้อมูล
เรียน นางสาวศรินทร์ล ลภติกโร
ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

ด้วย นางสาวสุจิตรา ม่วงศรี นิสิตศึกษาศรรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย
การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในระหว่างดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์
เรื่อง "การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่" โดยมี อาจารย์ ดร.วิทย์ ศิริภิรมย์
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารศูนย์
ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์นิตติเข้าสัมภาษณ์ พร้อมทั้งขอ
ความอนุเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องตามเห็นสมควร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาใน
โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.พุดทีย์ ศิริบรรณพิทักษ์)
ประธานสาขาวิชาบริหารการศึกษา

สาขาวิชาบริหารการศึกษา
โทร. 0 2218-2565 - 97 ต่อ 399
โทรสาร 0 2218-2562

เลขที่.....

สำหรับคณะกรรมการบริหารศูนย์

แบบสอบถามการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นเครื่องมือของการวิจัย เรื่อง การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบลักษณะใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษา สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์
2. แบบสอบถามฉบับนี้มีจำนวน 6 หน้า ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่
3. ผลการศึกษาจะไม่ส่งผลกระทบต่อตัวท่าน ข้อมูลทั้งหมดจะนำไปวิเคราะห์โดยภาพรวมเพื่อนำไปสู่แนวทางการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปแบบใหม่ต่อไป

นางสาว สุฉิรา ม่วงศรี

นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ
 - 1) ชาย
 - 2) หญิง
2. ตำแหน่งในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
 - 1) คณะกรรมการบริหารศูนย์
 - 2) ครูผู้สอน
3. อายุ (เกิน 6 เดือนนับเป็น 1 ปี)
 - 1) ต่ำกว่า 30 ปี
 - 2) 31-40 ปี
 - 3) 41-50 ปี
 - 4) 51 ปีขึ้นไป
4. ระดับการศึกษา อายุ (เกิน 6 เดือนนับเป็น 1 ปี)
 - 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี
 - 2) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
 - 3) ปริญญาโท
 - 4) ปริญญาเอก
5. ประสบการณ์การดำรงตำแหน่งปัจจุบันในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (เกิน 6 เดือนนับเป็น 1 ปี)
 - 1) น้อยกว่า 1 ปี
 - 2) 1-5 ปี
 - 3) 6-10 ปี
 - 4) มากกว่า 20 ปี

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในรูปลักษณะใหม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับการรับรู้ของท่าน

- 5 หมายถึง สภาพการปฏิบัติในปัจจุบัน/ปฏิบัติที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง สภาพการปฏิบัติในปัจจุบัน/ปฏิบัติที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง สภาพการปฏิบัติในปัจจุบัน/ปฏิบัติที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง สภาพการปฏิบัติในปัจจุบัน/ปฏิบัติที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง สภาพการปฏิบัติในปัจจุบัน/ปฏิบัติที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการ
การบริหารแบบมีส่วนร่วม	
1.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้มีผู้แทนของสมาชิกในชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมเป็นกรรมการบริหารศูนย์ฯ
2.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำความต้องการของชุมชนมาใช้เป็น ข้อมูลในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายในการดำเนินงานของ ศูนย์ฯ
3.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่พึงประสงค์ไว้เป็นลายลักษณ์ อักษร
4.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประชาสัมพันธ์ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมายการทำงานของศูนย์ฯ ให้บุคลากรและชุมชนได้ทราบ อย่างชัดเจน
5.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้บุคลากรของศูนย์ฯ ร่วมกัน กำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน
6.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำแผนงานที่ร่วมกันกำหนดมาใช้ เพื่อการดำเนินงานพัฒนางานของศูนย์ฯ อย่างจริงจัง
7.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ประเมินการทำงานภายในศูนย์ฯ
8.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้บุคลากรมีการทบทวน การดำเนินงานของศูนย์ฯ ร่วมกันเพื่อนำไปพัฒนาแผนการดำเนินงาน ในปีถัดไป
9.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วน ในการบริหารจัดการและร่วมรับประโยชน์
การตัดสินใจด้วยตนเองของชุมชน	
10.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันวางแผน และตัดสินใจจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ฯ
11.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสำรวจความ ต้องการจำเป็นและประเมินศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นข้อมูล ในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของชุมชน
12.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยอมรับการตัดสินใจของชุมชน ในการเสนอให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน
13.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ภายใน ศูนย์ฯ ตามที่ชุมชนร่วมกันกำหนด
14.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมของศูนย์ฯ ให้สอดคล้อง กับความต้องการของชุมชน
15.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือ ในงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างเต็มที่ตามความต้องการของชุมชน
16.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ตามความพร้อมและความจำเป็นที่ชุมชนกำหนด

ข้อ	รายการ
17.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของศูนย์ฯ
การรักษาวัฒนธรรมไทย	
18.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์การส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน
19.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณค่าและความตระหนักในวัฒนธรรมของชุมชน
20.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
21.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์แก่ชุมชน
22.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรม ปลูกฝังความกตัญญู ต่อบิดา มารดา ครู อาจารย์อย่างต่อเนื่อง
23.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมแก่ผู้เรียนและชุมชน ได้ฝึกฝนความมีระเบียบวินัย
24.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมจิตสำนึก ความเป็นประชาธิปไตยแก่ผู้เรียนและชุมชน
25.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนและชุมชน คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว
26.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีไทยโดย สอดแทรกเรื่องการทำดีตามหลักศาสนา
27.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูบุคคลที่ ทำความดีของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง
การฟื้นฟูบทบาทวัด	
28.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้ วิชาการต่างๆ และฝึกอบรมด้านศีลธรรมให้แก่ผู้เรียนและชุมชน
29.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัด เป็นแหล่งปลูกฝัง ถวายทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนและชุมชน
30.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดการศึกษาสงเคราะห์ ให้แก่เยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการงานอาชีพแก่ชุมชน
31.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดพัฒนาปรับปรุง สภาพแวดล้อมภายในวัดให้เรียบร้อย สะอาดร่มรื่นเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ของชุมชน
32.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้และพัฒนา ศักยภาพบุคลากรในวัดให้พร้อมต่อการสงเคราะห์ชุมชน
33.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมกับวัดจัดกิจกรรมตามเทศกาล อย่างต่อเนื่องเพื่อดึงชุมชนเข้าวัด
34.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมมือกับวัดช่วยกันเผยแพร่ หลักธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ชุมชน

ข้อ	รายการ
35.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของศูนย์ฯปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
36.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เชิดชูวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ให้เป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติตนแก่ชุมชน
การบริหารแบบมุ่งเน้นคุณภาพ	
37.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำผลสำรวจความต้องการของชุมชนมาเป็นข้อมูลในการบริหารงานของศูนย์ฯ
38.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์บริหารงานโดยมีการวางแผนดำเนินงานต่างๆ รวมทั้ง ตรวจสอบและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
39.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการจัดทำมาตรฐานการทำงานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ
40.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งเสริมจิตสำนึกของชุมชนในการเป็นเจ้าของศูนย์ฯร่วมกัน
41.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ อื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ความร่วมมือระหว่างกัน
42.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ความสำคัญเป็นอิสระในการทำงานของทีมงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้
43.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก้ไขปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน
44.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาและยกระดับการดำเนินงานของศูนย์ฯ
45.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีตามแผนพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
46.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการนำรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
47.	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เผยแพร่ผลการดำเนินงานและความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของศูนย์ฯ แก่ชุมชน

ขอขอบพระคุณที่ท่านสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุฉิรา ม่วงศรี เกิดวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2508 ที่จังหวัดสมุทรปราการ สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เข้าศึกษาในหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2554 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สวนแก้ว ราชบุรี ต.ปากช่อง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

